

53969

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Resim-İş Eğitimi Anasanat Dalı

BİR PROJE ÇALIŞMASI ÇERÇEVESİNDE
GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN
İLETİŞİMDEKİ YERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Tarık YAZAR

Danışman
Yrd.Doç.S. Turan BAYER

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

SAMSUN - 1996

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İş bu çalışma, jürimiz tarafından Resim-İş Eğitimi (Grafik) Anasanat
Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. A. Aydın Kaptan

Üye

Yard. Doç. Seray Koyuncu Şen

Üye

Yard. Doç. Turan Bayar

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..10.../09./1996

Prof. Dr. Dursun Ali AKSU LUT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi ve geliştirilmesinde bir çok iletişim türünden yararlanılmaktadır. Bu iletişim türleri arasında yer alan görsel iletişim, görsel araçlarla gerçekleştirilebilen ve kullanım alanı çok geniş olan bir iletişim türü olduğu için yaşamın tüm etkinlik alanlarında geçerliliğini korumaktadır. Görsel bildirişim simgeleri, giderek evrensel boyutlar kazanan ve kendini açıklayıcı olan etkili görsel iletişim araçları niteliğindedirler. Ancak, günümüze kadar görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yeri somut olarak tesbit edilmemiştir. Bu araştırma, görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yerini tesbit etme gereksiniminden doğmuştur.

Teorik ve pratik olmak üzere iki planda yürütülen çalışmada, görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yeri araştırılmış ve elde edilen bulgular sonucu, görsel bildirişim simgelerinin diğer iletişim türleri arasında etkin bir yere sahip olduğu kanısına varılmıştır. Pratik planda yürütülen proje kapsamı içerisinde yeni görsel bildirişim simgeleri öneri niteliğinde sunulmuştur. Bu araştırmanın, görsel bildirişim simgeleri ile ilgilenen sanat eğitimcilerine ve özellikle grafik tasarımcılara yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma konusunu belirleme, geliştirme ve sonuçlandırma aşamaları içerisinde yakın ilgisini esirgemeyen ve beni yönlendiren tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. S.Turan BAYER'e içten teşekkür ederim.

Çalışmalarım süresince, değerli bilgileriyle katkıda bulunan, çalışma imkanı sağlayan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen Bölüm Başkanımız, değerli hocam Sayın Doç. Memduh ERKİN'e şükranlarımı sunarım.

Anket ile ilgili öneri ve desteklerinden, bilgisine başvurduğum konulardaki yardımlarından dolayı Sayın Yrd. Doç. Sevgi KOYUNCU'ya teşekkürü borç bilirim.

Proje ile ilgili olarak sağladıkları imkanlar nedeniyle değerli hocalarım Sayın Yrd.Doç. Osman GÜNGÖR'e ve Sayın Yrd.Doç. Ahmet Aydın KAPTAN'a da teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, çalışmalarımı destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Prof.Dr.Bilal DİNDAR'a, anket hakkındaki bilgilerinden dolayı Sayın Doç.Dr. Kurtman ERSANLI'ya, yazım esnasında sağladığı imkanlardan dolayı Sayın Yrd.Doç.Dr. Zekeriyya ULUDAĞ'a teşekkür ederim.

Son olarak dizgi işlemlerindeki yardımlarından dolayı ağabeyim Araş.Gör. Osman Zati YAZAR'a, her türlü yardımlarını esirgemeyen ailemin diğer bireyelerine ve doğrudan ya da dolaylı olarak yardımlarını gördüğüm ancak, buraya isimlerini yazamadığım tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma şükran duygularımı sunarım.

Ağustos 1996

Tank YAZAR

ÖZET

Görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yerini ve önemini tesbit etmek amacıyla hazırlanan bu çalışma, teorik ve pratik olmak üzere iki planda yürütölmüştür.

Teorik planda yürütölen çalışmanın birinci bölümünde yer alan girişte, konunun problem durumu ve önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde; insan yaşamının tüm etkinlik alanlarıyla ilişkili olan iletişimden söz edilerek, göze görünen hemen hemen her şeyi konusu içerisine alan görsel iletişime yer verilmiştir. Üçüncü bölümde; haber alma ve haber verme anlamına gelen bildirişim kavramı ele alınarak, görsel bildirişim, değişik yönleri ile incelenmiştir. Genel olarak, görsel bildirişimin, görsel, duysal ve dokunsal duyu organları ile gerçekleşebileceği ve özellikle görsel bildirişim simgelerinin, bireysel ya da toplumsal alanda sosyo-költürel değerlerle estetik olguları da kapsayarak bildirimde bulunabildikleri vurgulanmıştır. Dördüncü bölümde; göstergebilime değinilerek, gösterge türleri ve kullanım alanları açıklanmıştır. Beşinci bölümde ise, simgeleştirmenin yolları araştırılmıştır.

Pratik plandaki çalışmada, OMÜ Eğitim Fakölteşi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni için görsel iletişimi sağlayacak bir işaretlendirme sistemi projesi hazırlanarak uygulanmıştır ve sonuçlarını değerlendirmek üzere fakölte bünyesinde bir anket düzenlenmiştir. Anket sonuçları da dikkate alınarak, uygulama alanında kullanılan görsel bildirişim simgelerinin tasarımları yeniden yapılmış ve bir öneri bütönlüğü içerisinde sunulmuştur.

Bütönu bu araştırma ve incelemeler sonucu, görsel iletişim araçları niteliği taşıyan görsel bildirişim simgelerinin , diğer iletişim türleri arasında etkin bir yere sahip olduğu kanısına varılmıştır.

SUMMARY

This work, which has been prepared in order to determine the importance of visual informational symbols in communication, has been conducted in two different plans; one practical and the other theoretical.

In the introduction of the first chapter where the subject is handled theoretically, the main point is the problematics and importance of the subject. In the second chapter, mentioning communication related to any kind of activity in human life, visual communication which covers almost everything that is visible has been studied. In the third chapter, the concept of communication which means exchanging information has been handled and various aspects of visual communication have been studied. In this chapter it is emphasized that visual communication can only be realized through visual, sensorial and tactual organs, and especially visual informational symbols provide communication both between individuals and social groups covering socio-cultural and aesthetic norms. In the fourth chapter, touching on semiotics, types of symbols and their usage have been explained. In the fifth chapter, ways of symbolization have been studied.

In practice, a marking system project showing the settlement of Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education in Atakum Campus which was supposed to contribute to visual communication was prepared and put into practice and a questionnaire was applied with the purpose of evaluating the results of it. Taking the results of the questionnaire into account, the former representation of visual communication symbols were rearranged and proposed as a whole.

As a result of these researches and investigations, it is believed that visual informational symbols which carry the features of visual communication means have a very important place among other means of communication.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	I
ÖZET	III
SUMMARY	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
ÖNERİLEN GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN LİSTESİ	XIII
KISALTMALAR	XV

BÖLÜM I

GİRİŞ

I.1. Problem Durumu	1
I.2. Amaç	4
I.3. Önem	4
I.4. Sayıtlar ve Sınırlılıklar	6
I.5. Yöntem	6

BÖLÜM II

GÖRSEL İLETİŞİM

II.1. İLETİŞİM KAVRAMI ve TANIMI	9
II.2. İLETİŞİM SINIFLANDIRMALARI	11
II.2.1. Bir Toplumsal İlişkiler Sistemi Olarak İletişim	12
II.2.2. Grup İlişkilerinin Yapısına Göre İletişim	12
II.2.3. Kullanılan Kanallara ve Araçlara Göre İletişim	13
II.2.3.1. Doğal Araçlarla İletişim	13

	<u>Sayfa</u>
II.2.3.2. Yapay Araçlarla İletişim	14
II.2.3.3. Görsel İletişim	15
II.2.3.3.1. Görsel İletişimin Önem ve Gerekliliği ...	17
II.2.4. Kullanılan Kodlara Göre İletişim	20
II.2.4.1. Sözsüz İletişim	21
II.2.4.2. Yazılı İletişim	23
II.2.4.3. Dijital İletişim	25
II.2.5. Zaman ve Mekan Boyutlarında İletişim	26
II.3. GÖRSEL İLETİŞİMDE GRAFİK TASARIM	27
II.4. GÖRSEL İLETİŞİMDE ALGI ve ALGILAMA	31

BÖLÜM III

GÖRSEL BİLDİRİŞİM

III.1. BİLDİRİŞİM OLGUSU ve İLGİLİ TANIMLAR	34
III.2. TARİH İÇİNDE GÖRSEL BİLDİRİŞİM ARAÇLARI	37
III.3 GÖRSEL BİLDİRİŞİMDE SİSTEM BECERİSİ	42
III.4.GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİSTEMİ OLARAK SANATSAL İLETİŞİM ..44	
III.5. GÖRSEL BİLDİRİŞİMİN KULLANIM ALANLARI	45
III.5.1Görsel Bildirişimin Gerçekleştirilmesinde İzlenecek Yollar	47
III.6. GÖRSEL BİLDİRİŞİMDE İŞARET ve SEMBOLLERİN YERİ	48
III.6.1. Görsel Bildirişimde Ortak Dil Oluşturma Çabaları.....	50
III.6.2. Semantography ve Isotype Simgeleri	52
III.7. SEMİYOTİK AÇIDAN İŞARETLERİN İNCELENMESİ	54
III.7.1. Değerlendirme Ölçütleri	56
III.8. GÖRSEL BİLDİRİŞİMDE RENK ve BİÇİM BAĞINTISI	58
III.8.1. Görsel Bildirişimde Renk Öğeleri.....	60
III.8.2. Görsel Bildirişimde Biçim Öğeleri	61

BÖLÜM IV

Sayfa

GÖSTERGELER ve ANLAMBİLİM

IV.1. GÖSTERGEBİLİMİN GENEL TANIMI	63
IV.2. GÖSTERGE TÜRLERİ	65
IV.2.1. Görsel Göstergeler	66
IV.2.2. Devingen (Dinamik) Göstergeler	67
IV.2.3. Durağan (Statik) Göstergeler	67
IV.3. GÖSTERGELERİN GEREKLİLİĞİ	68
IV.4. GÖSTERGELERİN KULLANIM ALANLARI	70
IV.4.1. Niceliksel Bildirişim	70
IV.4.2. Niteliksel Bildirişim	70
IV.4.3 Kontrol Bildirişimi	70
IV.4.4. Durum ve Uyarı Bildirişimi.....	71
IV.4.5. Zamanlama Bildirişimi	71
IV.4.6. Grafik Bildirişim	71
IV.4.7 Belirleme Bildirişimi	71
IV.4.8. Sembolik Bildirişim	72
IV.4.9. Konuşma ve Benzeri Duyusal Bildirişim.....	72
IV.5. GÖSTERGELERDE ANLAMLAMA.....	72
IV.5.1. Düzanlam	74
IV.5.2. Yananlam	75

BÖLÜM V

SİMGELEŞTİRME

V.1. SİMGENİN TANIMI ve İŞLEVİ	76
--------------------------------------	----

V.2. SİMGESEL DÜŞÜNME ve SOYUT-SOMUT KAVRAMLARIN SİMGELEŞTİRİLMESİ	77
V.3. SİMGELERDE ÇAĞRIŞIM İLİŞKİSİ.....	81
V.4. SİMGELERİN GEÇERLİLİĞİ, YETERLİLİĞİ ve ANLAŞILIRLIĞI	83
V.4.1. Simgelerin Geçerliliği	83
V.4.2. Simgelerin Yeterliliği ve Anlaşılabilirliği	84

BÖLÜM VI

PROJENİN ANALİZİ

VI.1. PROJENİN BELİRLENMESİ ve GEREKSİNİMİ	86
VI.1.1. Projenin Amacı ve Hedefi	88
VI.2. PROJENİN ÇÖZÜMÜNDE KULLANILAN YÖNTEM ve TEKNİKLER	89
VI.2.1. Görsel İletişim Sisteminde Kullanılan İşaret Levhalarının Malzemesi ve Ölçülendirme	90
VI.2.2. Projenin Hazırlanışı	91
VI.2.3. İşaret Levhalarının Montajı	94
VI.3. ÖNERİLEN GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN SEMİYOTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	94
VI.3.1. Semantik Açıdan	94
VI.3.2. Sentaktik Açıdan	96
VI.3.3. Pragmatik Açıdan	97
VI.4. UYGULAMA SONRASI YAPILAN ÇALIŞMA	98
VI.5. ÖNERİLEN GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN İLETİŞİM ALANINDAKİ YERİ ve ÖNEMİ	99

BÖLÜM VII**Sayfa**

SONUÇ	102
KAYNAKLAR	104

EKLER

EK- I : ANKET SONUÇLARI	109
EK- II : ANKET FORMU ÖRNEĞİ	115
EK- III : PROJENİN UYGULANIŞI	117
EK- IV : ÖNERİLEN GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN SUNUMU	125
EK- V : TERİMLER SÖZLÜĞÜ	131
EK- VI : ANKET UYGULAMASI İLE İLGİLİ İZİN ve ONAY ÖRNEKLERİ ...	134

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

- Tablo 1 :** OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde istenilen bölümü ve ilgili birimi rahatlıkla bulabilmek için yön gösterici öge olarak bir görsel iletişim sistemini ihtiyaç olarak algılama düzeyi109
- Tablo 2 :** Aktakum Kampüsü yerleşim düzeni için hazırlanan görsel iletişim sisteminin yön gösterici öge olarak ihtiyaca cevap verme düzeyi..... 110
- Tablo 3 :** Grafik tasarımı yapılarak uygulama alanında kullanılan çalışmada bölümleri ifade eden görsel bildirişim simgelerinin başarı düzeyleri 110
- Tablo 4 :** Yön gösterici öge olarak görsel bildirişim simgelerinden oluşan yeni bir görsel iletişim sisteminin nasıl hazırlanabileceğine dair tercihler 111
- Tablo 5 :** Görsel iletişim sistemini yeniden oluşturmak gerekirse, uygulama alanında Türkçe yazı kullanılan levhalarda hangi dilin kullanılmak istendiğine dair tercihler 112
- Tablo 6:** Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde kullanılan yön gösterici görsel iletişim sistemi yeniden oluşturulmak istendiğinde öncelik verilmesi gereken yerlere dair tercihler. 112

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Günlük hayatımızda iletişim açısından önemli yeri olan görsel bildirişim simgelerinden bazıları.	18
Şekil 2. Hoşçakal anlamına gelen çeşitli el sallama hareketleri.	19
Şekil 3. Resimli yazı örneği	24
Şekil 4. Geçmiş kültürlerde kullanılan haberleşme biçimine örnek	38
Şekil 5. İlkel toplumlarda kullanılan bildirişim aracı.	38
Şekil 6. Girit adasında bulunmuş iki tarafında resimli metin grubu bulunan disk.	39
Şekil 7. Sümer-Akad çivi yazısının evrimi	40
Şekil 8. Assurnasirpal II' nin kampı - Nimrud sarayının taht rölyefi.	41
Şekil 9. Görsel bildirim düzeni.	43
Şekil 10. Lance Wyman (Grafik Tasarım) Peter Murdoch (Strüktür Tasarım) Görsel bildirişim, İlk yardım ve posta kutusunun bir arada yer aldığı bir modül.	46
Şekil 11. Marshall Adaları yerlilerinin kullandıkları bir gemici haritası.	49
Şekil 12. Ulaşım alanında kullanılan bazı trafik işaretleri.	50
Şekil 13. Isotype ve Semantography sembolleri.	53
Şekil 14. Semantik, sentaktik ve pragmatik açıdan yapılan değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan evrensel sembol örnekleri.	57
Şekil 15. Shell ambleminin gelişimi.	80
Şekil 16. Toplumsal anlaşım sonucu belli bir bildiri taşıyan trafik işaretleri ...	83

Sayfa

Şekil 17. OMÜ Eğitim Fakültesi bünyesinde yer alan bölümler, sosyal ve kültürel hizmet birimleri için hazırlanan görsel bildirişim simgelerinden bazı örnekler.	92
Şekil 18. Optima yazı karakteri.	93
Şekil 19. Üzerinde görsel bildirişim simgesi, yazı ve yön gösterici ok işaretinin bulunduğu işaret levhası örnekleri.	96

ÖNERİLEN GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
1- Resim İş Eğitimi Bölümü	125
2- Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü	125
3- Sınıf Öğretmenliği	125
4- Eğitim Bilimleri Bölümü	125
5- Beden Eğitimi Bölümü	126
6- Yabancı Diller Eğitimi Bölümü	126
7- Kimya Eğitimi Bölümü	126
8- Fizik Eğitimi Bölümü	126
9- Tarih Eğitimi Bölümü	126
10- Coğrafya Eğitimi Bölümü	126
11- Biyoloji Eğitimi Bölümü	127
12- Matematik Eğitimi Bölümü	127
13- Fakülte Sekreteri	127
14- Döner Sermaye	127
15- Yemekhane	127
16- Misafirhane	127
17- Fotokopi	128
18- Mescit	128
19- Kantin-Kafeterya	128
20- "T" Binası (C) Blok	128
21- Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi	128
22- Teknisyenler	128

Sayfa

23- Telefon	129
24- Lojmanlar	129
25- Kütüphane	129
26- Konferans Salonu	129
27- Marangozhane	129
28- Kalorifer Kazan Dairesi	129
29- Dekanlık	130
30- Öğrenci İşleri	130
31- Otopark	130

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser.
A.Ş.	Anonim şirketi.
A.Ü.	Ankara Üniversitesi.
Bkz.	Bakınız.
Çev.	Çeviren.
D.G.S.A.	Devlet Güzel Sanatlar Akademisi.
Edt.	Editör.
Eğt.	Eğitimi.
Fot.	Fotoğraf.
G.S.F.	Güzel Sanatlar Fakültesi.
Haz.	Hazırlayan.
H.Ü.	Hacettepe Üniversitesi.
OMÜ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
s.	Sayfa.
ss.	Sayfa sırası.
Ün.	Üniversitesi
Yay	Yayınları.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın konusunu oluşturan problem durumu ortaya konmuş; amaç, önem ve yöntem açıklanarak çalışmanın sayıltıları ve sınırlılıkları belirtilmiştir.

I.1 Problem Durumu

İnsanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliği iletişim kurma yetisine sahip olmasıdır. Toplum içerisinde bilgi alış-verişi sürecinde iletişim, kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak görünmektedir. İnsanlar sorunlarını çözmek ve düşünce alış-verişinde bulunmak amacıyla karşılıklı bir etkileşim içinde bulunmak zorundadırlar. "İçeriği ne olursa olsun, bir sorunu çözmek için insanların düşünce alış-verişinde bulunmaları, bir başka deyişle, iletişim kurlmaları gerekir".¹ Kısaca iletişim; "Bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci"² olarak tanımlanabilir. Bir çok iletişim türü vardır (Bkz. II.2. İletişim

¹ Doğan Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994), s. 12.

² Üstün Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, (İstanbul: Sistem Yay., 1994), s. 15.

sınıflandırmaları). Genel olarak sözlü, sözsüz ya da dokunsal olarak gerçekleştirilen iletişimde insanoğlunun, tarih boyunca ileti sınırlılıklarından kaynaklanan anlaşma hataları yatmaktadır.

“Prehistorik devirlerden beri, birlikte yaşamının başlıca koşulu olan iletişime bir düzen ve açıklık getirmek isteyen insan, düşünce ve kavramlara görsel bir anlatım kazandırmanın yollarını araştırmıştır”.³ Ancak günümüze kadar bu sorun henüz tam çözülmüş değildir.

Çağdaş insanın yaşam koşulları dikkate alındığında, gelişen teknoloji ile birlikte iletişim daha çok ihtiyaç duyulur hale gelmiş ve bunun sonucu olarak uluslararası bilgisayarla iletişim ağı olan “internet” kurulmuştur. Henüz yaygınlık kazanmamış olan bu iletişim ağının yanısıra uluslararası düzeyde bildirişimi sağlamak amacıyla evrensel iletişim aracı niteliği taşıyan görsel bildirişim simgeleri kaçınılmaz bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Bilinçli veya bilinçsiz, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde yardımcı olacak çeşitli işaretler kullanılmaktadır. Fakat, bu işaretlerden bir çoğunun iletişimdeki yeri ve algısal düzeyleri iyi tesbit edilmediğinden hizmet alanları sınırlı dar bir çevrede olmaktadır.

Nesnel çevrenin tasarlanmasında, insanın fiziksel, kültürel ve ruhsal gereksinmelerinin karşılanmasında, tasarım çevrelerince biçimlerin oluşturulmasında görsel bildirişim simgelerinin algılama ve estetik boyutlarının hangi ölçütlere göre olacağı sorunu ortadadır.

³ Dilek Bektaş, **Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi** , (İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1992), s. 1.

Bugünün insanının, yaşam taleplerini karşılayabilmek için yararlanmakla yükümlü olduğu bildirişim çevresi çok genişlemiştir. Diğer bir anlatımla çağdaş insan sadece ekonomik etkinliklerini sürdürebilmek için bile, daha önceki dönemlerde yaşamını sürdürmeye yeterli olan sınırlı bildirişim çevresinin sınırlarını aşmak zorunda kalmaktadır.⁴ İnsan, kendi ekonomik etkinlik ve davranışlarına doğru yön verebilmek için, çeşitli ortamlarda gerçekleşen bildirişimler, geçen zaman süreci içerisinde elde edilen bilgiler doğrultusunda, kendi kaynaklarını değerlendirme yönünde anlam kazandırmayı yaşamsal bir gereksinim olarak görmektedir. Burada, söz konusu yaşamsal gereksinimleri karşılayabilmek için bildirişim olanaklarından yoğun, etkin ve verimli bir şekilde yararlanmak kaçınılmaz bir zorunluluk olmaktadır.

Günümüzde, dünyayı saran iletişim ağı içerisinde, evrensel bir iletişim aracı niteliği taşıyan görsel bildirişim simgeleri, çağdaş dünyanın vazgeçilmez bir ögesi olarak görünmektedirler. Fakat, iletişim alanındaki yerleri günümüze kadar somut olarak tesbit edilmemiştir.

Toplumsal yaşamın koşulları gereği olarak, görsel iletişimin önemi giderek artmaktadır. Ancak, günümüzde özellikle kalabalık insan gruplarının bulunduğu çevrelerde görsel bildirişim simgelerinden oluşan ve görsel iletişimi sağlayan işaretlendirme sistemlerinden bilinçli olarak yararlanılmamaktadır.

Bu açıdan bakıldığında, OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü, her gün binlerce kişinin giriş-çıkış yaptığı, 12 bölüm, 19 ayrı sosyal ve kültürel hizmet birimi, ikili eğitim-öğretimi ile (gündüz-gece) toplam yedibinin üzerinde

⁴ Murat Barkan, **Eğitim İletişimi Kavramsal Temelleri ve İşlevleri**, (Eskişehir: Anadolu Ün. İletişim Bilimleri Fak. Yay., No: 17, 1994), s. 61.

öğrencinin bulunduğu geniş bir alana sahip olmasına rağmen, fakülteye yeni gelen insanların istedikleri bölümü ve birimi rahatlıkla bulabilmelerini sağlayacak bir görsel iletişim sistemi olmadığından, buna ivedilikle ihtiyaç olduğu görülmüştür.

Bütün bu gerekçeler nedeni ile, aşağıda belirtilen amaç doğrultusunda böyle bir konunun araştırılmasına karar verilmiştir.

I. 2. Amaç

Araştırmanın amacı; toplumsal varlık olan insanlar arasında bilgi alış-verişi süreci içerisinde çok önemli bir yere sahip olan görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yerini ve önemini bir proje çalışması çerçevesinde açıklığa kavuşturmak ve hazırlanacak proje kapsamı içerisinde yeni görsel bildirişim simgeleri önererek, bu alanda çalışma yapacak olan özellikle grafik tasarımcıların yararlanmalarına kaynak olabilecek bir araştırma ve öneri bütünlüğünü bilgi aracı olarak sunmaktır.

I. 3. Önem

İnsan toplumsal bir varlıktır ve her gün istese de istemese de kendini bir iletişim ağı içerisinde bulur. Birlikte yaşamının başlıca koşulu olan iletişim, genel olarak sözlü, sözsüz, ya da dokunsal olarak gerçekleştirilir. Her iletişim eyleminin önemi kullanıldığı yere göre değişir. Ancak, sözlü dil gelişinceye kadar sözsüz mesajlarla iletişim gerçekleştiği için diğer iletişim türleri arasında sözsüz iletişim giderek gelişmiş ve daha çok önem kazanmıştır. Üzerinde durulan görsel bildirişim simgeleri insanları, belli bazı konularda uyarmak

amacıyla hazırlanan sözsüz iletişim araçlarıdır. Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte değişime uğrayan yaşam şartları, sözsüz mesajlar içeren görsel bildirişim simgeleri ile iletişim kurmayı zorunlu hale getirmiştir. Çünkü, görsel bildirişim simgeleri kullanıldıkları yerlerde çok daha etkili mesaj aktarabilmektedirler. Ancak, görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yeri, bugüne kadar somut olarak araştırılmamıştır. Bu araştırma böylesine önemli olan bir konuyu açıklığa kavuşturacaktır.

Günümüz insanları, yaşamlarını sürdürebilmek için, buldukları çevreyi tanımak, ondan yararlanmak, ona ayak uydurmak zorundadırlar. Bu nedenle, sürekli kendilerini yenileme ve dengelerini bulma çabası içerisindeyler. Ancak, insanların fiziksel çevreye uyumunda rol oynayacak görsel iletişim sistemlerinden yeterli ölçüde yararlanılmamıştır. Bu durum, giderek evrensel boyutlar kazanan ve kendini açıklayıcı görsel bildirişim simgelerinin daha düzenli bir şekilde hazırlanarak, sistemli bir şekilde kullanılmalarını gerekli kılmaktadır. Araştırma kapsamı içerisinde bu sorun da çözümlenmeye çalışılmıştır.

OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni için hazırlanacak olan görsel iletişim sistemi projesi, görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yerini somut olarak tesbit etmeye yardımcı olacak, bu alandaki bir eksikliği giderecek, fakülteye yeni gelen insanlara yön göstermede yardımcı olacak ve kampüse estetik bir görüntü kazandıracaktır.

Bu araştırma, gelecekte görsel bildirişim simgeleri ile çalışma yapacak, özellikle grafik tasarımcıların yararlanabileceği bir kaynak olma niteliği taşımaktadır.

I. 4. Sayılılar ve Sınırlılıklar

Bu araştırmada, bulgulara dayanak teşkil eden ve değişkenlik özelliği gösteren, ancak araştırmacının manipule alanı dışında kalan sayılı ve sınırlamalar bulunmaktadır. Bunlara aşağıda yer verilmiştir.

1- Seçilen örneklem evreni temsil etmektedir.

2- Seçilen araştırma yöntemi, bu çalışmanın amacına, konusuna ve problemin özölmesine uygundur.

3- Denekler, anket formlarındaki sorulara samimi ve objektif cevap vermişlerdir.

4- Proje alanı içerisinde uygulanan görsel iletişim sisteminin,amacına yeterince hizmet edip etmediği ile ilgili olarak, örneklem grubundan alınan geri bildirimler, anket formlarındaki sorularla sınırlıdır.

5- Projenin çözümünde kullanılan anket formu, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

6- OMÜ Eğitim Fakóltesi, öğrenci ve öğretim elemanlarının örneklem olarak alındığı bu araştırmanın sonuçları, proje alanı olarak seçilen OMÜ Eğitim Fakóltesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde yer alan bölüm ve birimlerle sınırlı olup, bu fakólteye benzerliği ölçüsünde diğer fakóltelere genellenebilir.

I. 5. Yöntem

Yüksek Lisans ders aşamasında, daha sonra hazırlanması düşünölen "Görsel Bildirişim Simgelerinin İletişimdeki Yeri " konulu tez dikkate alınarak atelye çalışması içerisinde, görsel bildirişim imgelerinden oluşan ve görsel iletişimi sağlayan bir işaretlendirme projesinin yapılmasının konuya açıklık

getirmesi bakımından yararlı olacağı düşünülmüştür.

Öncelikle proje alanı olarak belirlenen OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü "Yerleşim Planı" edinilmiş, fakülte bünyesinde bulunan bölümler, sosyal ve kültürel hizmet birimleri tesbit edilmiştir. Kampüsün fiziksel ve sosyal çevresi incelenerek bölümler ve birimler hakkında bilgi toplanmış, uluslararası düzeyde kabul gören görsel bildirişim simgeleri incelenmiş, çözüme ulaşmada gereksinim duyulan kuramsal veriler toplanmış, malzeme imkanları araştırılmış ve farklı seçeneklerden hareketle 12 bölüm, 19 ayrı sosyal ve kültürel hizmet birimleri için toplam 31 görsel bildirişim simgesi hazırlanarak proje kapsamı içerisinde uygulanmıştır. Görsel iletişim sistemi uygulandıktan bir yıl sonra, projenin başarı düzeyinin tesbit edilmesi ve görsel bildirişim simgelerinin iletişimdeki yerinin ne kadar önemli olduğunu saptamak için proje kapsamı içerisinde bir anket düzenlenmiştir.

Anket, OMÜ Eğitim Fakültesi bünyesinde yer alan 12 ayrı bölümde, her bölümden 5 öğretim elemanı, 5 dördüncü sınıf öğrenci ve 5 de birinci sınıf öğrenci olmak üzere toplam 180 kişi üzerinde uygulanmıştır. Anket uygulamasında, random (seçkisiz) yöntem kullanılmıştır. Anket sonuçları, her bölümde, öğretim elemanları, dördüncü sınıf öğrenciler ve birinci sınıf öğrenciler için ayrı ayrı değerlendirilerek elde edilen bulgular, ilk altı soruda tablolar halinde verilmiştir. 7., 8. ve 9. sorular tablolar halinde verilmeye uygun olmadıklarından ayrıca açıklanmışlardır.

Anket sonuçlarından elde edilen bulgular, proje alanında kullanılan özellikle bölümlere ait görsel bildirişim simgelerinin % 70 oranında başarılı olduğunu ortaya çıkarmasına rağmen, sonradan yapılan araştırma ve incelemeler sonucu, 31 ayrı görsel bildirişim simgesi yeniden düzenlenerek öneri bütünlüğü içinde sunulmuştur.

Teorik planda yürütülen çalışmada, konu ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkisi bulunan, genel olarak, iletişim, bildirişim, göstergebilim, grafik

tasarım, temel tasarım, sanat eğitimi, toplumbilim, psikoloji, trafik ve yaratıcılık alanlarındaki kaynaklardan yararlanılmıştır. Kaynak taraması yapılırken konu ile bağlantısı bulunan değişik hocalardan bilgi alınmıştır.

Araştırmanın giriş bölümünde konu ile ilgili olan ön açıklamalara değinilmiştir. Daha sonra, görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yerini saptayabilmek amacıyla özellikle bilinmesi gereken iletişim konusu çeşitli yönleriyle ele alınarak, bu işlemin, en azından aydınlatılmasına çalışılmıştır. Çünkü, görsel bildirişim simgeleri birer görsel iletişim araçları niteliğinde oldukları için, konunun açıklık kazanması bakımından iletişimin ve dolayısıyla görsel iletişimin öncelikli olarak açıklanması zorunluluk arz etmektedir. Üçüncü bölümde bildirişim işlemi irdelenerek görsel bildirişim konusunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Konunun ele alınışından itibaren üzerinde titizlikle durulan görsel bildirişim simgeleri, birer durağan (statik) görsel gösterge niteliğinde olduklarından, göstergeler ve anlambilim konusu ayrı bölüm altında incelenmiştir. Zira, görsel bildirişimde bildirim eylemi, adına "gösterge" denilen birimler kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Simgeleştirme ile ilgili bölümde, soyut ve somut kavramların simge haline getirilmesi konusunda açıklamalar yapılarak, simgelerin iletişim alanındaki çağrışımlı ilişkisi ele alınmıştır. Altıncı bölümde ise projenin analizi yapılmıştır.

Çalışmanın tümü içerisinde yer alan başlıklardan bazıları ayrı bir araştırmaya konusu niteliğinde olabilirler. Ancak, bu araştırmada yapılan açıklamalar konunun sınırlılıkları nedeniyle gerekli olduğu kadarıyla ele alınmıştır. Son olarak, ilgili kavramlar için terimler sözlüğü oluşturulmuştur.

BÖLÜM II

GÖRSEL İLETİŞİM

Bu bölümde, görsel iletişim araçları arasında yer alan, görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yerini tesbit edebilmek için özellikle bilinmesi gereken iletişim kavramına değinilmiş; iletişim sınıflandırmaları yapılarak gerekli açıklamalarda bulunulmuş; konu açısından önemli olan, görsel iletişimden söz edilerek, gerekliliği üzerinde durulmuş; görsel iletişimde grafik tasarım, algı ve algılama, konu bütünlüğü içerisinde incelenmiştir.

II.1. İLETİŞİM KAVRAMI VE TANIMI

Fransızca ve İngilizce'de yazılışı aynı, söylenişi ayrı communication (iletişim) kavramı, Latince'deki 'communicatio' sözcüğünün karşılığıdır. Sözcüğün, XIV. yüzyıl Fransızcasında, ticaretin geliştiği dönemde ticaret ve ilişkiler karşılığında kullanılması, belli bir dönemdeki etkinliklerin sözcüklere yükledikleri anlamlar açısından ilginç bir örnektir. Communication'un kökeninde yeni latince'deki communis kavramı bulunmaktadır.⁵

İletişim kavramı çok farklı alanlarda kullanılmakta ve değişik anlamlara gelmektedir. Araştırmacılardan bazılarının belirlediği tanımlar şunlardır:

“Theodorson ve Theodorson (1969)'a göre, iletişim; bilgi, düşünce, tutum ve duyguların bir birey ya da grup tarafından diğer bir birey ya da gruba sem-

⁵ Merih Zillioğlu, *İletişim Nedir?*, (İstanbul: Cem Yayınevi, 1993), s.3.

boller aracılığı ile aktarılmasıdır.”⁶

Berelso ve Steiner, iletişimin bir süreç olduğunu vurgulamışlardır. “Sözcüklerin, figürlerin, resimlerin, grafiklerin vb. sembollerin kullanılarak bilgi,duygu, düşünce ve becerilerin aktarılması süreci olarak tanımlamışlardır.”⁷

M. Zıllıoğlu'na göre iletişim;“bir başkası ile konuşmadır; televizyondur, gazetedir; yazınsal bir eleştiridir; saç biçimimiz, giyim biçimimizdir; mağara duvarındaki resimdir, sahnede Anouilh'un “Antigone” u sinema perdesinde “Yurttaş Kane” dir; bazen duymak, bazen görmek, bazen de dokunmaktır.”⁸

“İletişim” denilince akla ilk gelen genellikle insanlararası iletişim ve bu amaçla kullanılan araçlardır. Ancak, “iletişim sadece insanlara özgü bir olay değildir. İki kedinin karşılıklı miyavlamaları onların iletişim içinde olduklarını gösterir. Karşılıklı satranç oynayan iki bilgisayarın herbiri bir “iletişim birimi” oluşturur.⁹ (İletişim birimi: Bkz. Ek.-V Terimler Sözlüğü).

İletişim insan yaşamının tüm etkinlikleri ile ilgilidir. Bu bakımdan her zaman her yerde kullanılabilir.

Canlılar arasında düşünce ve bigilerini biriktirip aktarma olanağına sahip olan tek varlık insandır. Bütün insanların her iletişim eyleminde bilgilenecek, ikna etmek, bilgilendirmek, yönetmek, eğlenmek vb. nedenleri ve

⁶ Denis Mc Quarl- Sven Windahl, **Kitle İletişim Çatışmaları İçin İletişim Modelleri**, Yayına Haz.: B. Dağtaş- U. Demiray, (Eskişehir: Anadolu Ün., Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yay., 1994), s.7.

⁷ Akif Ergin, **Öğretim Teknolojisi İletişim**, (Ankara: 'PEGEM' Personel Eğitimi Merkezi Yay., No: 17, 1995), s. 27.

⁸ Zıllıoğlu, a.g.e.,1993, s.1.

⁹ Cüceloğlu, a.g.e., 1994, s. 68.

amaçları vardır.

İletişimin gerçekleşebilmesi için en az bir verici (insanlara, duygu, düşünce, fikir, tasarım vb. bilgiyi aktarma girişiminde bulunan birey ya da toplum) ve bir de alıcı (vericinin kodladığı anlamı alıp çözecek, değerlendirecek kişi) bir arada olmak zorundadır.

II. 2. İLETİŞİM SINIFLANDIRMALARI

Günümüzde iletişim, antropoloji, politika, psikoloji, sosyoloji gibi çok ayrı açılardan ele alınabilen ve dilden cinsel çekime ya da oyun davranışına kadar çok çeşitli biçimlerde sınıflandırılan bir konudur.¹⁰

İletişim değişik katmanlarda gerçekleşen bir etkinliktir ve nitelikleri bakımından birçok etkene göre sınıflandırılabilir.

M.Zıllıoğlu, iletişimi belli ölçütlere göre sınıflandırmıştır. Bu bağlamda iletişim;¹¹

- Bir toplumsal ilişkiler sistemi olarak iletişim,
- Grup ilişkilerinin yapısına göre iletişim,
- Kullanılan kanallara ve araçlara göre iletişim,
- Kullanılan kodlara göre iletişim,
- Zaman ve mekan boyutlarında iletişim, olmak üzere beş ayrı grupta incelenebilir.

Bu iletişim sınıflandırmalarını insanlar toplum içerisinde kendi yaşam-

¹⁰ Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, (İstanbul: Ana Yay. A.Ş. ve Encyclopaedia Britannica, Cilt.11, 1988), s. 520.

¹¹ Zıllıoğlu, a.g.e., 1993, ss. 19-20.

ları için değişik canlılardan ayırdedici bir özellik olarak kullanmaktadırlar.

Yukarıda belirtilen iletişim sınıflandırmaları, konunun açıklık kazanması bakımından önemli olduğu için ayrı gruplar halinde kısaca açıklanmıştır.

II.2.1. Bir Toplumsal İlişkiler Sistemi Olarak İletişim

Toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi ve geliştirilmesi amacı ile bireyler düşüncelerini, bilgilerini sürekli geliştirirler, bilirçli olarak toplumu etkilemeye çalışırlar.

M. Zıllıoğlu, toplumsal ilişkiler sistemi olarak iletişimi; "Toplumsal İletişim, Örgüt İletişimi, Kişilerarası İletişim ve Grup İletişimi"¹² olmak üzere dörde ayırmıştır. Bu iletişim türlerinden bazıları birbiri ile yakından ilişkili görünüyor olmalarına rağmen ilişkilerin yapısına göre farklılıklar gösterebilirler.

Toplumsal iletişim, kuşkusuz, kültür alışverişini sağlamaktadır. Bu kültür alışverişi iletilerin kendisinden sonraki kuşaklara aktarılmasını büyük oranda sağlamaktadır. "İnsan bilinci bir yandan kültürüne göre biçimlenmekte, bir yandan da kültür insan tarafından değiştirilmektedir".¹³

II. 2.2. Grup İlişkilerinin Yapısına Göre İletişim

Grup ilişkileri içerisinde gerçekleşen bilgi alışverişi iki ayrı türde olabilir. Resmi olarak, sözel anlatımlı, bilgi verici, biçimsel olan dikey bir iletişim (Formel İletişim) ve resmi olmayan daha içten, sözel anlatımlı, bilgi verme zorunluluğu olmayan yatay iletişim (İnformel İletişim) olarak sıralayabiliriz.

¹² Zıllıoğlu, a.g.e., 1993, s.19.

¹³ Aynı, s. 44.

Örneğin; resmi dairede bir memurun müdürüne, yapılan işler konusunda bilgi vermesi formel iletişim olurken, bir babanın eşi ve çocukları ile evde yemekte konuşması, şakalaşması informal bir iletişim olmaktadır.

II. 2.3. Kullanılan Kanallara ve Araçlara Göre İletişim

İletişimde bulunan tarafların durumu ne olursa olsun iletişimin gerçekleşmesi iletinin gönderilmesine ve alınabilmesine bağlıdır.

İletişimde kanal dendiğinde, ışık dalgaları, radyo dalgaları, ses dalgaları, telefon kabloları, sinir sistemi gibi ileti taşıyan fiziki araçlar kastedilmektedir. Bunlar duyu organlarını uyarabilecek belli fiziksel özellikleri olan araçlardır ve onları uyardıkları duyular açısından, işitsel görsel, dokunmayla, tat almayla ve koklamayla ilgili kanallar olarak sınıflandırılabilir.¹⁴

İletişim araçları, "... içinde kanallar bulunduran ve kanallar yolu ile iletiyi alan, gönderen, yayan, belli yapısal özelliklere sahip ortam ve nesnelerdir. Ses, yüz vücut, telefon, kitap, resim, televizyon, radyo, gazete, dergi vb. iletişim araçlarıdır."¹⁵ İletişim araçları "doğal" ve "yapay" olmak üzere ikiye ayrılırlar.

II. 2.3.1. Doğal Araçlarla İletişim

İşaretler kuramına göre doğal araçlar iletişimin temelini oluştururlar. Doğada mevcut olan olaylar arasındaki bağlantıları yansıtan işaretler "doğal" araçlar grubuna girerler.

¹⁴ Zillioğlu, a.g.e., 1993, s. 116.

¹⁵ Aynı, s.117

İnsan sesi, vücut hareketleri ve yüz ifadeleri de her zaman bütün toplumlarda iletişimi sağlamak amacıyla kullanılan “doğal” araçlardır. Bunlar, neden-sonuç ilişkisine dayanır ve dolaysız biçimde algılanabilirler.

B. Vardar’a göre, “doğal belirtilerin kaynağı, bir olgunun gözlemlenmesinden yalın bir yorum aracılığıyla çıkarılan sonuçtur. Örneğin; duman ateşin varlığını, bulut yağmurun yağacağını doğal bir ilişkiyle belirtir.”¹⁶

Çeşitli kültürlerde yapılan çok sayıda araştırmalardan elde edilen sonuçlar, altı temel duygu ifadesini aktaran ortak yüz anlatımları olduğunu göstermektedir. Bunlar: mutluluk, korku, öfke, hayret, üzüntü ve tiksinti’dir.¹⁷ Doğal iletişim araçları içerisinde yer alan yüz ifadeleri beden dilinin en belirgin ve kesin anlamlarını içerirler.

II. 2.3.2. Yapay Araçlarla İletişim

Doğal olarak varolmayan ancak, anlam aktarma amacıyla insanlar tarafından yapılan ve bir tasarım ögesi taşıyan araçlar bu grup içerisinde incelenmektedirler.

“Yapay araçlar zamana ve kültüre göre varolan ya da olmayan araçlardır. Tamtam ve Telefon, kaya resimleri ve yazı, çentik, düğüm ve sayılar, radyo ve televizyon insanın kültürüne, teknolojik birikimine göre, iletişimde yararlandığı

¹⁶ Berke Vardar, **Dilbilimin Temel Kuram ve İlkeleri**, (Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1982), s.53.

¹⁷ Zühal Baltaş ve Acar Baltaş, **Bedenin Dili**, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994), s.47

tekil ya da çoğul kanallı değişik yapay araçlara değişik birkaç örnek oluştururlar.¹⁸

İletişim sürecinin temel öğelerinden biri olan yapay araçlar birlikte yaşayan bireyler topluluğunda büyük bir iletim (mesaj aktarma) görevini üstlenmişlerdir. Basın-yayın araçları (Radyo, Televizyon, Telefon, Gazete, Kitap vb.) yapay birer iletişim aracı olarak toplum içerisinde çok etkin bir yere sahiptirler. Mesaj aktarımının etkili olması iletişim araçlarının güvenilirliği ile yakından ilişkilidir. Bunların yanında konumuz açısından büyük önem taşıyan bildirişim araçları olarak, işaretler ve görsel bildirişim simgeleri birer insan ürünü olan iletişim araçlarıdır. Yazım dilinde kullanılan ve iletişimi gerçekleştirmek için oluşturulan harfler yapay birer araç olarak uluslararası literatürde yer almışlardır.

II. 2.3.3. Görsel İletişim

Görme, konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir.

“...başka bir anlamda da görme sözcüklerden önce gelmiştir. Bizi çevreleyen dünyada kendi yerimizi görerek buluruz. Bu dünyayı sözcüklerle anlatırız ama sözcükler dünya ile çevrelenmiş olmamızı hiç bir zaman değiştiremez. Her akşam güneşin batışını görürüz. Dünyanın güneşe arkasını dönmekte olduğunu biliriz. Ne var ki, bu bilgi bu açıklama gördüklerimize

¹⁸ Zillioğlu, a.g.e., 1993, s.118.

uymaz hiçbir zaman."¹⁹ Çünkü, görmek farklı bir eylemdir. Yalnızca baktığımız şeyleri görürüz.

Sanat alanında görsel iletişimin etki gücü tartışılmaz bir gerçekliktir. İnsan, duyuşsal bilgi birikimi dışında beyine tamamıyla bilimsel bilgi yığılsa bile, bireyler görsel algı ile onun iletişim yönüne, davranış ve özümsemelerine yine de başvuracaktır.

Görsel iletişim, varlığın ve yaşamın özüne, yaşama-nesli devam ettirme gerekliliklerine, bio-psiko yaşamın doyurucu üretimine ait "estetik" bilginin iletimidir.²⁰ (Estetik: Bkz. Ek.-V, Terimler sözlüğü).

Görsel iletişimde mesajın dili, özel işaret, görsel bildirişim simgeleri, değer ve estetik öğelerle maddeleşmektedir ve bunlar direkt olarak göze hitabederek ışık enerjisi ile görülmürler.

İnsanın duyu organlarının eğitilmesi aynı zamanda yeteneklerinin geliştirilmesine katkıda bulunur. Katkıda bulunmanın ötesinde algılama ve anlatım gücünü geliştirir. Bu katkı; "görme " ile "bakma" nın birbirinden ne denli farklı davranışlar-kavramlar olduğunu da anlamamızı sağlar. Çünkü insan, görme duyusu (göz) aracılığı ile algıladığı dünyasal elemanları-olayları anlamlandırarak başkalarına aktarır-anlatır.²¹

¹⁹ John Berger, **Görme Biçimleri**, Çev.:Yurdanur Salman, (İstanbul: Metis Yay., 1993), s.7.

²⁰ Faruk Atalayer, **Görsel Sanatlarda Estetik İletişim**, (Eskişehir: Anadolu Ün. G.S.F. Yay., No: 6, 1994), s.134.

²¹ Hüseyin Bilgin, "Görsel Anlatım ve İnsan" **Sanat Yazıları V**, (Ankara: Hacettepe Ün. G.S.F. Yay., 1993), s.18.

Zekamız dış dünyadan bize ulaşan verilere dayanarak davranışlarımızı yönlendirir. Görsel iletilerin yorumlanması da bu işlemin bir bölümünü oluşturmaktadır.²²

1960'lı yıllarla birlikte gelen yeni eğilim ve akımlar arasında sanat dersleri içine her türlü estetik görsel nesneyi alarak "görsel iletişim" adı altında yepyeni bir sanat didaktiği öneren akım da bulunmaktadır.²³ Bu nedenle özellikle sanat alanında görsel iletişim büyük önem taşımaktadır. Göze görünen hemen hemen her şeyi konusu içerisine alan görsel iletişim kendi içinde çok değişik dalları olan geniş bir konudur. Basın, radyo, televizyon, sinema, tiyatro vb. gibi yığın iletişim kanalları bunların bir bölümünü oluşturur. Ayrıca karayollarında kullanılan trafik işaretleri, deniz feneri, görsel bildirişim simgeleri vb. birer görsel iletişim araçlarıdır.

II. 2.3.3.1. Görsel İletişimin Önem ve Gerekliliği

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden bu yana geçen zaman dilimi içinde görme ediminin etkileri süregelmiştir.

Bir bildiriyi çözmek için her zaman insan yardımı olmayabilir. Örneğin; karayollarında taşıt aracı kullanırken bazı işaretlerden faydalanırız. Karşımızdaki işaret sözlü olarak bir şey anlatmaz ama mesajı açıktır. Bunu anlamak için önceden işaretlerin hangi anlamlara geldiklerini öğrenmek gerekir. İşaretler çabuk ve kolay bir şekilde bildirişimi sağlarlar, bu da görsel

²² David Ruelle, **Rastlantı ve Kaos**, Çev.: Deniz Yurtören, (Ankara: Tübitak Yay., 1995), s.153.

²³ İnci San, **Sanat Eğitimi Kuramları**, (Ankara: Tan Yay., 1983), s.177.

yolla gerçekleşir. Teknolojik açıdan gelişen dünya artık hızlı yaşam koşulları içinde işaret dili ile anlaşma durumuna gelmiştir. Japonya'da Tokyo borsasında çalışanlar, kendi kendilerine geliştirdikleri bir işaret dili ile anlaşmaktadırlar. Ay'a ilk çıkan insanlar, sözlü olarak haberleşemediklerinden vücut hareketleri ile mesaj alışverişinde bulunmuşlardır. Bunun için ayrı bir eğitim almışlardı. Su altında dalgıçlar da konuşma eylemi olmadığı için vücut dilini kullanmışlardır. Burada sözü edilen görsel iletişim metodu direkt olarak kullanılabilecek yapıdadır.

İnsanlar, birçok özellikleri ile temel olarak birbirlerine benzerler. Aynı kültürel çevre içerisinde yaşayan ve aynı dili konuşan insanlar rahatlıkla anlaşabilirler. Ancak farklı kültürel çevreden gelen ve ayrı dili konuşan insanlar sözlü olarak zor anlaşılır. Bu nedenle iletişimin sağlanması için evrensel bir dil niteliği taşıyan görsel bildirişim simgelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Görsel iletişim araçları grubunda değerlendirilen görsel bildirişim simgelerinin, tüm insanlara bilgi ve mesaj verme konusunda görevlerinin olduğu söylenebilir.

Şekil 1'de görülen görsel bildirişim simgeleri evrensel nitelikte olan görsel iletişim araçlarına örnek olarak gösterilebilir.

Şekil 1: Günlük hayatımızda iletişim açısından önemli yeri olan görsel bildirişim simgelerinden bazı örnekler

Üzerinde 100'den fazla dil ve 5000 dolaylarında diyalekt'in kullanıldığı bir dünyada görsel iletişim belki de en hızlı ve kolay iletişim biçimidir.²⁴

Önceleri insanların kendilerini kelime ve çizgilerle ifade edemedikleri dönemde tek iletişim araçları el işaretleri idi. El işaretleri ile duygular, cisimler, izlenimler anlatılmıştır. "Örneğin; Türkiye'de en çok (%79 oranında) yapılan hoşçakal jestinin (Bkz. Şekil 2 B), İngilizlerin %65'i , Fransızların %45'i, İtalyanların %35'i tarafından kullanıldığı ve bu anlamda algılandığı saptanmıştır".²⁵

Şekil 2: Hoşçakal anlamına gelen çeşitli el sallama hareketleri.

Günümüzde kültürlerarası iletişimin sıklığı ve yoğunluğu nedeni ile en hızlı ve kolay iletişim türü olması bakımından görsel iletişime çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için de görsel iletişim araçları içinde değerlendirilen görsel bildirişim simgeleri, (Bkz. Ek-IV Önerilen Görsel Bildirişim Simgelerinin Sunumu) iletişim açısından büyük önem taşımaktadır.

²⁴T. Fikret Uçar, **Görsel İletişim Açısından Ambalaj Tasarımının İncelenmesi**, (Eskişehir: Anadolu Ün. Sos.Bil. Enst., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1991), s.15.

²⁵ Baltaş ve Baltaş, a.g.e., 1994, s. 57.

Ted Cobun'un yaptığı bir araştırmaya göre, öğrendiklerimizin % 83'ünü görme ve % 11'ini de işitme yoluyla öğreniriz.²⁶ Bu da görsel iletişimin ne kadar önemli olduğunu somut bir biçimde ortaya koymaktadır.

II. 2.4. Kullanılan Kodlara Göre İletişim

İletişimde kullanılan kodlar, bir kültürün ya da alt-kültürün üyelerine ortak olan, simgeleri ve bunların hangi şekilde nasıl kullanılacağını belirleyen kuralları ve gelenekleri içeren anlam sistemidirler. Örneğin, trafik kodu, trafik işaretlerine nerede ve ne şekilde uyulacağını belirten kurallardan oluşur. Bir dili anlamak, o dildeki simgeleri bilmekle yeterli olmaz ancak, simgelerin anlam yaratacak bir şekilde nasıl ilişkilendirildiklerini bilmek gerekir. Sözlü ve sözsüz bütün diller birer koddur. İletişim, burada sözü edilen kodların anlamlandırılmasıyla gerçekleşebilmektedir.

Kodlar, simgelerin içinde örgütlendikleri sistemlerdir. Bu sistemler bu kodları kullanan, toplumun üyelerince kabul edilmiş ve bilinmesi gereken kurallar tarafından düzenlenirler; bu nedenle kodlar iletişimin kültürel ve toplumsal boyutunu oluştururlar.²⁷

Çağdaş yaşamın gereği olarak toplum içerisinde düzeni sağlamak ve ortak kültürel değerlerden eşit şekilde yararlanmak ve doğru bilgilendirilmek amacıyla bir takım kurallar her yönü ile kodlanmıştır. Örneğin; yasalar, görgü kuralları, davranış kuralları, trafik kuralları, yurt kuralları vb. gibi. Bunların

²⁶ Ergin, a.g.e., 1995, s. 66.

²⁷ Zıllıoğlu, a.g.e., 1993, s.112.

yanında anlam kuralları olarak da simge sistemleri yer almaktadır. İnsanlar, görsel, işitsel ve görsel-işitsel, birçok simge sistemlerinden faydalanmaktadırlar.

II. 2.4.1. Sözsüz İletişim

İnsan toplumsal bir varlıktır. Tüm insanlar her ne şekilde olursa olsun kendilerini bir iletişim ortamında bulurlar. İnsan iletişimi tek başına sözcüklerle sınırlanabilir. Günlük yaşam içerisinde gerçekleştirilen ilişkilerde birçok iletişim türünden faydalanılır. Bunlar arasında etkili olanlardan biri sözsüz mesajlardır. Sözsüz mesajlar sözlü iletişim gelişinceye kadar insanın evrimsel gelişimindeki tek anlatım biçimidir.

Bilinen tüm kültürlerde iletişim süreçlerinin birbiriyle ilintili üç önemli ögesi durumundaki işaret, gösterge ve görsel bildirişim simgeleri , sözcük ya da dil kavramlarıyla dolaylı ilişkilerinden ötürü iletişim üzerine çalışmalarda başlıca ilgi odağı olagelmışlerdir. Bunların her biri, öncekinin daha karmaşık bir biçimidir ve sözlü dilin gelişmesinden önce ortaya çıkmıştır.²⁸

Toplumsal ve sosyal yaşamımıza göz atacak olursak, sözsüz iletilerin binlercesini görmek mümkün olacaktır. Trafik işaretleri, yol çizgileri, sokakta yürüyen insanların hareketleri, maçı yöneten hakemin tavırları, birine kızınca yapılan el-kol hareketleri, hastanede işaret parmağını büzüşmüş dudaklarına götürerek "sessizliği" işaret eden hemşire resmi, markette rafta duran yiyeceklerin ambalaj tasarımları, hava alanlarında, otobüs terminallerinde karşılaşılan görsel bildirişim simgeleri, duyma kanalını doğuştan veya daha

²⁸ Ana Britannica, 1988, s. 521.

sonra yitirmiş iki insanın el-kol ve yüz mimikleriyle birşeyler anlatmaları vb. sözsüz iletişim içerisinde yer alırlar.

“Albert Mehrabian, beden, ses ve sözcüklerin iletişimi ne kadar etkilediğini belirlemek için yaptığı araştırmasında; beden % 55, sesin % 38, sözcüklerin % 7 oranında etkili olduğu sonucuna varmıştır ve aynı amaçla gerçekleştirdiği araştırmasında Ken Cooper, iletişimde beden % 60, sesin % 30, sözcüklerin ise % 10 oranında etkili olduğunu bulmuştur.”²⁹

İşaret, ikon, simge, gösterge ve beden dili sözsüz mesajlar içermektedirler. Konumuz açısından önemli oldukları için kısaca açıklamanın yararlı olacağı düşünülmüştür. Ancak, simge, gösterge ve ikon ayrı başlıklar altında incelendiklerinden burada ayrıca yer verilmemiştir (Simge: Bkz. V. 1, Simgenin Tanımı ve İşlevi, Gösterge: Bkz. IV.1, Göstergebilimin Genel Tanımı, İkon: Bak. IV. 2, Gösterge Türleri).

Birşeyin varlığını göstermek, bir düşüncüyü anlatmak ve dışa yönelik anlamlar üretmek için çok çeşitli işaretler kullanılır. Fiziksel ve sosyal çevremizi anlamak, nesnelere amacımız doğrultusunda kullanmak için günlük yaşam içerisinde işaretlerin önemli bir yeri olduğunu görmekteyiz. Duygu ve düşünceleri aktarmak amacıyla kullanılan jest ve mimikler, birşeyin somut gösterimi, uzlaşım sal bir niteliği olan çizgi, resim ya da sesler birer işarettirler.

“Bu öge sürekli enerji aktarımı olan bir alanda ortaya çıkan kesinti gibi düşünülebilir. Telgraf haberleşmesi sırasında elektromagnetik anlam açıp kapatan çizgilerle noktalar, sessiz bir odaya giren birinin varlığını belirtmek için

²⁹ Ergin, a.g.e., 1995, s.171.

öksürmesi ya da dağın tepesinden dumanla verilen kesik kesik işaretler buna örnektir.³⁰

İlk anlaşma aracı olarak beden dili kullanılmıştır. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, ihtiyaçlarını, isteklerini ve ruhsal zenginliklerini beden dili aracılığıyla başka insanlarla paylaşmışlardır. Her kültürün kendine özgü iletişim sistemi oluşturan bir beden dili vardır. Bu dil, dans ve tiyatro gibi değişik sanat alanlarında etkili olarak kullanılmaktadır.

Jest dili, tüm toplumlarda her zaman kullanılagelmiştir. Hatta, bazı toplumlarda yazı dilinin bazı karakterleri (ideogramları) doğrudan doğruya jest dilinden yararlanılarak geliştirilmiştir. Örneğin; Kuzey Amerika Kıtası yerlilerinin kullandıkları bir tür ideografik yazıda pipo işareti, pipo resmi yapılarak değil, pipoyu temsil eden jestle; Çin yazısında "arkadaş" ya da "arkadaşlık", birbirine uzanmış açık iki el jestinin ideogramı ile belirtilmektedir.³¹

II. 2.4.2. Yazılı İletişim

Bilgi ve deneyimleri biriktirip değişik kuşaklara aktarmada; sözlü iletişime göre daha güvenilir bir yol olan yazılı iletişim, kültür tarihi açısından değerlendirildiğinde çok uzun olmayan bir geçmişe sahiptir.

İnsanoğlu, tarih öncesi dönemlerde " yaklaşık beş bin yıl önce yazıyı bulmuş"³² ancak, daha sonraki çağlarda geliştirebilmiştir. Sümerler'in dinsel

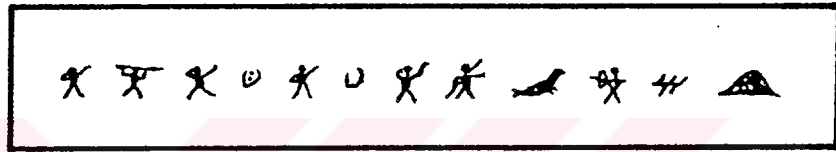
³⁰ Ana Britannica, 1988, s.521

³¹ Zillioğlu, a.g.e., 1993, s.191.

³² Aynı, s.149.

inançları gereği kent ekonomisi uzun süre rahiplerin denetiminde tutulmuş, sayılar ve yazı da tapınak hesaplarının tutulması zorunluluğundan doğmuştur.

İlk yazılar resim kökenlidir. Çizim ve işaretleme geleneğinin en eski örnekleri mağara resimleridir. “Mağara resim sanatında köklü değişiklikler olmuş, aslına uygun çizimler yerini stilize, hatta geometrik çizimlere bırakmıştır.”³³ Bu değişimin sonucu yazı oluşmuştur. Her resim, her şekil çağrışım yoluyla tümcelere, önermelere gönderme yapmaktadır.

Şekil 3: Resimli yazı örneği. Anlamı: Biliniz ki, fok avlamak için tekneyle önce iki kulübeli adaya, sonrada bir başkasına gidiyorum; yolculuğum birkaç gün sürecek ve daha sonra tekneyle evime döneceğim.

İletişim sağlamak amacıyla kullanılan ilk yazı örnekleri stilize şekillerden oluşmaktaydı. Şekil 3’de görülen yazı örneğinde her şekil ayrı bir anlam içermektedir. “Soldan sağa sırayla: 1) Bir eliyle kendisini diğeri ile gideceği yönü, 2) taşıdığı kürek ile deniz yolculuğu yapacağını, 3) yukarıya kaldırdığı tek parmak ile birinci olanı ve başına götürdüğü eli ile uykuyu = geceyi (birinci gece), 4) iki kulübesi olan adada olacağını, 5) yine bir eliyle kendisini, diğeri ile gideceği yönü, 6) bir başka adaya gideceğini, 7) bunun ikinci gece olacağını (gece işareti ile birlikte öbür elin iki parmağı havadadır.), 8 ve 9) bir eliyle zıpkını kaldırıp diğeriyle fok avlayacağını, 10) ona ok ve yayla

³³ Zıllıoğlu, a.g.e., 1993, s.153.

saldıracağıını, 11) kürekli tekne yolculuğu yapıp, 12) kışlık barınağa döneceğini anlatan bir Eskimo'nun yazılı notu"³⁴ açıklanmaktadır. Daha sonra bu anlamlar birleştirilerek anlatılmak istenen düşünce belirlenmektedir.

Piktogramlar (Piktogram: Bkz. Ek- V. Terimler Sözlüğü) anlamca sınırlı işaretler olduklarından her olay, durum ve nesneyi tam olarak ifade etmeyebilirler. Bunun sonucu olarak yazım dili kaçınılmaz bir ihtiyaç olmuştur.

Gutenberg'in matbaayı icadı ile yazının mekanik olarak gerçekleşen çoğaltımı kültür tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuş ve yazılı iletişim gelişerek, yaşamın vazgeçilmez bir ögesi olmuştur.

II. 2.4.3. Dijital İletişim

Sözcük simgelerinin bir araya gelmesi ile oluşturulan iletişim türüdür. Bir dili anlamak için o dil içerisinde bulunan sözcük simgelerini bilmek yeterli değil, aynı zamanda anlam yaratacak türde sözcüklerin nasıl ilişkilendirildiğini de bilmek gerekmektedir. Konuşmacı sözcükler arasındaki ilişkiden yararlanarak bir dizge oluşturur. Buna, sözcük simgelerinin şifrelenmesi denir.

Herhangi bir şeyi belirtmek için bir sözcüğü kullandığımız her durumda; sözcükle, ilgili olduğu nesne arasındaki ilişki, keyfi / nedensiz bir ilişkidir. K-İ-T-A-P harflerinin / seslerin yazılmış / basılmış ve ciltlenmiş kağıtlardan oluşan belirlenmiş bir nesneyi belirtmesi için hiç bir özel ve mantıklı neden yoktur.³⁵

Buradaki "KİTAP" sözcüğü harflerin tek tek sıralanmasıyla birinci, 'düzanlam'

³⁴ Zillioğlu, a.g.e., 1993, s.156.

³⁵ Aynı, ss. 113-114.

olarak bir göstergedir. Önceden edinilen bilgiye göre "KİTAP" ın ne olduğu, ne işe yaradığı, hangi maddeden yapıldığı öğrenilir ve bilinir. Çünkü, K-İ-T-A-P harflerinin yan yana getirilmesi görece olarak anlamlandırılmıştır, saymacadır. Yani, birbiri peşisıra bize getirilen dizge önceden şifrelenmiş, öğrenilmiş bir özellik içerdiğinden "okunacak yazılı nesne" olarak bilinmelidir. Fakat, harflerin yeri değiştiğinde, anlam da değişmekte, hatta soyutlaşmaktadır. Arapça'da örneğin; K-İ-T-A-P harflerinin yerlerini değiştirerek KATİP yapmakla da semantik olarak öze ilişkin bir başka olguyu getirmek olanaklıyken APKİT durumunda göstermede, hiç bir anlam yakalayamayacağımız gerçeği, "düzanlam" ın çok dışında başka semiyotik ve semantik sorunlara değinmeye yol açmak ihtiyacını gerekli kılmaktadır. Sözcüklerin genel olarak "düzanlam" ve "yananlam" olmak üzere iki tür anlamları vardır (Düzanlam: Bkz. IV.5.1., Yananlam: Bkz. IV.5.2.).

Sözcük simgelerinin sıralanmasıyla kelime grupları oluşmaktadır. Her kelime grubu içerisinde düzanlam şifrelerinin yanısıra yananlam şifreleri de vardır. Bu anlamların bir araya gelmesi ile iletişim gerçekleştirilir.

II. 2.5. Zaman ve Mekan Boyutlarında İletişim

Yaşamın her anında etkin olan iletişim zaman ve mekan boyutu içerisinde iletişim kuran bireyler değişse dahi her doğan yeni insanla beraber değişik kuşaklarda varlığını sürdürmektedir. Bazı toplumlarda zamanın hızla akıp geçtiği dikkate alınmazken, bazılarında vakit çok sınırlıdır.

Günümüzde, daha kısa sürede bildiri aktarmak ve zamanı değerlendirmek amacıyla görsel bildirişim simgelerinden yararlanma ihtiyacı doğmuştur.

II. 3. GÖRSEL İLETİŞİMDE GRAFİK TASARIM

İnsanlık tarihi içinde görsel iletişim, yaşamın birçok evresinde kullanılmış ve prehistorik devirlerden beri birlikte yaşamının başlıca koşulu olan iletişim alanında görsel anlatım yöntemleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Zamanla malzeme ve teknik imkanlar da artırılarak görsel alanda en iyi iletişim aracı olan grafik tasarım, insan yaşamında yerini almaya başlamıştır.

Grafik Tasarım'ın oluşumu eski devirlerde başlar. Mağara duvarlarına çizilen resim ve işaretler görsel iletişimin başlangıcı olmuş, yazı ve resim içiçe kullanılmış, resimlerde soyutlama ile beraber görsel bildirişim simgeleri oluşarak grafik tasarım gelişmiştir. Grafik her geçen gün iletişim medyalarına paralel olarak daha büyük oranda insan yaşamında yer almaya başlamıştır. Günümüzde artık dünyayı saran elektronik ve teknik iletişim araçlarının yanında görsel iletişim, grafik alanında dünyanın vazgeçemediği bir öge olmuştur.

Grafik tasarımcılar, değişik elemanları aynı ortam içerisinde yeni bir bağlamda bir araya getirme ve soyut kavramları görselleştirme yoluna gitmişlerdir. Çalışmalarında daha çok kendilerini ifade ederek, düşünce ve fikirlerini bireysel stil ve tekniği ile anlatma olanağını bulmaktadırlar. "Güzel sanatlarla görsel iletişim arasındaki geleneksel sınırlar da büyük oranda ortadan kalkmıştır."³⁶ Bu nedenle görsel iletişimi sağlamak için grafik sanatçıları, tasarımlarını değişik alanlarda gerçekleştirme olanağı bulmuşlardır.

"Grafik tasarımcısı, yaratıcı eylem süreci çevresinde var olan ve yaratma

³⁶ Bektaş, a.g.e., 1992, s. 117.

olgusunun ortaya çıkmasına yardımcı olacak tüm kaynakları kullanmak ve onlardan yararlanmak zorundadır. Bu kaynakları şöyle özetleyebiliriz: 1-Doğal çevremiz, 2- İnsanın gereksinimleri, 3- Eğitilmiş insan gücü, 4- Sezgi, 5- Bilim, 6- Kültür, 7- Madde ve olanakları, 8- Teknoloji ve olanakları, 9- İnsanın ürettiği her şey.”³⁷

“Görsel iletişimi gerçekleştirmek amacıyla Grafik tasarımcılar mesajın iletilmesinde değişik elemanları kullanmaktadırlar. Bu elemanlar üç ana noktada toplanabilir.”³⁸

- Yazılar, Tipografiler, Logolar,
- Amblemler, Semboller, Piktogramlar,
- Fotoğraflar, İllüstrasyonlar ve Özgün Grafik Tasarımlardır.

Yazılar;Toplumsal kültürün gelişmesinde ve değişik nesillere aktarımında önemli yeri olan yazı, iletişim alanında çağın gereksinimleri doğrultusunda kullanılmaktadır. Geçmişten günümüze gelişmekte olan insanların yaratıcı düşünceleri birçok yazı karakterinin çıkmasına neden olmuştur. Günümüzde grafik sanatlar alanında olduğu gibi yayıncılıkta da yapılan işin konumuna göre farklı şekillerde karakterler kullanılmıştır. Değişik dönemlerde oluşturulan yazılar, antik, grotesk ve kaligrafik yazılar olarak sınıflandırılmaktadır.

³⁷ Hüseyin Bilgin, “Grafik Tasarımda Yaratıcılık ve Fonksiyonları”, **Türkiye’de Sanatın Bugünü ve Yarını**, (Ankara: H. Ü. G.S.F.Yay., No: 1, 1985), s. 41.

³⁸ Emel Aydos, **Sevgi, Barış, Şefkat Gibi Soyut Kavramların Görsel İletişim Alanında Simge Haline Getirilmesi**, (Ankara: H.Ü. Sos. Bil. Enst.,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1990), s. 12.

Tipografiler; yapılan işin içeriğine göre seçilen yazı karakterleri değişik biçimlerde düzenlenebilir. Hazırlanan harf karakterlerinin birleşmesiyle bir bütün halinde yeni bir yazı türü oluşmaktadır.

Logolar; Herhangi bir ürün için marka adı ya da kuruluş adı olarak seçilen ve içeriğine uygun bir şekilde grafik tarasımcısı tarafından düzenlenen, bellekte kalıcı özel yazılardır.

Amblemler; Kurum, kuruluş ya da bir ürünü benzer diğer firmalardan ayırmak amacıyla, kullanıldığı yerin özelliğine göre tasarımı yapılarak görsel mesajını veren, koruyuculuğunu yapan ve kimliği durumunda olan sembollerdir.

Semboller; İnsan iletişiminin en belirgin özelliklerinden biridir. Nesnelerin, düşüncelerin, duyguların, el, kol ve başla yapılan davranışların soyut bir anlatımla yerini tutabilecek görsel formüllerdir. Semboller iletişim alanında kendi formlarıyla grafiksel bir tanımlama oluştururlar.

Piktogramlar; "Görsel iletişimi gerçekleştirmek amacıyla işaret ve sembollere indirgenmiş bilgi ve mesaj taşıyıcılarıdır. "Grafik - Resim" kullanılarak bir fikri taşımak ve gerektiğinde ona danışmak için çizilen şekillerdir. Literatürde sözcük anlamı; Latince "Pictus" resim, Yunan'ca "Graphein" yazı sözcüklerinden gelmiştir. Anlamı; "Resim - Yazı"demektir. Genelde iletişimi düzenleyici işaretler olarak kullanılırlar. Bu işaretler bilgi verme ve rehberlikte evrensel bir dil olarak kullanılmaktadır. Bunların ilk uygulamaları (1964) Tokyo Olimpiyat Oyunlarında, daha sonra da (1972)

Münih Olimpiyat Oyunlarında görülmektedir.³⁹

Fotoğraflar; Gerçekliğin en sadık benzerleri olarak tanımlanan fotoğraflar, konumu içerisinde doğrudan mesaj veren görüntüsel, belgesel yönüyle etkileme gücü ve alanı geniş olan birer görsel malzemedirler. Görüntüler, çoğunlukla mekan ve zaman ile ilgili değişik boyutları iki boyutlu bir düzlemde aracı olmadan direkt yansıtılır.

İllüstrasyonlar; Metinlerin ve fikirlerin tasvir edilmesi ve açıklanması amacıyla yapılan yaygın "resimleme" lerdir. Tasviri (betimleyici) özelliktedirler. Tanıtım ve reklam medyalarında görsel çözümler üreten çok önemli çalışmalardır. Her çeşit boya ile farklı tekniklerde yapılabilirler. İlk eserler renkli resimler ve harflerle bezenmiş, el yazmalarıyla hazırlanmış antik rulo parçalarıdır.

Özgün grafik tasarımlar; Bu alanda yapılan çalışmalar, hiçbir zorunlu talebe bağlı olmadan tasarımın hazırlanış ve sunuluşu, sanatçının duygu, düşünce ve isteklerine bağlı olarak herhangi bir zamanda gerçekleştirilen ve temeli sanatçının uygun gördüğü teknikte yapılan çalışmalar oldukları için "özgün grafik tasarımlar" olarak adlandırılırlar. Bu tasarımlar gerçekleştirilirken her türlü sanatsal teknikten yararlanılır ve görsel sanatlarda yer alan estetik sorunlar dikkate alınarak kendini en olgun şekilde gerçekleştirecek bir yöntemle bildirişimi açık bir şekilde sağlayabilirler.

³⁹ Aydos, a.g.e., 1990, s.13.

II. 4. GÖRSEL İLETİŞİMDE ALGI VE ALGILAMA

“Görme” eylemi işlev olarak basit ancak yapı bakımından oldukça karmaşık bir süreçtir. Göz ışıkla uyarılır, bu nedenle görsel algı için ışık şarttır. Uyarım işlemi alıcı hücrelerden geçerek sinirsel elektrik enerjisi olarak beyine iletilir. Beyin çevreden gelen uyarıcıları görerek, dokunarak, duyarak, tadarak ya da koklayarak alır. Görsel iletişim bu beş duyu organıyla yapılan algılama ile başlar.

Görsel algılamada duyumların örgütlenmesi ve anlam kazanması bireyin sosyal-kültürel durumuna, edinilmiş değerlere, estetik değerlere, eğitimine, zekasına ve içinde bulunduğu toplumun değerlerine bağlıdır. Bir ya da birden fazla duyu organının beyinde kaydettiği bir uyuracının yorumlanması algı düzeyini oluşturur.

Nesnel çevrenin algılanmasının ilk basamağı görme olayıdır. Nesnelere üzerine düşen ışık bunlardan yansır ve gözün bilinen fizik yapısı sonucu göz küresinin içinde bir görüntü oluşturur. Bu görüntü meydana gelen kimyasal süreç sonucu sinir sinyallerine dönüşerek beyin'e iletilir. Görme işlemi dediğimiz bu olay ilke olarak her gözlemcide aynı biçimde yürümektedir.⁴⁰

Algılama sürecinde birey ve nesne bulunur. Görsel algılamada bilişsel bir süreçten söz edilebilir. Bu süreç uyarım kaynağına, görme fizyolojisine, zihnin alt ve üst bilinç işlevlerine göre kompleks bir biçimde çalışır. Beyinde meydana gelen anlama ve kavrama olayının fizyolojik açıklaması günümüzde henüz kesinlik kazanmamıştır. Bu konuyla ilgili olarak değişik görüşler vardır.

⁴⁰ İlhan Erhan, **Endüstri Tasarımında Kullanıcı-Araç İlişkileri Açısından Görsel Bildirişim**, (İstanbul: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yay., No: 84, 1978), s. 5.

Bunlardan biri B. Lobach'ın ifadesiyle; "... algılama öyle bir süreçtir ki estetik görünümlerin etkileri burada anlama çevrilebilir. Algılama bir yandan elde edilen görüntü, diğer taraftan düşünce içerikleri ve edinilmiş deneylerden etkilenen subjektif bir olaydır. Buradan algılayandaki bilinçlenme olayının ve bununla birlikte algılama nesnesinin anlamının bireysel ve gruplara özgü etmenlerce vurgulandığı sonucu çıkarılabilir."⁴¹

Duyumların ilk beyinsel ürünü, açık ya da kapalı olan yoğun bir imge potansiyeline sahiptir. Algılama eylemindeki imge, görsel bir imgedir. Görülen bir masaya bakıldığında beyin onun yansımalarını kaydeder. Gözlerimizi kapattığımızda gördüğümüz masayı canlandırabiliriz. Bu durum masaya ilişkin bellek imgesidir ve göze görünen bütün nesnelere için geçerlidir. " Her imgede bir görme biçimi yatsa da bir imgeyi algılayışımız ya da değerlendirişimiz aynı zamanda görme biçimimize de bağlıdır."⁴² Bakmakla görmek arasında fark vardır. Bakılan her cisim görülmeyebilir, bu "dikkat" ve "ilgi" ile ilintilidir. İnsanda görmenin ve algılamanın gerçekleşmesi için, dikkati uyaran etmenler, iki grupta incelenebilir. Bunlar; uyarıcının şiddet ve büyüklüğünü, tekrarını, konumunu, hareketini içine alan dış etmenler ve kişiden kişiye değişen kültür düzeyleriyle bağlantılı olan iç etmenlerdir. Görme biçimi fiziksel çevreyle ilişkilidir. Çok zayıf ışıkta görme netliği azalacağı için cisimler algılanamazlar. Gün ışığında ya da yeterli ışıkta netlik derecesi artacağı için algılamak kolay olacaktır.

Algılamada iki ayrı karşıt görüşle karşılaşmaktadır. Bir bütünü tamamlayan parçaların algılanması olarak bilinen "ayrıştırma yöntemi" ve tümü

⁴¹ Erhan, a.g.e., 1978, s.5.

⁴² Berger, a.g.e., 1993, s.10.

algılama olarak bilinen "Gestalt Kuramı". Algılamada, Gestalt Kuramı'nın dayandığı gerçek, tümeleme eğilimi göstermek ya da nesneyi bütünleşmiş bir form olarak algılamaktır. İnsan; bir harfi, bir görsel bildirişim simgesini, bir trafik işaretini gördüğünde onu bir bütün olarak algılar. "Daha önce insanın bir şeyi tekilden tümele, yani ayrıntılardan genel bütünlüğe varmak suretiyle algıladığı sanılırken artık tam tersine; bir şeyin genel karakterinin önce algılandığı ortaya çıkmıştır".⁴³ Ancak, bir bütünü algımlarken onu daha iyi anlamak ve algılamak istediğimizde kendiliğinden bir ayrıştırma gerçekleşmektedir.

Algıda elde edilen bilgi simgesel ve kavramsal olarak kodlandığında nesnelleşir. İnsanların algılama biçimi kişiliklerine göre farklılıklar göstermesine rağmen nesnelere ve tasarımların büyük bir çoğunluk tarafından aynı şekilde algılandığını görmek mümkündür. Aksi halde görsel iletişimin anlamının olması olanaksızdır.

⁴³ Adem Genç ve Ahmet Sipahioğlu, **Görsel Algılama (Sanatta Yaratıcı Süreç)**,(İzmir: Sergi Yay., 1990), s. 40.

BÖLÜM III

GÖRSEL BİLDİRİŞİM

Bu bölümde, konunun açıklık kazanması bakımından, bildirişim olgusu ve ilgili tanımlar verilerek sırayla; Tarih İçinde Görsel Bildirişim Araçları, Görsel Bildirişimde Sistem Becerisi, Görsel Bildirişim Sistemi Olarak Sanatsal İletişim, Görsel Bildirişimin Kullanım Alanları, Görsel Bildirişimde İşaret ve Sembollerin Yeri, Semiyotik Açısından İşaretlerin İncelenmesi ve Görsel Bildirişimde Renk ve Biçim Bağıntısı üzerinde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalar, görsel iletişim ve görsel bildirişim arasında kıyaslama yapma bakımından da önem taşımaktadır.

III.1. BİLDİRİŞİM OLGUSU VE İLGİLİ TANIMLAR

“Bildirişim” terimi “haberleşme” ve “iletişim” sözcükleri gibi genel olarak “karşılıklı bilgi alışverişi” anlamına gelmektedir. “Oysa her değiş-tokuş, iki ayrı yönde yapılan birer aktarım sayılır. Bu bakımdan, “bildirişim” eylemi önce bir yöne yapılan, sonra da o yönden geriye, ters yöne yapılan iki tane “bildirim” işleminden oluşmuş kabul edilebilir”.⁴⁴ Bildirim eylemi ise, herhangi bir şeyin belli bir amaç doğrultusunda başka bir yere aktarılmasıdır. Bir başka tanıma göre bildirim; “bir gönderici tarafından öte yandaki bir alıcı üzerinde belli bir etki yaratmak amacı ile adına “gösterge” denilen, anlam yüklü birimlerden yararlanarak karşı tarafa belirli bir “bildiri” aktarılması eylemidir.”⁴⁵ (Gösterge:

⁴⁴ Özcan Başkan, *Bildirişim -İnsan Dili ve Ötesi*, (İstanbul: Altın Kitaplar Yay., 1988), s. 17.

⁴⁵ Aynı, s. 17.

Bkz. IV. I, Göstergibilimin Genel Tanımı). Bu tanıma göre, bildirim işlemindeki temel ögeleri, “amaçlılık” ve “anlamli göstergeler” bütünü oluşturmaktadır.

Canlılar içindeki özel nitelikleriyle insan, “bildirişim” (haberleşme) yoluyla diğere canlılara oranla üstünlüğünü sağlamıştır. Psikolojik, sosyal, fiziksel ve yapısal niteliklerine göre bildiriler oluşturmuş, çevresini gereksinimleri doğrultusunda değıştirme çabasına girişmiştir. Bu arada, etkileşim sonucu, kalıtımsal ve yeni bildirilerle kendi yaşamı da çevresi tarafından biçimlendirilmiştir. Fakat, bu süreç devam etmektedir.⁴⁶

İnsanlar, konuşma ve yazmayı bilmedikleri çok eski dönemlerde, farklı şekillerde haberleşebiliyorlardı. Örneğın; ateş yakarak dumanla verilen işaretler, ağaçlara vurularak çıkartılan sesler, giysileri, hareketleri, tavırları vb. bildiri aktarımı olarak kullanılıyordu. Hemen hemen bütün dönemlerde bildirişim sistemlerinin etkinliğı tüm toplumlarda sözkonusudur.

Bildirişim olgusu kültürel birikimlerin sonucu oluşarak toplum içerisinde insan-çevre ve insan-araç ilişkilerini düzenlemede kullanılmaktadır. Teknolojik kültürün gelişmesiyle “bildirişim” sınırlarını genişleterek tüm kitlelerde etkin olmakta ve önemi giderek artmaktadır.

“Weiner’e göre bildirişim, bir düzen ölçüsüdür. Düzensizliğin ölçüsü, başka bir deyişle entropi bildirişimin karşıtıdır. Bu da şu anlama gelir. Bir bildiride bulunan bildirişim, o bildirinin özel bir düzene göre örgenleşme gücüyle belirlenmiştir. Çünkü; o böylece, olasılık-dışı bir örgenleşme aracılığıyla, doğal olayların tercihan yöneldikleri o eş-olasılıktan

⁴⁶ Erhan, a.g.e., 1978, s. 22.

(equiprobabilite), o tekdüzelilikten (uniformite), o temel düzensizlikten kurtulur.⁴⁷

Bildirişim olgusuyla yakından ilişkili olan bazı kavramları kısaca açıklamakta yarar vardır. Bunlar; Bilgi, Komünikasyon, Sibernetik, Enformasyon ve Haber alma gibi kavramlardır.

Bilgi; İnsanların araştırma ve incelemeleri sonucu ortaya koydukları nesnel dünyanın kurallı ilişkilerini düşünce bazında yeniden üretilmesiyle ilgilidir. Bir başka deyişle, araştırma, öğrenme ve gözlem yoluyla edinilmiş gerçekliklerdir diyebiliriz. Bilgi süreci sonsuzdur. Her zaman her yerde görülebilir.

Komünikasyon; "İletişim" ile aynı anlama gelen bu kavram toplum içerisindeki haber ve bilgi alış-verişini dile getirir. Duygu ve düşüncelerin sözlü, sözsüz ya da yazılı olarak karşılıklı değiş-tokuş edilmesidir (ayrıntılı bilgi için Bkz. II.1).

Sibernetik; Bildirişim'in bir düzen ölçüsü olduğunu belirtmiştik. Sibernetik'te Ayhan Songar'ın ifadesiyle "ilimlerarası disiplin" olarak değerlendirilmektedir.

Sibernetik, canlılarla kendi kendini düzenleyen makineler arasındaki çalışma benzerliklerini araştırır, bu bakımdan "organize varlıkların davranış bilimidir".⁴⁸

Enformasyon; Çok çeşitli alanlarda (Sibernetik, Deneysel ruhbilim, Haber alma vb.) kullanılan enformasyon bilgi toplama, bilgi edinme anlamına

⁴⁷ Umberto Eco, **Açık Yapıt**, Çev.:Yakup Şahan, (İstanbul: Kabcacı Yay., 1992), s. 69.

⁴⁸ Ayhan Songar, **Sibernetik**, (İstanbul: Yeni Asya Yay., 1983), s 5.

gelir. Doğru bilgi almak için yine doğru bilgi vermek gerekir.

Haber alma; bilgi ve enformasyonla bağlantılı olarak araştırma inceleme ya da gözlem yoluyla bilgi edinmedir.

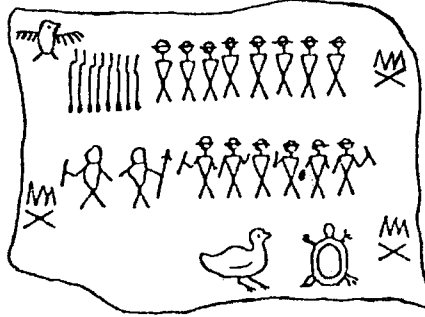
III. 2. TARİH İÇİNDE GÖRSEL BİLDİRİŞİM ARAÇLARI

İnsanoğlu tarih boyunca aralarında iletişimi sağlamak amacı ile çoğu zaman karşı karşıya bulunduğumuz ve "görsel bildirişim simgeleri" olarak tanımladığımız araçları sürekli yaratma çabası içinde olmuştur.

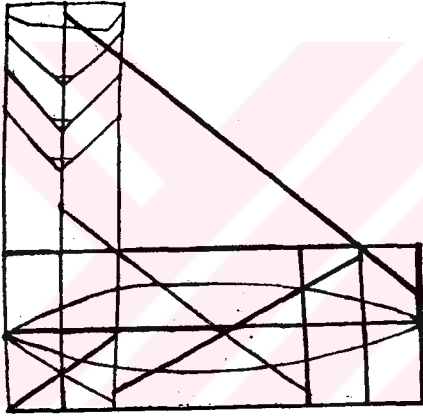
"İnsanlık tarihinin çok eski dönemlerine baktığımızda konuşmayı ve yazmayı bilmedikleri dönemlerde bile haberleşmek ve anlaşabilmek için kullandıkları bazı yöntemlere rastlamaktayız. Örneğin; içi oyulmuş ağaç gövdelerine vurularak çıkartılan anlamlı sesler, ateş ve dumanla verilen işaretler, kayalara, ağaçlara, yere kazıdıkları işaretler, yüzlerine ve bedenlerine sürdükleri boyalar ya da giysileri ve saç biçimleri ile içinde buldukları durumu birbirlerine anlatmaları gibi. Gerçekten de insan topluluklarının en ilkel yaşam biçimlerinden günümüzdeki tekno-toplumlara kadar geçirdiği tüm evrelerde bildirişim aracı olarak çeşitli işaretlere rastlanmaktadır. Önemli bir bölümünü görsel bildirilerin oluşturduğu bu bildirişim yöntemleri farklı kültürlerde farklı anlamlar içermektedir. Örneğin; İsviçre'de Alp Dağları üzerinde yer alan Uri kantonunda bir maden arayıcısı, bulunduğu ve bir süre sonra içinde araştırma yapmak istediği ocağın önüne şapkasını ve araç - gerecini bırakmaktadır. Şapka ve araçları o yöreye yaklaşanları uyarmakta ve bir yasaklamayı görsel olarak bildirmektedir. Fakat, bu görsel işaret ancak onu okumasını bilenler için dinamik bir karakter kazan-

maktadır. Bu bildirişim biçimi başka kültürlerden bir kişi, örneğin, o yöreden geçen bir turist için sadece “şapka”, “çekiç” ve “kazma”dır. Unutulmuş ya da terkedilmiş eşyalardır.”⁴⁹

Şekil 4: Geçmiş Kültürlerde

Kullanılan haberleşme biçimine örnek. Kızılderililerin kendi kültürleri içinde kullandıkları resimli yazı biçimi. Anlamı: “İki Kızılderili sekizi asker olan 14 beyazla burada kamp yaptı ve iki ördek avladılar”⁵⁰

Şekil 5: İkel Toplumlarda

Kullanılan Bildirişim aracı. Mikronezya adalarında oturan yerlilerin denizcilikte kullandıkları rüzgar ve akıntı yönlerini gösteren harita.⁵¹

Mağara resimlerini kapsayan tarih öncesi paleolitik çağda sembol niteliği taşıyan hayvan ve insan figürleri yapılmıştır. Bu figürler bireysel bir anlam taşıyordu. İnsanların, hayvan resimlerini yaparak onlar üzerinde bir güç elde ettikleri söylenebilir. Yaşamını av ile sağlayan mağara insanı doğa güçleri karşısında çaresizdi. Duvarlara resimler çizerek onları hakimiyetleri altına

⁴⁹ Erhan, a.g.e., 1978, ss. 7-8.

⁵⁰ Aynı, s.8.

⁵¹ Aynı, s.8.

almaya çalışıyorlardı. Çizilen ölü bir hayvan figürü onun kolay avlanabileceğini, sürü resmi bolluğu ve çiftleşen hayvan resmi de bereketi simgeliyordu. Çizilen tasvirler ve işaretlerle gelecek kuşaklara bilgi, deneyim aktarma kaygılarının olabileceği düşünülebilir.

Görsel iletişimi sağlayan ilk örnekler arasında, eski Mısır'da Mezopotamya'da, Finike ve Girit'te, Orta Afrika'da, Sibiry'a'da yaşayan insanların kullandıkları "resimli yazı" çeşitlerini sayabiliriz.

Şekil 6: Girit Adasında bulunmuş iki tarafında resimli metin grubu bulunan disk.⁵²

Hayvanların evcilleştirilmesi ve toprağın ekilmesi ile mağara yaşamından tarımsal yaşama geçen insanoğlu toplum üyelerine bilgi iletmede önceleri duman, ateş, ses ve ışık kullandığı halde sonraları ise sembolik işaretler kullanmışlardır. Bu işaretler yazının ilk belirtilerini ve M.Ö.4000 ile 3000 yılları arasında icat edildiğini göstermektedir.

⁵² Erdal Aygenç, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Görsel İletişim Sistemi, (Ankara: H.Ü. Sos. Bil. Enst., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1986), s. 62.

Yazının bulunuşu temel bir ihtiyaçtan kaynaklanmıştı. Tapınaklarda rahiplerin hesapları tutması ve değişik kuşaklara aktarması amacı ile geliştirilmiştir. Gordon Childe, "Kendini Yaratan İnsan" adlı yapıtında yazının ortaya çıkışını şöyle ifade etmektedir: "...Rahip, Tanrının alış-verişinin, kazancının, izini yitirmemek için kendi belleğine güvenemezdi. Ne de kendi özel buluşları, örneğin; mendile düğüm atmak, yeterli olabilirdi. Rahip kişi olarak kalımsızdı, her insan gibi ölecekti, oysa ki, üyesi olduğu kuruluş, hizmet ettiği Tanrı gibi ölümsüzdü. Efendisine borçlar ödenmeden rahip ölebilirdi, oysa bir başka Rahip bu alacakları toplayabilmeliydi. Tanrının vekili bu nedenle kime, kaç kap tohum verdiğini, hangi türden kaç koyunu hangi çobana teslim ettiğini bilmeliydi. Üstelik bu kayıtlar öyle tutulmalıydı ki, yalnızca yazan rahip değil, tüm rahipler okuyup anlamalı ve Tanrı'nın işlerinin yolunda gitmesi

	Varka	Gemdet Nasr	İlkel Çivi	Klasik Çivi
Kafa				
Kadın				
Yıldız Gök Tanrı				
Güneş Gün				
Balık				
Öküz				

Şekil 7: Sümer-Akad çivi yazısının evrimi.⁵³

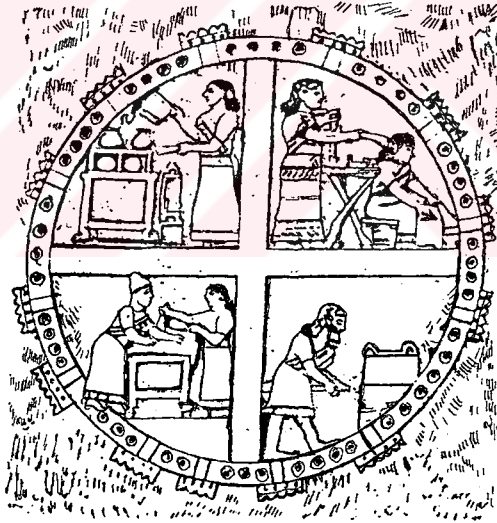
⁵³ Zilloğlu, a.g.e., 1993, s.162.

sağlanmalıydı. Kısacası, sosyal bir yöntem olan yazı kökünde tapınak hesaplarını tutmak için geliştirilmiştir".⁵⁴

Yazı zamanla gelişerek değişime uğramış ve yalnız gösterdikleri nesneyi simgeleyen piktografik yazı, sözcük ve kavramlardan oluşan ideografik yazıya ve daha sonra da alfabenin bulunuşu ile fonetik yazıya dönüşmüştür. Ancak, kültürel farklılıklardan dolayı değişik alfabeler oluşturulmuştur. Şekil 7' de Sümer-Akad çivi yazısında yer alan işaretlerin değişik kültürlerle göre değişimi görülmektedir.

Bilinen en eski alfabe M.Ö. 2000'lerin ortalarında Doğu Akdeniz'de Suriye-Filistin bölgesinde yaşayan Fenikeliler tarafından icat edilmiştir.⁵⁵

Simgelerle yapılan anlatıma örnek olarak Anadolu Selçuklularının

Şekil 8: Assumasirpal II'nin kampı. Nimrud Sarayının taht salonunun rölyefi.⁵⁶

⁵⁴ Zillioğlu, a.g.e., 1993, ss. 7-8.

⁵⁵ Aynı, s.165.

⁵⁶ A. PH. Lagopoulos, "Mode de production asiatique et modeles semiotiques urbains: Analyse socio-semiotique d'agglomerations antiques du Moyen-Orient", *Semiotica*, Edt.:Thomas A.Sebeok,(Amsterdam, Berlin,New York: Mouton Publishers,1985),s.21

mimaride kullandıkları “hayat ağacı” tasvirlerini gösterebiliriz. Ağacın tepesinde kartal, dallarda kuşlar ve meyveler, alt tarafta ise bazı hayvan figürleri yer alır. Bu tür kabartmalarda her bir öge ayrı bir anlamı simgeleyebilmektedir ve dinsel inançlarla ilgili olduğu söylenebilir.

Dinsel inançlarla ilgili olarak yapılan kabartmalarda da iletişim amacı güdülmekteydi. Şekil 8’de “Nimrud (M.Ö. 884-859)’da Assurnasirpal II’nin sarayının taht salonunun bu kabartması üzerinde içeriden bir haç ile dört kısma ayrılmış daire şeklinde bir yerleşim alanı temsil ediliyor. Bu yerleşim alanı Assurnasirpal’in bir kampıdır”.⁵⁷

Görülebileceği üzere, bildirişimi sağlayan iletişim araçları çeşitli ihtiyaçlardan ortaya çıkmıştır. Yazı ile birlikte konuşma dili geliştirilinceye kadar, görsel bildirişim sembelleri bildirişim alanında çok farklı yerlerde kullanılmıştır. Günümüzde ise görsel iletişimi sağlayan görsel bildirişim sembelleri hızla gelişen teknoloji ile birlikte yeni boyutlar kazanmıştır. Grafik tasarımcılar işaretlerin anlamları üzerinde çalışmalar yapmışlar ve yeni tasarımlar oluşturmuşlardır. Kültürel farktan dolayı sürekli değişime uğrayabilen işaretlerin anlamları konusunda evrensel olarak standart sembeller oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu konuda grafik tasarımcılara büyük görevler düşmektedir.

III. 3. GÖRSEL BİLDİRİŞİMDE SİSTEM BECERİSİ

İnsanlar toplum içerisinde yaşayan ve ihtiyaçları çok çeşitli olan varlıklar olarak değişik alanlarda görsel bildirişimden yararlanmaktadırlar.

⁵⁷ Lagopoulos, a.g.e., 1985, s. 21.

Bireyleri belli bazı konularda uyarmak ve bilgilendirmek amacıyla bir çok bildirişim modeli hazırlanmıştır. Bu modeller genel hatlarıyla birbirine benzemekte ve iletişimde olduğu gibi verici-alıcı ilişkisine dayanmaktadırlar.

Burada belirtilmesi gereken nokta, iletişim ve bildirişim kavramlarının aynı şey olmadıklarıdır. Her ikisi de verici-alıcı ilişkisi içerisinde olmasına rağmen, iletişimde her zaman zorunlu bilgi aktarımı olmayabilir, ancak, bildirişimde temel amaç hedefe bilgi aktarmaktır.

Görsel iletişimde, alıcıya mesaj aktarabilmek için, önce amaç belirlenir ve bu doğrultuda anlamlı göstergeler tesbit edilir (Gösterge: Bkz.IV. 1. Göstergebilimin Genel Tanımı). Konumuz içerisinde değerlendirilen görsel bildirişim simgeleri, statik (durağan) göstergeler olarak mesaj aktarımında araç olarak kullanılmaktadırlar. Verici ve alıcı arasında görsel bildirişimin sağlanabilmesi için ortam uygun olmalıdır. Ö. Başkan'a göre; "gönderici ile alıcı arasında her zaman için "ayrılık" durumu bulunduğundan, aradaki uzam yani mekan aralığını aşabilmek için belli bir "aktarım oluşu" gereklidir".⁵⁸

Şekil 9: Görsel Bildirim Düzeni.

⁵⁸ Başkan, a.g.e., 1988, s. 24.

Görsel bildirişim simgeleri Şekil 9'da görüldüğü gibi aktarım oluğundan hedef olan alıcıya mesaj aktarırlar. Alıcı, gelen mesajı algı alanı içerisinde değerlendirerek, davranış değışikliğinde bulunabilir. Görsel bildirişim simgeleri, tek taraflı mesaj iletiminde bulunarak bildirim işlemini gerçekleştirirler.

III. 4. GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİSTEMİ OLARAK SANATSAL İLETİŞİM

Sanatsal bir yapıt, sanatsal yaratım ve sanatsal algı sistemi içerisinde özerk ve kendi kendine yeten bir nesne olmayıp, sanatçının aldığı ve insanlara ilettiğı bildirim aracılığı etme işlevini gören, biçim ve içerik ile bir bildirimdir.

Bilimsel düşüncenin içinde bulunduğu bugünkü düzeyde, sanatsal iletişim sorunu, yalnız psikolojik açıdan değil, ama aynı zamanda, bildirişim kuramı ile-semiyotik açısından da araştırmayı gerektirmektedir. Çünkü, şurası çok açıktır ki, sanat algısı ile sanatsal yaratım arasındaki bağlantı, genel sürecine yani, bildirim kodlaştırılıp iletilmesi sürecinin bileşken bir parçasıdır ki, bu sürecin başlıca yasalarını araştıran da bildirim kuramı ile semiyotik'tir.⁵⁹

Sanatsal bir görsel bildirinin ortaya çıkarılması, kodlanması ve iletilmesi için bir süreç gerekmektedir. Her bildirim süreci daha önceden de ifade ettiğimiz gibi üç temel öğeden oluşur. Bunlar, bildirinin kaynağı, kanal ve alıcı'dır. Sistemin işlev görmesi için bu her üç öğenin birlik içinde olması gerekir.

Yaratım süreci içerisinde ortaya çıkan sanatsal bildirişimin karakteri

⁵⁹ Moussej Kagan, *Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat*, Çev.: Aziz Çalışlar, (Serbest Matbaası, 1982), s. 325.

sanatçının kişiliği ile ilgilidir. Sanatçı kendi pratik faaliyetlerini temellendirdiği ilkelerden yararlanarak görsel bildirişimi sağlayan işaretlendirme sistemi tasarımı oluşturur ve bu tasarım bir sanat yapıtının yapısının sağlam nedenlere dayanmasını ve algısal yapısının çözümlenebilir olmasını olanaklı kılar.

Görsel bildirişimin gerçekleştirilmesinde, kullanılan ögeler, her sanat yapıtında olduğu gibi estetik değerler taşımakta olup tutarlı ve sistemli işaretler olarak, anlamları algılanabilir ve çözümlenebilir türden oldukları için daha geniş iletişim olanağı sağlarlar. Çünkü, bunların işlevi, canlandırdığı iletiyi tek anlamlı ve kesin olarak göz önüne sermektir.

III. 5. GÖRSEL BİLDİRİŞİMİN KULLANIM ALANLARI

İnsan yaşamının tüm etkinlik alanlarında vazgeçilmez bir öge olarak kullanılabilir duruma gelen görsel bildirişim, yaklaşık 12000 yıl önce mağara duvarlarına çizilen resimlerle başlamış, biçimlenerek gelişmiştir. Önceleri ticaret alanında tanıtım aracı olarak kullanılmış günümüzde ise "Haberleşme", "Ulaşım", "Teknoloji", "Üretim", "Eğitim" vb. alanlarda toplumsal ve bireysel yaşamı kolaylaştırmak amacıyla uygulanmaya başlanmıştır.

İ.Erhan, görsel bildirişimin uygulama alanlarından bazılarını şöyle sıralamaktadır:⁶⁰

a) Üretim ve iş çevrelerinde güvenlik koşullarını bildirmede, üretim ve makinelerin kontrolü ve kullanımlarında,

b) Ulaşım ve taşımacılıkta, trafik işaretleri vb.

⁶⁰ Erhan, a.g.e., 1978, s.9.

- c) Hizmet üretiminde, kodlama, arşivleme vb.
- d) Kamusal çevrede, kentiçi ulaşım, haberleşme, turizm,
- e) Sivil ve askeri hizmetlerde, üniformalar, görsel bildirişim simgeleri, işaretler vb.
- f) Teknolojide renk ve biçim kodlu işaretler vb.
- g) Tüketim alanında paketleme reklam vb. gibi alanlarda kullanılmaktadır.

Farkında olduğumuz ya da olmadığımız, ancak yaşamımızı etkileyen görsel bildirişim simgeleri için bir çok örnek verilebilir. Bu simgeler evrensel bir dil olarak kullanılmakta ve uygulama alanları giderek yaygınlaşmaktadır.

Şekil 10: Lance

Wyman (Grafik Tasarım)
 Peter Murdoch (Strüktür
 Tasarım) Görsel bildirişim, ilk
 yardım ve posta kutusunun bir
 arada yer aldığı bir modül.

Kullanım alanlarından birine örnek olarak verdiğimiz Şekil 10'daki tasarım, Wyman ve Murdoch tarafından, işlevsel olarak değiştirilebilir panolar şeklinde hazırlanmış, çevre düzeni içerisinde uygulanmıştır. "Wyman'ın amacı, tam bir bütünlük gösteren, her ulustan insan tarafından kolayca anlaşılabilir ve

geniş çapta uygulama olanağı verecek esneklikte bir tasarım sistemi yaratmaktır".⁶¹

III. 5.1.Görsel Bildirişimin Gerçekleştirilmesinde İzlenecek Yollar

Görsel bildirişim, kullanıldığı çevreye göre değişik biçimlerde sağlanabilir. İnsanlar buldukları ortamlarda isteseler de istemeseler de çeşitli kanallar yolu ile mesajlar almaktadırlar. Daha önce bildirilerin "verici" ve "alıcı" arasındaki "kanal" aracılığı ile aktarılabileceği belirtilmişti. İnsanlar, görsel , duyuusal ve dokunsal duyu organları ile bu bildirileri alırlar.

Genel olarak bildirişim, duyu organlarının algılama sınırlılığı dikkate alınarak zaman ve mekan boyutları içerisinde gerçekleştirilir.

Ulaşım alanında, bildirilerin görsel algı kanallarını uyarması için hız etmenleri göz önüne alınmalıdır. Toplum içerisinde ortak kullanım alanlarında düzenlenecek bildirişim sistemlerinde insanların kültürel farklılıkları, yaş grupları ve alışkanlıkları gözetilmelidir. Tasarımcı geniş çapta düşünerek çalışmalarına evrensel boyutlar kazandırmalıdır.

Teknoloji alanında, iş merkezlerinde üretim araçlarında kullanılan bildirişim öğelerini ve kontrol göstergelerini kullanan kişilerde zamanla yoğunluk, dikkatin azalması, titreşim, gürültü, ışık, ısı gibi etkenlerle performans düşüklüğü dikkate alınarak görsel bildirişimi sağlayıcı işaretlendirme sistemleri hazırlanmalıdır.

Bir bütün olarak düşünüldüğünde bildirişim sistemleri, bireysel ya da

⁶¹ Bektaş, a.g.e., 1992, s.173.

toplumsal alanda sosyo-kültürel etkenlerin yanında estetik olguları da kapsayarak insan-çevre ilişkilerinde çevreye uyumu ve denge kurmayı amaçlamalıdır. Uygulama alanlarında düzenlenen bildirişim sistemlerinde görsel etkinin azalmamasına çevre koşulları içerisinde özen gösterilmelidir.

Bildiri taşıyan öğelerin zaman içerisinde süreklilik kazanabilmesi ve etkili biçimde gerçekleşebilmesi için tasarımcı toplumsal değerleri gözönüne alarak daha değişik yöntemler geliştirebilir.

III. 6. GÖRSEL BİLDİRİŞİMDE İŞARET VE SEMBOLLERİN YERİ

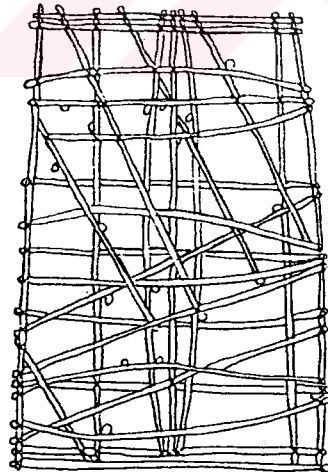
Toplumların tarihsel geçmişlerinden günümüze dek uzanan zaman dilimi içerisinde insanlar toplumsal yaşamlarında çok çeşitli işaret ve görsel bildirişim simgelerini amaçları doğrultusunda kullanmaktadırlar. Örneğin; arı, aslan başı gibi biçimler yanında geometrik biçimler içerisine yerleştirilmiş imalatçı adlarından oluşan görsel bildirişim simgeleri, M.Ö. 4000 yıllarında Mısırlılar tarafından tanıtım işaretleri olarak kullanılmıştır. Toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde, çevremizdeki nesnelere amacımız doğrultusunda kullanmamızda, fizik ve entellektüel çevremizi anlamamızda görsel bildirişim simgeleri ve işaretlerden yararlanırız.

XIV. ve XV. yüzyıllarda ortaya çıkan lonca sistemi ile birlikte tanıtım işaretleri taklit ve kalitesiz mallara karşı kullanılan zorunlu bir "garanti belgesi" haline gelmişlerdir. Görsel bildirişim simgeleri özellikle XVIII. yüzyılda deniz taşamacılığı alanında çeşitlenerek yaygınlaşmışlardır.⁶²

⁶² Ergun Tunçkan, **Grafik İletişimde Sosyo-Ekonomik Değişkenlerle Günü Kaynakları Arasındaki İlişki**, (Eskişehir: Anadolu Ün. Yay., 1989), s. 9.

“Bilincinde olduğumuz ya da olmadığımız, fakat yaşamımızı etkileyen işaretler dünyasından bazı örnekleri şöyle sıralayabiliriz: Kara-deniz-hava ulaşımında kullanılan ulaşım işaretleri, bayraklar, flamalar, el ve yüz işaretleri, üniformalar, paralar, şemalar, grafikler, resimler, eskizler, harfler, matematik semboller vb. gibi.”⁶³

Görsel bildirişim, toplumların tarihsel geçmişlerinde de önemli yer almıştır. “Marshall Adaları yerlilerinin ya da Pasifik’teki öteki gezginci adalıların, Okyanusya’yı bir baştan bir başa geçerek Paskalya Adaları’na ya da Güney Amerika sahillerine ulaşmakta kullandıkları ilkel “gemici” haritaları ilginç görsel bildirişim örneklerinden sayılabilir (Bkz. Şekil 11). Bu haritada kamış örgüye iliştirilmiş çeşitli kabuklar, çevredeki komşu adaların birbirine göre durumlarını göstermektedir.”⁶⁴

Şekil 11: Mashall Adaları yerlilerinin kullandıkları bir gemici haritası.

⁶³ Erhan, a.g.e., 1978, s. 46.

⁶⁴ Aygenç, a.g.e., 1986, s.11.

Görsel bildirişimin gerçekleştirilmesinde kullanılan işaretle ve semboller yazılı anlatımlara göre daha hızlı bilgi aktarabilmektedirler. Sözgelimi, “motorlu taşıt yolu sonu” sözü yerine Şekil 12 d’de görülen işaret kullanılarak çok etkili bir bildirişim sağlanabilir. İşaret ve görsel bildirişim simgeleri insan gereksinimleri sonucu oluşturulmuşlardır (Bkz. Şekil 12).

Şekil 12: Ulaşım alanında kullanılan bazı trafik işaretleri. a) Dikkat, b)Yolda çalışma, c)Tamirhane, d) Motorlu taşıt yolu sonu.⁶⁵

Günümüzde hızla gelişen toplumlararası ilişkilerle birlikte görsel bildirişim simgeleri de evrensel boyutlar kazanmıştır. Grafik tasarımcılar, sosyal psikologlar, siberetikçiler ve haberleşme uzmanları bildirişime evrensel boyutlar kazandırmak amacıyla işaretlerin anlamları ve iletimi üzerinde bilimsel çalışmalar yapmaktadırlar.

III. 6.1.Görsel Bildirişimde Ortak Dil Oluşturma Çabaları

Görsel bildirişim alanında işaret ve semboller evrensel bir nitelik taşıdıkları için, tasarımcılar bunları değerlendirerek uluslararası düzeyde ortak dil oluşturma çabası içine girmişlerdir. İletişim alanında görsel bildirişimin önemli bir yere sahip olması nedeni ile günümüzde işaret ve sembollerden

⁶⁵ Abdullah Taşkıran, K. Yaşar, H.İ. Somyürek ve H. Gürbüz, **Sürücü Eğitimi**, (Ankara: Palme Yay., 1991), ss. 59, 73, 79, 80.

oluşan ortak dil çalışmaları hız kazanmıştır. Fakat daha önce insanoğlu yazı ve konuşma dilini basitleştirerek daha fazla kitle ile iletişim kurma yollarını da araştırmıştır.

Önce salt resimlerle başlayan bildirişim sistemleri gelişerek simgelere dönüşmüştür. "M.Ö. 4000 yıllarında Sümerler iletişimi, toprak tabletler üzerine kazıdıkları 2000 dolayında resimsel simgelerden oluşan bir sistemle sağlıyorlardı. 2000 yıl sonra Mısır'lılar 24 işareten oluşan bir sistem kullanmaya başladılar ve bu sayede insanoğlu resimler yerine yazılım sistemleri geliştirip kullandığı fonetik dili tanımlanabilir hale getirmişlerdir."⁶⁶

İnsanların gelecekteki ortak dil ve kültüre sahip olma ümitlerinin arayışı sonucu görsel bildirişim simgeleri üretilmiş ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Günümüze gelinceye kadar bu alanda değişik çalışmalar yapılmıştır. Ancak, ülkemizin oldukça yabancı olduğu bu konuda ilk ciddi çalışma 1977 yılında bir grup öğrenci tarafından yapılmıştır.

Türkiye'den Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (DGSA) ve buna bağlı Uygulamalı Endüstri Sanatları Yüksek Okulu (UESYO) öğrencilerinden oluşturulan 15 kişilik bir grup bu çalışmaya katılmıştır. Sistemli bir araştırma inceleme döneminde öğrenciler ilk kez karşılaştıkları bu konu için Psikoloji, Sosyoloji, Trafik ve Şehircilik uzmanları ile görüşerek temel alt bilgileri toplamışlardır. Daha sonra her simgeden 3 değişik örnek belirlenmiş nesnel, yapısal ve anlamsal yönleri gözönüne alınarak çalışmalar yapılmıştır.

Günümüz grafik tasarımcıları, bir araya gelerek, görsel bildirişim

⁶⁶ Uçar, a.g.e., 1991, s. 25.

simgelerinden oluşan uluslararası ortak bir dil oluşturmak amacı ile başlattıkları çalışmalarını sürdürmektedirler. Ancak, henüz ortak bir dil oluşturulamamıştır.

Görsel bildirişim simgeleri ve işaret dili ile ilişkisi yok gibi görülen fakat, ortak dil oluşturma çabasına katkıda bulunan değişik diller de üretilmiştir. “Esperanto” ve “Interlingua” buna örnek olarak gösterilebilir.

Esperanto, Ludwik Zemenhof’un 1887’de Uluslararası düzeyde ikinci bir dil olarak kullanılmak üzere geliştirdiği yapay bir dildir. Yapısı ve kuruluşunun temel ilkeleri Zemenhof’un 1905’de yayımladığı “Fundamento De Esperanto” (Esperanto’nun Temelleri) adlı kitabında ortaya koymuştur. Esperanto’nun yazım kuralları sesçildir; bütün sözcükler oldukları gibi yazılır. Dil bilgisi basit ve kurallıdır. Ad, sıfat ve eylemlerin farklı betimleri vardır.⁶⁷

Interlingua ise, uluslararası düzeyde bildirişimi sağlamak ve ikinci bir dil olarak kullanılmak amacıyla Latince’nin basitleştirilmesiyle oluşturulan yapay dildir. İtalyan matematikçi Gruseppe Peano tarafından 1903 yılında geliştirilmiştir.

III. 6. 2. Semantography ve Isotype Simgeleri

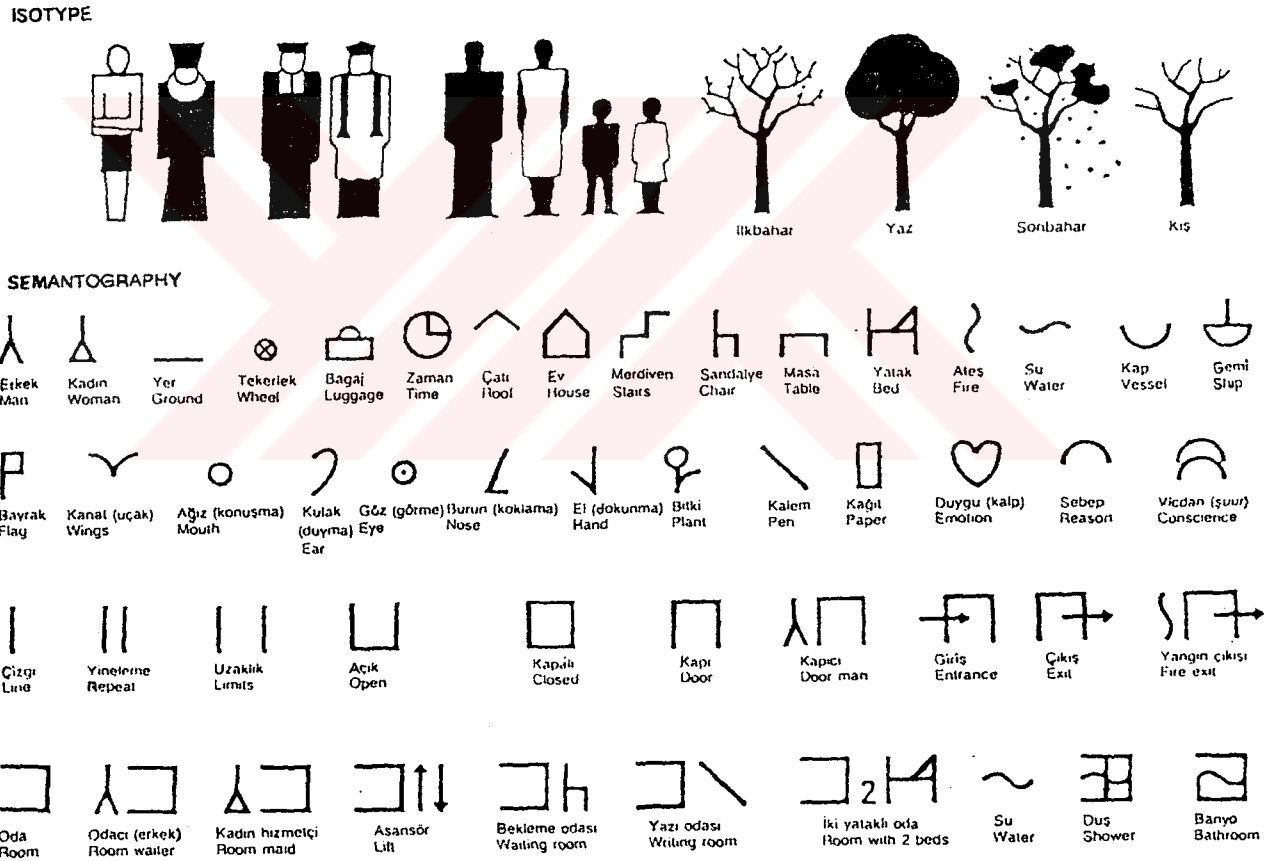
Yaklaşık 300 yıl önce alman felsefeci ve matematikçi Baron Gottfried Wilhelm Von Leibnitz, resimsel simgelerden oluşan ve çeviriye gerek kalmadan tüm dillerde okunabilecek evrensel bir dil oluşturmayı düşünmüştür.

Uluslararası nitelikte bir dilin oluşturulması için pek çok çalışma yapıldı. Oluşturulacak olan sistemin temel özelliği, kavramların sembolik şekillerle

⁶⁷ Uçar, a.g.e., 1991, s. 24.

anlatılmasıyla, kolayca kavranması ve önceden öğrenmeye gerek kalmadan mantık yoluyla anlaşılabilmesiydi.

Otto Neurath ISOTYPE (International system Of Typographic Picture Education) denen bir başka sembol dili geliştirdi. Neurath (1882-1945) insan duygu, davranış ve bilgilerini temel olarak hazırladığı bu sistemde, tüm insanlar tarafından anlaşılmayı amaçlamıştır. Isotype sembolleri (Bkz. Şekil 13) Neurath'ın yöntemi ile çalışan bir ekip tarafından Gesellschalts - und - Wirtschaftsmuseum - Vienna (Viyana Sosyal ve Ekonomik Müzesi) aracılığı ile

Şekil 13: Isotype ve Semantography Sembolleri.⁶⁸

⁶⁸ Uçar, a.g.e., 1991, s. 27.

Avusturya'da hazırlandı. "Gert Arnts ve Augustin Tschinkel ise bu çalışmanın rehberlik görevini üstlenmişlerdir. İlk fikir eskizleri 1925 yılında ortaya çıkmaya başladı. 1926-1927 yılları arasında ise tasarımcılar ortaya çıkan şekillerin stilizasyonu ile uğraştılar. Neurath, bu araştırmada aynı kalınlıkta kağıtlar kesip, belirli bir sistemle, tasarladığı piktogramların eş birimlerden oluşan bir biçimde sadeleştirilmesine çalıştı. Neurath ve ekibi 1930 yılında oluşturdukları resimsel sembollerin kavramsal ve temel şekilleri belirlemişlerdir."⁶⁹

III. 7. SEMİYOTİK AÇIDAN İŞARETLERİN İNCELENMESİ

Semiyotik, işaretleri konu alan genel bir bilim olarak, bugünkü anlamında ilk defa John Lock tarafından kullanılmıştır. XX. Yüzyılın başlarında F. Saussure' de semiyoloji ya da genel işaretler biliminin varlığını ileri sürerek, dilbilimin bu bilimin bir parçası olduğunu ortaya koymuştur. Böylece insan bildirişiminin tümüne dil'in yansıması semiyotik'in konusu olmuştur.⁷⁰ Semiyotik, bir başka adıyla "göstergebilim" demektir (Göstergebilim: Bkz. V.1. Göstergebilimin Genel Tanımı).

İnsanlar işaretlerden bir çok yerde yararlanmaktadırlar. "konuşmada kullanılan sesler, yazılı ve basılı harfler, rakamlar, şemalar, grafikler, resimler, eskizler, paralar, trafik işaretleri, klüp rozetleri, flamalar, amblemler, afişler, el-yüz hareket ve ifadeleri, ikonlar, duvar resimleri, yazılar vb. bildirişim aracı

⁶⁹ Uçar, a.g.e., 1991, ss. 26-27.

⁷⁰ Erhan, a.g.e., 1978, s. 47.

olarak kullanılmaktadırlar.⁷¹ Bu bildirişim araçlarıyla ilgili sorunları içine alan çalışmaya semiyotik denmektedir.

Dil ve dilden sayılan iletişim araçları kuramı olan semiyotik üç ayrı düzeyde incelenmektedir.

Syntax: Göstergeler arasındaki varsayımsal ilişkiler ile bir gösterge'nin diğer göstergeye olan ilişkisini inceler.

Semantik : Göstergeler ve göstergeler tarafından belirlenen objeler ya da kavramlarla olan anlamsal ilişkileri ele alır.

Pragmatik : Göstergeleri kullananlar ile göstergeler arasındaki ilişkiyi ele alır.⁷²

Semiyotik insanın kendisinden önce var olan kültür çevresi ile bağlarını kuran ve dil ile bağlantısı olan bir kuramdır. Görsel bildirişim simgeleri değişik kültür yapılarını belli kurallar içerisinde yansıttığı için evrensel bir dildir. Gerçekten de insan ve çevresi arasındaki ilişkilerin önemli bir bölümü görsel bildirişimle sağlanmaktadır. "İngiliz filozof ve araştırmacı John Lock'e göre insan; % 1 deneyerek, % 2 dokunarak, % 4 koklayarak, % 10 duyarak ve % 83 çevresini gözlemleyerek öğrenmektedir."⁷³ Bu nedenle semiyotik, görsel bildirişimdeki olumsuzlukları giderebilmek, çözümün geçerliliğini sağlamak için, işaret sistemlerini üç şekilde incelemiştir.

⁷¹ Özer Kabaş, **Tüm-Çevresel Gerçekçilik Bildirişim ve Siberetik Kuramları Açısından Plastik Sanatların Oluşumuna Bir Bakış**, (İstanbul: Devlet G.S.A. Yay., No: 69, 1984), s.17.

⁷² Luts Götze, **Semantic Alls Hochschulfach**, Ankara: Deutschen Kulturinstitut, 1987), s. 3.

⁷³ Uçar, a.g.e., 1991, s.19.

III. 7. 1. Değerlendirme Ölçütleri

W.Flath, sembollerin analizi için üç ana başlıkta topladığı değerlendirme ölçütlerinde; semantik, sentaktik ve pragmatik açıdan işaret ve sembollerin olumlu ve olumsuz yönlerini araştırmıştır.⁷⁴

1 - Semantik Açıdan ;

- Sembol anlamsal olarak mesajı iyi anlatabiliyor mu?
- Değişik ülkelerin insanları bu işareti anlayabiliyor mu?
- Bu sembol daha önce bu anlamda kullanıldı mı?
- Bilgi iletimi ile ilgili olmayan öge içeriyor mu?

2 - Sentaktik Açıdan ;

- Bu sembolün görünüşü nasıl?
- Sembolü oluşturan öğelerin birbirleriyle ilişkisi ve uyumu iyi mi?
- Bu sembolün diğer sembollerle ve işaretlerle olan ilişkisi nasıl?
- Sembolün bütününde yer alan yapısal elemanların kullanılışı mantıklı mı? (çizgi, fon-form ilişkileri, bütünsellik, kontür, kesişmeler, geçişler,yönlendirme, boyutlar, bölüntü, renk ve diğer özellikler gibi.)

- Bu sembol tanınabilir bir düzeni yansıtıyor mu?
- Sembolün içerdiği en önemli öge öncelikle algılanabiliyor mu?
- Varolan kurallarla ya da alışkanlıklarla çatışıyor mu?
- Bu işaret ve onun öğeleri değişen ilişkiler içinde bir sistemin oluşturulmasında kullanılabilir mi?

3 - Pragmatik Açıdan ;

⁷⁴ Erhan, a.g.e., 1978, ss. 50-51.

- İnsanlar bu sembolleri değiştirebilir mi?
- Belirli bir uzaklıktan bakıldığında görsel etkisi değişiyor mu?
- Bu sembol kötü aydınlatma koşullarında, görüş açısının dar olduğu durumlarda ve diğer görsel algılamayı olumsuz yönde etkileyen koşullardan ne ölçüde etkileniyor?

- Bu sembol büyütülebilir, çoğaltılabilir ve küçültülebilir mi?

Görülüyor ki, bildirişim araçlarının nesnel ve yapısal yönleriyle anlamsal yönü ayrılmaz bir bütünlük içindedir. Grafik tasarımcısı görsel dil oluştururken, çalışmasının daha geniş kitleler tarafından anlaşılması ve evrensel bir nitelik kazanması için semiyotik açıdan yapılan değerlendirmeleri dikkate almak durumundadır.

Şekil 14: Semantik, Sentaktik ve Pragmatik Açından Yapılan Değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan evrensel sembol örnekleri.⁷⁵

⁷⁵ Erdal Aygenç, **Tarihi ve Turistik Yerler için Görsel Bildirişim Sistemi Tasarımı**, (Ankara: H.Ü. Sos.Bil. Enst.,Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, 1992), s.13.

Semiyotik ölçütlere göre yapılan smboln yapısasal, anlamsal ve toplumsal özellikleri saptanır ve geçerliliği kanıtlanabilir. Bu nedenle görsel işaret sistemi tasarımı hazırlamaya başlarken önce evre ile bireylerin özellikleri dikkate alınmalıdır. Yaşamakta olduğumuz çağın gereği olarak insanların sosyal durumları ile kültür düzeyleri, bu alanda onlara sunulacak hizmetin niteliğini etkilemektedir.

Tasarımı yapılan görsel bildirişim ögesi tasarlandığı gibi algılanabilirse, görsel düşünce ile görsel algı arasında güçlü bir bağ kurulabilirse ve herkes tarafından farklı yorumlanmazsa çalışma başarılı olmuş demektir. Her ne kadar algı biçimi bireylerin kişiliklerine göre farklılıklar gösterebilirse de tasarımın büyük çoğunlukla aynı şekilde algılandığını doğru bir varsayım olarak kabul etmek durumundayız.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, bildirişim araçlarının nesnel ve yapısasal özellikleri ile anlamsal yönleri birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Hepsi ayrılmaz bir bütünlük içindedirler. Özellikle sistemin uygulanacağı yer ve kullanıcıları gözardı edilmemeli, bilinçli ve mantıklı olarak düzenlenmelidir.

III. 8. GÖRSEL BİLDİRİŞİMDE RENK VE BİÇİM BAğINTISI

Görsel algılama dünyasında renk ve biçim arasında kaçınılmaz bir ilişki vardır. Bu ilişki görsel bildirişimin geerleştirilmesine katkıda bulunur.

Eski ağlardan günümüze kadar, insanı etkileyen bir unsur olarak yaşam sürecimiz içerisinde sürekli yer alan renk, başlı başına bir uyarıcı olarak çoğu yerde görsel bildirişim simgeleri olarak kullanılmıştır. Örneğin, kırmızı renk şiddeti ya da hareketliliği simgeleyebilmektedir.

Biçimi olmayan rengi ve rengi olmayan biçimi bildiri olarak algılamak olanaksızdır. Algılama, renk ve biçim ögeleri ile gerçekleşebilmektedir. "Renkle biçim arasındaki bu kaçınılmaz ilişki bizi biçimin renk üzerinde yaptığı etkileri incelemeye çağırıyor. Kendi başına biçim, bütünüyle soyut da olsa ve geometrik biçime de benzese kendi içsel tınısını taşır, bu biçimle özdeş olan niteliklere sahip zihinsel bir varlıktır."⁷⁶

Tüm insanları ilgilendiren ve vazgeçilmez bir kavram olan renk, kendi başına bir varlık kazanmadan, kendi kendisiyle ilgili değişik yorum ve açıklamalara konu olmadan önce toplumların çoğunda nesnelere bir niteliği ve özelliği olmuştur.

Renkler insanların içinde buldukları doğal çevreye ve yaşantılara göre anlamlar kazanırlar. Örneğin; Yeşil, doğadaki canlanmanın, gelişmenin ve normal olanın simgesi olarak görülür. Trafik işaretlerinde de yeşil, normal durumu ve tehlikenin olmadığını simgeler. Ancak, geleneksel bazı Afrika toplumlarında yeşil, temel renklerin dışında kalır. Onlar için beyaz, siyah ve kırmızı temel renklerdir. Bir çok ülkede kırmızı, tehlike, şiddet anlamına gelirken, Afrika toplumlarının çoğunda beyaz, tehlike ve ölümü simgelemektedir.

Algılanacak objenin bir renk ve biçime sahip olması ve dünyaca tanınması için birçok ülkede aynı şekilde kullanılması gerekir. Örneğin, karayollarında trafik işaret levhalarında, levha üzerinde yer alan biçimler renklerle anlam kazanırlar. Türkiye'de ve Avrupa'da birçok ülkede trafik işaret

⁷⁶ Vasily Kandinsky, **Sanatta Zihinsellik Üstüne**, Çev.: Tevfik Turan, (İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1993), s. 55.

levhalarındaki renk-biçim kombinasyonları ile anlamları aynıdır. Bunları kısaca belirtmek gerekirse:

1 - Kırmızı bant çerçeveli üçgen, yasaklama, kısıtlama sembolüdür (Bkz. Şekil 12 a,b) . En ilkel dönemlerde bile kırmızı rengi, "Ateş" ve "Tehlike" simgesi olmuştur.

2 - Yuvarlak şekil sınırlandırmanın sembolüdür. Eğer yuvarlak, kırmızı bir bantla çevrilmişse kesin bir yasaklama-kısıtlama söz konusudur.

3 - Mavi fonlu yuvarlak, zorunlu bir davranışı gösterir.

4 - Mavi fonlu kare veya dikdörtgen levhalar ise bilgi vermek amacıyla kullanılır⁷⁷ (Bkz. Şekil 12 c,d) .

Renkler ve biçimler algılanma sırasında görsel algılamanın yapılanması nedeniyle genişleme ve yayılma özelliği gösterirler. Renk biçim tarafından sınırlandırılmakta, biçim de kontur aracılığıyla renk tarafından sınırlandırılmaktadır. Böylece renklerin ve biçimlerin görsel semiyotik'in birer belirtisi olduğu görülür. Görsel semiyotik, renk ve biçim öğeleri üzerine kurulmuştur. Bu öğelerin birlikte kullanımları sonucu nesnelere ve algılama birimleri oluşur.

III. 8. 1. Görsel Bildirişimde Renk Öğeleri

Görsel bildirişim sistemi içerisinde renkler, biçimlerin yanında bir "araç" olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumların çoğunda nesnelere niteliği ve özelliği durumundadırlar.

⁷⁷ Aygenç, a.g.e., 1986, ss.30-31.

Renk ögeleri; “ton, açıklık ve yoğunluk açısından farklılık gösteren tüm elementer (temel) ve karmaşık renklerdir. Ya da bir rengin tonları olarak, örneğin, gri skalanın bütün gri tonları gibi algılayabildiğimiz tüm renkleri kapsamaktadır.”⁷⁸ Renk ögeleri işaretler düzeyinde, hem dekoratif hem de işlevsel açıdan kullanılabilirlerdir.

Rengi bir anlatım ögesi olarak ele alan ve “konuşmayı sağlayan plastik bir sembol” olarak kabul eden Kandinsky, bu görüşü ile son derece haklıdır.⁷⁹ Çünkü renkler, görsel bildirişim alanında soyut ya da somut varlıkları “simgesel” olarak gösterebilirler. Örneğin; “siyah”, matem; “kırmızı” tehlikenin vb. simgesi olarak gösterilmektedir.

III. 8. 2. Görsel Bildirişimde Biçim Ögeleri

Biçim ögeleri deyimiyle burada anlatılmak istenenler; noktalar, doğrular, yaylar, daireler, yüzeyler, açıklıklar, üç boyutlu nesnelere vb. tüm geometrik-topolojik ögelerdir.⁸⁰

“Semiyotik düşünce, biçim ögeleri içinde oluşturulabilir. Biçimi belirlerken geometrik açıdan sınırlandırdığımız ölçüde onun nesne bağlantısı da belirlenir. Bir formun (biçimin) oluşumu nesnelere karakteristik özelliklerinin stilize edilmesiyle gerçekleşmektedir. “Simgesel biçimler” ise, yerine geçtikleri nesnelere hem kopya etmeksizin, hem de nedensellik bağlantısına

⁷⁸ Erhan, a.g.e., 1978, s. 57.

⁷⁹ Aygenç, a.g.e., 1986, s.30.

⁸⁰ Erhan, a.g.e., 1978, s.57.

uymaksızın, gösteren özgür biçimlemelerdir. Örneğin, yazının harf tiplerinde durum böyledir.⁸¹

Semiyotik açıdan anlam içeren işaretler dizisi, biçim öğeleri ile belirlenmektedir. Biçim öğeleri renk öğeleri ile birlikte kullanılarak iletişimsel-görsel algılamanın kapsamı içinde bir bütün olarak yer almakta ve görsel bildirimin sağlanmasında kullanılacak algılama birimlerini oluşturmaktadır.

⁸¹ Erhan, a.g.e., 1978, s. 58.

BÖLÜM IV

GÖSTERGELER VE ANLAMBİLİM

Bu bölümde, konuya açıklık getirmek için, göstergebilim kavramına değinilerek gösterge türleri, göstergelerin gerekliliği, kullanım alanları ve anlamlandırılmaları açıklanmıştır.

IV.1. GÖSTERGEBİLİMİN GENEL TANIMI

Dilimizde özellikle dilbilim (Fransızca Linguistique) sözcüğü örnek alınarak üretilmiş olan göstergebilim (Fransızca Semiotique ya da Semiologie) terimi ilk bakışta “göstergeleri inceleyen bilim dalı” ya da “göstergelerin bilimsel incelemesi” olarak tanımlanır.⁸² Günümüzde göstergebilim çok değişik anlamsal boyutlar kazanmıştır. Göstergebilim'i iyi kavrayabilmek için, önce gösterge'nin ne olduğunu bilmek gerekir.

Gösterge: Kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi çağrıştırarak iletişim sağlayan her aracı bir göstergedir. Yani; benzin deposunda ne kadar benzin olduğunu gösteren araç gibi, bir trafik işareti, bir resim ve sözcük, hepsi birer göstergedir.⁸³ Bir başka anlatıma göre gösterge; “İnsanların birbirleriyle anlaşmak için kullandıkları doğal diller (sözelimi, Türkçe), davranışlar, görüntüler, trafik belirtgeleri, bir kentin uzamsal düzenlenişi, bir müzik yapıtı, bir resim, bir tiyatro gösterisi, bir film, reklam afişleri, moda, sağır-dilsiz alfabeti, yazınsal yapıtlar, çeşitli bilim dilleri, tutkuların düzeni, bir ülkedeki

⁸² Mehmet Rifat, **Göstergebilimin ABC'si**, (İstanbul: Simavi Yay., 1992), s. 5.

⁸³ Fatma Erkman, **Göstergebilime Giriş**, (İstanbul: Alan yay., 1987), s.10.

ulaşım yollarının yapısı, bir mimarlık düzenlemesi, kısaca, bildirişim amacı taşıyın ya da taşımasını her anlamlı bütün çeşitli birimlerden oluşan bir dizgedir. Gerçekleşme düzlemleri değişik olan bu dizgelerin birimleri de genelde, gösterge olarak adlandırılır.”⁸⁴

Gösterge’ler iki düzeyden oluşur. Bunlar; “gösteren” ve “gösterilen” olarak adlandırılırlar. Dilbilimciler, sesi ya da sesler bütünü “gösteren”, kavramı da “gösterilen” diye adlandırmaktadırlar.

“Gösterenin öz niteliği, gösterileninki ile hemen hemen aynı türden gözlemlere yol açar. Katışıksız bir bağlantısal ögedir (relatum) bu tanım, gösterilenin tanımından ayrılmaz. Tek ayırım, gösterenin bir aracı olmasıdır”.⁸⁵

Gösterilen, bir nesne değil, nesnenin zihinsel bir tasarımıdır. Gösterilen, hiç bir zaman gerçek dünyadaki nesnelerin birer kopyası değildir, dünya hakkındaki duyularımızın algılarımızın bir soyutlamasıdır. Örneğin; kulağımızla duyduğumuz “kalem” sesi ve gözümüzle gördüğümüz “kalem” yazısı “gösteren” dir. Zekamız ve deneyimlerimizle kavradığımız, yazı aracı, tükenmez kalem, dolma kalem ya da kurşun kalem ise “gösterilen” durumundadır.

Göstergebilim de iletişim amaçlı bütün bu araçları, göstergeleri inceleyen, birbirleri ile ilişkilerini araştıran, türlerini belirlemeye çalışan bir bilimdir. Kızılderililer’in dumanla haberleşmeleri, matematik formülleri, mimari,

⁸⁴ Mehmet Rifat, **Dilbilim ve Göstergebilimin Çağdaş Kuramları**, (İstanbul: Düzen yay., 1990), s. 83.

⁸⁵ Roland Barthes, **Göstergebilimsel Serüven**, Çev.: Mehmet Rifat-Sema Rifat, (İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1993), s. 46.

yazı, moda, resim, edebiyat, şiir vb. tüm kültürel olguları kapsayan geniş bir alana sahiptir ve XX. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

IV. 2. GÖSTERGE TÜRLERİ

Göstergeler biçim ve içerik açısından çok geniş bir alana sahiptirler. Biçimlerin ve içeriklerin ayrı ayrı dizge alanları vardır. İçerikle bağlantısı olmayan bir biçim tek başına anlamsız olduğu gibi, biçimle bağlantısı kurulmamış kavram da anlatılamayacağından iletişim özelliğini yitirir ve bir değer taşımaz. Ünlü göstergebilimci F. Saussure, biçimi “gösteren”, içeriği de “gösterilen” olarak belirtmiştir. Göstergebilimsel bir dizge “gösteren”, bilimkuramsal bir dizge de “gösterilen” dir.

Göstergeler değişik açılardan türlere ayrılmıştır:

Gösteren, yani biçim açısından gösterge türleri: “Duyularımız beş tane olduğuna göre, algı açısından, göstergeleri beş kümeye ayırmak mümkündür. Kulağa, göze, tat almaya, kokuya ve dokunma duyusuna yönelen göstergeler.”⁸⁶

Bunların dışında göstergebilimin bağımsız bir bilim dalına dönüşmesini sağlayan ABD’li felsefeci, mantıkçı ve matematikçi, Ch. S. Peirce “gösterge ile nesnesi arasındaki bağlantıya dayanarak, göstergeleri ikon (görüntüsel gösterge), belirti ve simge olmak üzere üçe ayırmaktadır.”⁸⁷“Özellikle insan ve hayvan davranışlarını betimleme amacı güden T.A. Sebeok ise, göstergelerin sınıflandırılmasında mantık, tıp, sanat, biyoloji, bilişim ve dilbilimden

⁸⁶ Erkman, a.g.e., 1987, s. 47.

⁸⁷ Seçil Büker, *Sinemada Anlam Yaratma*, (Ankara: İmge Kitabevi Yay., 1991), s. 30.

yararlanarak altı gösterge türü ayırteer: Belirtge, Zorunlu belirti, Görüntüsel gösterge, Belirti, Simge ve Ad.”⁸⁸

Bu göstergeler, genel olarak görsel gösterge niteliği taşımaktadırlar ve toplumsal yaşam içerisinde çoğunlukla iletişim açısından kullanılmaktadırlar.

IV. 2.1. Görsel Göstergeler

En etkili göstergeler, gösterme eyleminden de anlaşılacağı üzere görsel duyu kanalı ile gerçekleştirilmektedir. Bazen sözcüklerin yetersiz kaldığı durumlarda, bir resim anlaşılmayı kolaylaştırabilmektedir. Gidilecek bir yeri göstermek için kullanılacak olan ok işaretleri, uzun bir sözlü tariftten daha çok etkili olmaktadır. Sözcükler dışındaki bu göstergeler, görsel türdendirler.

Yukarıda sözü edilen simge, belirtge, ikon vb. birer görsel gösterge niteliğindedirler (Simge için Bkz. V.1 Simgenin Tanımı ve İşlevi).

Bildirişim amacıyla “belirli olarak kullanılmak üzere, istençli ve yapay bir şekilde oluşturulmuş biçim, görünüm, devinim vb.”⁸⁹ belirtge olarak adlandırılır. Belirtgeler, saymaca anlamlarla yüklüdürler. Örneğin; demiryolu, karayolu belirtgeleri gibi.

İkon, temsil ettiği nesne ile arasında benzerlikten kaynaklanan ve doğal bir bağ olan görüntüsel gösterge durumundadır. “Görüntüsel gösterge, nesnesine benzemesi açısından, nedenlidir, niyetlidir, yani iletişim amacıyla

⁸⁸ Rifat, a.g.e., 1990, s. 94.

⁸⁹ Pierre Guiraud, **Göstergibilim**, Çev.: Mehmet Yalçın, (Ankara: İmge Kitabevi Yay., No: 81, 1994), s. 129.

üretimiştir".⁹⁰ Belirttiği şeyi temsil eder, canlandırır. Örneğin; bir resim, bir fotoğraf vb. birer görüntüsel göstergelerdir.

Konumuz içerisinde değerlendirilen görsel bildirişim simgeleri, birer görsel gösterge niteliğindedirler ve uyarı amacıyla hazırlanmışlardır. Görsel uyarılar, bildirinin göstergede depolanabilmesi açısından kullanım alanları daha genişler ve algılanmaları düz bir görüş çizgisi üzerinde gerçekleştirilir. İletişim açısından bakıldığında, görsel göstergelerin, toplumsal yaşamın her kesiminde etkili olduğu görülecektir.

"Göstergeler işlevleri ile ilintilerine göre kabaca, devingen (dinamik, mobil) ve durağan (statik) olmak üzere iki bölümde ele alınabilir".⁹¹ Bu göstergeler aynı zamanda, görsel gösterge niteliği taşıyabilirler.

IV. 2.2. Devingen (Dinamik, Mobil) Göstergeler

Devingen göstergeler sürekli olarak değişen ya da zamanla değişime uğrayan bilgileri iletirler. Örneğin; ısı ve basınç ölçekleri hız ve yükseklik göstergeleri, radyo, teyp, tv. ve radar sonar sinyali iletkenler gibi göstergelerdir. Kullanıcı devingen göstergelerle var olan durumu kontrol edebilir, istenilen duruma göre bilgiyi de aynı göstergeden alabilir.

IV. 2.3. Durağan (Statik) Göstergeler

Durağan göstergeler, zaman süreci içerisinde değişmeden aynı kalırlar. Çoğunlukla görsel olarak algılanırlar. Bu araştırma içerisinde yer alan "görsel

⁹⁰ Erkman, a.g.e., 1987, s. 47.

⁹¹ Erhan, a.g.e., 1978, s. 64.

bildirişim simgeleri” statik (durağan) göstergeler olarak değerlendirilebilirler. Çoğu sinyaller, grafikler, etiketler, çizgiler, semboller, yazılı-basılı nesnelere, trafik işaretleri vb. durağan göstergelerdir.

IV. 3. GÖSTERGELERİN GEREKLİLİĞİ

Dıştan gelen uyarıları duyu ve kavrama yolu ile algılamak amacıyla genellikle göstergeler kullanılır. Göstergeler ve bildirişim araçlarının büyük bir çoğunluğu dış uyarıların bedensel yapımızla uyumunu sağlamak için tasarlanmışlardır. “Her gösterge, kendisini tanımlayan ve dil içinde kendisini belirleyen diğer göstergelerle bir bağlantılar ve karşıtlıklar ağı kurar ‘Göstergebilimsel’ demek ‘dil-içi’ demektir. Her göstergenin kendisini diğer göstergelerden ayıran bir öz netiliği vardır. Ayırıcı olmak anlamlı olmakla aynıdır.”⁹² Duyu organlarımızla dış uyarıların kavramak için göstergeleri ayrı ayrı anlamlandırmamız gerekir. Görsel bildirişimin gerçekleştirilebilmesi için, gösterge ve göstergebilimden yararlanma gereği doğmuştur. Çünkü, göstergebilimin işlevi anlamlamak, anlambilim’in işlevi de bildirişim sağlamaktır.

Dış uyarılar genellikle insanların duyarlılık gösterdiği türden olmalarına karşın aşağıdaki etkenler nedeniyle bazı kuşullarda yeterince algılanamıyorlarsa;⁹³ göstergelere gereksinim duyulmaktadır.

⁹² Emile Benveniste, **Genel Dilbilim Sorunları**, Çev.: Erdim Öztokat, (İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1994), s. 202.

⁹³ Erhan, a.g.e.,1978, s. 62.

- Çok uzak çok küçük, ya da doyurucu olmayan bilinç eşiğinde ya da altındaki uyarılarda,

- Uygun algılama için belirli boyutlara düşürülmesi gereken uyarılarda (haritalara, planlara uygulanan geniş alanlar, büyük kitleler gibi).

- Aşırı derecede gürültü içine gömülmüş olan ve genellikle filtre edilmesi ya da kuvvetlendirilmesi gereken uyarılarda.

- İnsanın duyarlılık limitlerinin çok üstünde olan bir bildiri iletiminin sağlanması için başka bir enerji biçimine dönüştürülmesi gereken uyarılarda (radyo ve televizyon'da olduğu gibi).

- İnsanların ayırabileceğinden daha büyük bir duyarlılıkla ayrıntılı olarak algılanması gereken uyarılarda (ısı, ışık, ses ve ağırlık ölçüleri).

- Depolanması gereken uyarılarda (fotoğraf, ses bantları ve video bantları gibi).

- Aynı duyu modalitesindeki uyarılarda (niceliksel verileri gösteren grafikler gibi).

- Doğaları gereği gösterge bildirişimine gerek duyulan koşullarda (uluslararası ilk yardım ve ulaşım işaretleri gibi) göstergelerden yararlanır.

Dış uyaranlar insanların algılayamayacağı türdence ve ancak algılama araçları ile algılanmaları gerekiyorsa bilgiyi dolaylı olarak herhangi bir gösterge ile iletmek uygun olur. Ancak, göstergelyi doğru seçmek gerekir. Çünkü, çok iyi düzenlenmiş göstergelerin bile insan hatalarını bütünüyle ortadan kaldırmadığı görülmektedir.

IV. 4. GÖSTERGELERİN KULLANIM ALANLARI

İnsanlar dıştan gelen uyarıları kavramak ve çevrelerine uyum sağlamak amacıyla genellikle göstergelerden yararlanırlar.

Elde edilen uyarılara ve algılanan bildirilere göre göstergelerin kullanım alanları ve amaçları aşağıda belirtilmiştir.⁹⁴

IV. 4.1. Niceliksel Bildirişim

Bazı göstergeler durağan bir biçimde olmalarına rağmen niceliksel bilgi iletirler. Örneğin; metre ve termometre gibi ölçü araçlarının birçok türü niceliksel bilgiye sahiptirler. Göstergelerin değişebilir değerlerini tesbit etmek için niceliksel bildirişim kullanılır.

IV. 4.2. Niteliksel Bildirişim

Göstergelerde değişkenin değişim oranını ya da verilmiş olan bir değer yön sapmasının yaklaşık değeri hakkında bilgi edinmek amacıyla kullanılır. Bir göstegedeki düzenli ya da düzensiz, olumlu ya da olumsuz değişimleri izlemek niteliksel bildirişim ile gerçekleştirilebilir.

IV. 4.3. Kontrol Bildirişimi

Sürekli değişebilir olan bir değişkenin normal ya da normale yakın olup olmadığını tesbit etmek için kullanılır. Otomobillerdeki hız göstergelerinde ve basınç aygıtlarında yer alan göstergeler gibi.

⁹⁴ Erhan, a.g.e., 1978, s. 66.

IV. 4.4. Durum ve Uyarı Bildirişimi

Hata yapmamak ve doğru bilgilendirmek amacı ile bazı sistemlerin özel durumunu anlayabilmek için kullanılır. Örneğin; dikkat, dur, geç, dolu-boş, dokunma, sessiz ol, açma-kapama gibi bildirişimlerin sağlanmasında kullanılır.

IV. 4.5. Zamanlama Bildirişimi

Zaman aşamalı olarak anlamlı sesler ve sinyaller almak için kullanılır. Örneğin; arabalarda selektör ışıklarında olduğu gibi. Sinyalin belli aralıklarla yanıp sönmesi ya da vuruşlardaki aralıklar açısından kontrol edilen sistemler zamanlama bildirişimini içerir.

IV. 4.6. Grafik Bildirişim

Konumuz açısından çok önemli olan Grafik Bildirişim hem dinamik hem de statik (durağan) bilgi oluşturabilir. Göstergelerde resimlerin ve görsel bildirişim simgelerinin kullanılması grafik bildirişimi oluşturur. Örneğin; televizyon ve sinemada dinamik imajlar gösterilebilir, osiloskop'ta görülen kalp vuruşları sembolik bilgi içerir, fotoğraflar, çizelgeler, haritalar, diagramlar vb. statik bilgi oluştururlar.

IV. 4.7. Belirleme Bildirişimi

Bir göstergenin bazı koşulları ya da nesnelere belirlemede kullanılır. Belirleme işlemi genellikle kodlamalarla gerçekleştirilir. Örneğin; bir elektronik araçtaki renk kodlu kablolar, transistörler, tehlikeler, trafik işaretleri gibi.

IV. 4.8. Sembolik Bildirişim

Sembolik bildirişim çoğu zaman statik bilgi içermesine rağmen grafik bildirişimde olduğu gibi bazı koşullarda dinamik bilgi de oluşturabilir. Sözlü, sözsüz, sayısal vb. diğer kodlu olan bildirişim, sinyaller, etiketler, afişler, işaretler, müzik notaları, basılmış ve daktilo edilmiş yazılar gibi birçok ęösterge biçiminde kullanmak, sembolik bildirişimle gerçekleşmektedir.

IV. 4.9. Konuşma ve Benzeri Duyusal Bildirişim

Radyoların, telefonların, pikapların ya da konuşma, müzik ve benzeri duyusal sinyalleri iletmek için diğer bildirişim sistemlerinin kullanılması, konuşma ve benzeri duyusal bildirişime örnekle olarak ęösterilebilir. Terimin genişlemesi durumunda böyle sistemlerin çıkış bileşimleri "ęöstergeler" olarak nitelenebilir.

IV. 5. ęÖSTERGELERDE ANLAMLAMA

C.K. Ogden ve I. A. Richards 1923 yılında yayımladıkları "Anlamın Anlamı" adlı kitapta birçok "Anlam" tanımı yapmışlardır. Bunlardan biri şöyle: "Bir simgeyi kullananın belirtmek zorunda olduğu şeydir".⁹⁵ Belirtilen düşünce "Anlam" oluşturmaktadır. Ancak, "anlam" anlamlandırıldığı sürece değer kazanır.

Anamlama, bir nesneyi bir kavramı, bir olayı ya da herhangi bir varlığı zihnimizde canlandırabilecek bir ęöstergeye bağlayan bir olgudur. "Kedi

⁹⁵ Bükler, a.g.e., 1991, s. 7.

sözcüğü bir hayvanın; bulut yağmurun göstergesidir. Göstergeler bu doğrultuda birer uyarıcıdır. Uyandırdıkları belleksel imgeler kafamızda başka bir uyarıcının imgesine bağlanırlar. Göstergelerin işlevi bir başka uyarının belleksel imgesini anlıkta canlandırmaktır (örneğin; sözcük, nesne ya da varlığın imgesini uyandırır).

“Anlamlama, bir oluş biçiminde tasarlanabilir; Bu, gösteren ile gösterileni birleştiren ve ürünü gösterge olan edimdir”.⁹⁶ Bir başka açıdan bakıldığında; “Göstergeye gösteren, bununla beraber, olası anlamların her birine gösterilen ve alıcının göstergeye verdiği anlama da anlamlandırma denir.”⁹⁷

Çok çeşitli anlamlar içeren göstergeler genel olarak “düzanlam” ve “yananlam” içerirler. Daha ayrıntılı incelendiğinde anlamlamayı yedi bileşenine ayırmak mümkündür. Dilbilimsel yönden kavramsal anlam ayrı bir önem kazanır. Diğer altı anlam da şunlardır: “Çağrışım Yapan Anlam (connotative), Sosyal Anlam (social), İçsel Anlam (affective), Yansıtılan Anlam (reflected), Yananlam (collocative), Köke Ait Anlam (thematic)”.⁹⁸ Bunlar içerisinde kavramsal ve köke ait olan anlamlar, düzanlam özelliklerine daha yakın oldukları için yananlamlardan ayrı olarak incelenecektir. Diğerleri ise, birleşik anlam içermektedirler ve yananlam başlığı altında açıklanacaklardır.

⁹⁶ Barthes, a.g.e., 1993, s. 46.

⁹⁷ Graeme Burton, **Görünenden Fazlası**, Çev.: Nefin Dinç, (İstanbul: Alan Yay., 1995), s.40.

⁹⁸ Geoffrey Leech, “The Study of Meaning”, 2nd ed., Middlesex, **Semantics**, (England: Cambridge University Press, Penguin Books., 1983), s. 9.

IV. 5.1. Düzanlam

Göstergelerde “gösteren” ve “gösterilen” olduğunu belirtmiştik. Bunlar arasındaki ilişki anlamlandırmayı oluşturur. Bir “gösteren”i, duyduğumuz, gördüğümüz ve algıladığımız zaman onun “gösterilen”i yani anlamı belleğimizde oluşur.⁹⁹ “Düzanlam, gösterilenin nesne olarak ve olduğu gibi kavranması ile oluşur”. Örneğin; / katil / sözcüğü birini öldüren bir kişiyi gösterir. Bu onun düzanlamıdır, ya da / köprü / gördüğümüz zaman zihnimize oluşan görüntüsel imge bizde / KÖPRÜ / kavramını oluşturur. Dolayısıyla köprü görüntüsü ile köprü kavramı arasında bir bağ kurulur. Görüntü ve kavram karşılıklı ilişkilendirilerek anlamlama süreci gerçekleşir.

Bir dil, kavramsal anlam kullanılmadan çok nadir anlaşılır. Çünkü, mantıksaldır ve ayırtedici özellik içerir. Her dilsel kavram birer “gösteren” durumundadır ve içerdiği anlam ile bir varlığı, bir olguyu, bir düşüncüyü zihnimize canlandırır. Ancak, o dili bilmek gerekir. “Kavramlar birinci aşamada gerçek dünyanın (gösterilen) zihnimizdeki soyutlanmış, genelleştirilmiş karşılıklarıdır (gösteren). İkinci aşamada yani iletişim / dışavurum aşamasında ise, kavram gösterilen, dışavurma biçimi de (ses imgesi, görüntü imgesi vb.) gösteren olur”.¹⁰⁰

Mesajın vurgu ve düzen içerisinde organize edilmesi düzanlam özelliği içeren köke ait olan anlamla gerçekleştirilebilir.

⁹⁹ Guiraud, a.g.e.,1994, s. 45.

¹⁰⁰ Erkman, a.g.e., 1987, s. 67.

IV. 5.2. Yananlam

“Düzanlam”ın “gösteren” ve “gösterilen” ilişkisi içerisinde gösterilenle aynı şey olduğu vurgulanmıştı. Ancak, gösterge her zaman düzanlamla sınırlı kalmaz, bir de yan anlamlar içerir. Düzanlamı açıklarken verdiğimiz örneği ele alacak olursak; / katil / sözcüğü birini öldüren bir kişiyi gösterdiği için düzanlam oluşturmaktaydı. Sözcük, düzanlam aracılığı ile yasaya karşı bir eylem gerçekleştiren bir bireyi ya da kötü bir kişiyi gösterir; Bu da onun yan anlamıdır. “Düzanlam keskinliğini yitirdikçe aynı gösterene bağlı anlamların sayısı artabilir. İşte, bu aşamada ortaya çıkan bu değişik anlamlara yananlamlar denir”.¹⁰¹ Birbiriyle bağlantılı olan değişik yananlamlar vardır:

Çağrışım yapan anlam: Bireyin görüş açısına göre çıkarılabilir. Sosyal farklılıklara ve zaman farklılıklarına göre nitelenebilir.

Sosyal anlam: Bir dilin kullanımının sosyal durumunu nakletmesidir. Örneğin, bir yazının anlamı aynı dil içerisindeki stil farklılıkları ve değişik yönleri gözönünde bulundurularak anlamlandırılır.

İçsel (hissi) anlam: Konuşan veya yazan kişinin hislerine ve tutumuna ait ifadedir.

Yansıtılan anlam: Çok yönlü mantıksal mana durumunda ortaya çıkar. Bir kelimenin anlamı başka bir anlama olan tepkiyi oluşturursa yansıtılan anlamı kullanmış oluruz.¹⁰²

¹⁰¹ Erkman, a.g.e., 1987, s. 73.

¹⁰² Leech; a.g.e., 1983, s.16.

BÖLÜM V

SİMGELEŞTİRME

Bu bölümde, simgenin tanımı verilerek işlevi üzerinde durulmuş; simgesel düşünme ve soyut-somut kavramların nasıl simgeleştirilebileceği konusu açıklanmıştır. Özellikle görsel bildirişim simgelerinin iletişimsel yönünün açıklık kazanabilmesi için, simgelerin çağrışım ilişkisi, geçerliliği, yeterliliği ve anlaşılabilirliği araştırılmıştır.

V. 1. SİMGENİN TANIMI VE İŞLEVİ

Sözsüz iletişim alanında çok önemli bir yere sahip olan simge, belli bir insan topluluğunun anlaşma yöntemiyle, belli bir anlam yüklediği somut nesne veya işaretlerden oluşur. Örneğin, terazi adaletin ve hukukun, H₂O suyun, K potasyum elementinin, güvercin de barışın simgesidir.

Simge ile ilgili çok değişik tanımlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Nesnelerin, düşüncelerin, duyguların, yerini tutan sözcüklere, el ve kolla, başla yapılan davranışlara ve biçimlere simge(=sembol) denir.¹⁰³

Duyusal biçim içinde soyut bir içeriği temsil eden göstergeye simge denir.¹⁰⁴

İnsanlar arasında uzlaşmaya dayanan bir göstergedir.“Sözgelimi, doğal dillerdeki sözcükler uzlaşmaya dayalı simgedirler; çünkü, bir sözcük belirttiği

¹⁰³ Özer Ozankaya, *Toplumbilim*, (İstanbul: Cem Yay., 1994), s. 132.

¹⁰⁴ Mehmet Ergüven, *Yoruma Doğru*, (İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1992), s.103.

şeyi yalnızca bu anlama geldiğini anlamamız sayesinde belirtmiş olur. Ayrıca, matematik'te ve kimya'da da simgeler vardır.¹⁰⁵

İnsanın en belirgin özelliklerinden biri de simge yapma yeteneğidir. Konuşma dili içerisinde yer alan harfler birer simgedirler. El-kol hareketleri de sözcüklere dökülerek anlamlandırılabilir. İnsandaki düşünme süreci sözcükler aracılığıyla gerçekleşir. Simge yapma ve kullanma yeteneği olan insan, kendisinden sonraki kuşaklara hazır bilgiler, hüneler, uygulamalar bırakabilmektedir. Bu anlamda simgelerin işlevsel önemi artmaktadır.

Simgeler iletişim amacıyla üretilir ve evrensel boyutlarda ortak bir dil olarak kullanılır. Üretilen simgeler insana salt görsel terimlerle çok yoğun konuşabilme olanağı sağlayan araçlardır. Bu araçlar bir harf, küçük bir çizim ve harf olmayan başka bir işaretle sağlanabilmektedir. Böylece bir nesneye kimlik kazandırılmaktadır.

V. 2. SİMGESEL DÜŞÜNME VE SOYUT- SOMUT KAVRAMLARIN SİMGELEŞTİRİLMESİ

Cassirer, simgesel düşünce ve dili, ad koyma, değişkenlik, genelleme (soyutlama) olarak belirtir.¹⁰⁶ Soyut ve somut kavramların simgeleştirilmesinde bu özellikler temel düşünceyi oluştururlar.

İnsanlar için, bütün nesnelere, olayların ve durumların birer adları vardır. Her ad ifade ettiği soyut ya da somut varlığın göstergesi durumundadır. Simgesel düşünceye geçiş adların belirlenmesiyle

¹⁰⁵ Rifat, a.g.e., 1992, s. 22.

¹⁰⁶ Zillioğlu, a.g.e., 1993, s. 33.

sağlanmaktadır. Çünkü, her nesne, olay ve durum adıyla tanınmakta ve evrensel bir ilke olarak kabul edilmektedir.

Değişik simgelerle aynı anlamı verebilme değişkenlik özelliğinden kaynaklanır. Örneğin; Türkçe'deki masa sözcüğünün başka dillerde farklı simgelerle kullanılması gibi. İnsanlarda genel olarak ad ile nesneyi özdeş tutma eğilimi vardır. Ancak simgeler, tek biçimliliği ile değil, çok yönlülüğü ile belirleneceği için farklı dillerle adlandırılan aynı nesnelere ortak bir simge oluşturabilmektedirler.

Nesneleri, kişileri, olay ve olguları belirlemede somut duyu verilerini soyutlama ile aşarak tek tek verilerin ortak noktaları arasında bağlantı kurma ve genel bir anlam yaratılabilmesi, simgesel düşünce ve dilin temel niteliklerinden biridir. Örneğin; masa sözcüğü belirli bir masa için kullanılabildiği gibi tüm masalar için de genel bir kavram olarak kullanılabilir.

Simgesel düşüncenin geliştirilmesi değişik kuşaklar arasındaki iletişimin gerçekleştirilmesine yardımcı olmuştur.

Somut ve soyut kavramların simgeleştirilmesi mağara resim sanatına dayanır. Mağara resimlerinde zamanla köklü değişiklikler olmuş, aslına uygun çizimler yerini giderek stilize, hatta geometrik çizimlere bırakmıştır. Bu çizimler simgesel düşüncelerin aktarılmasında bir değişim olarak kabul edilir.

“Yazı yazmak isteği de gene soyutlayıcı yeteneğin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu çağlarda basit geometrik çizimler, zigzaglar, svastikalar (gamalı haç biçimleri), spiraller, gündelik eşya, seramik vb.’lerinin üzerinde ve aynı zamanda ruhsal bir ifade düzeninin taşıyıcısı olarak da yerlerini almaya koyuldular. Resim sanatçısı artık insan ve hayvan figürlerine de şematik,

sembolik bir biçim dünyası içinde farklı bir rol vermeye başlamıştır.¹⁰⁷

Ancak, insanın gözlemlerini, sembolik, şematik biçimlere dökme yeteneği daha sonraki tarihlerde başlar.

Soyut ve somut kavramların simgeleştirilmesi iletişim açısından çok önemlidir. Mesaj aktarmanın etkili yollarından biri de simgeleştirmedir. Günlük yaşam içerisinde birçok yerde yüzlerce simgeyle karşılaşmak mümkündür.

Bu simgeleri Sezer Tansuğ, şöyle sınıflandırmaktadır.¹⁰⁸

a) Somut bir obje ya da objeler grubunun yaklaşık ya da kesin taklidi ile objenin bir parçasının bütünlük ifade ettiği simgeler (örneğin; bir film şeridinin kısa bir parçası ile sinema yapıtlarının tümü simgelenebilir).

b) Bir fikir, bir eylem, ya da bir alışkanlığın onunla bağlantılı olan obje ile simgelenmesi (örneğin; palet ve fırça resim sanatını simgeler).

c) Bir fikrin, o fikrin işlev ve amacına uygun niteliği göz önüne alınarak analogik ya da benzer diyebileceğimiz bir obje ile simgelenmesi (örneğin; Bektaşilerin 12 köşeli yıldızı 12 imamı simgeler).

d) Bir fikrin obje ile bağlantısından doğan simgeler (örneğin; kitap ve meşale, eğitimi; gözleri bağlanmış, elleri bağlanmış, elinde terazi tutan kız figürü adaleti simgeler).

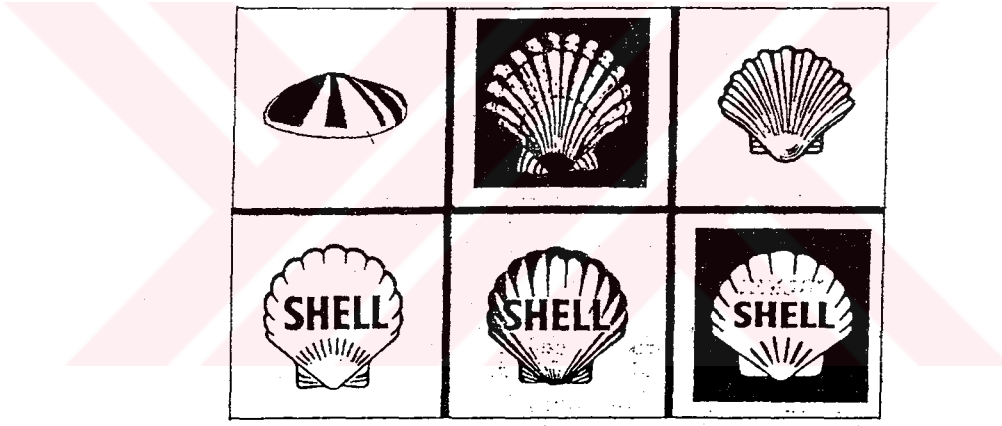
e) Bir fikir ya da nesnenin o fikir ya da nesneye uygun bir tasarımla biçimlendirilmesi yolundan varılan simgeler (tüm yaygın işaret simgeleri bu alana girer. Çeşitli meslek simgeleri belli amaçları olan dernek ya da birliklerin simgeleri de bu alanda değerlendirilir).

¹⁰⁷ Sezer Tansuğ, **Sanatın Görsel Dili**, (İstanbul: Urart Sanat Galerisi Yay.,1982), s. 58.

¹⁰⁸ Sezer Tansuğ, **Herkes İçin Sanat**, (İstanbul :Altın Kitap Yay., 1982), ss.191-192.

Soyut kavramlar açısından bakıldığında duygular ve düşünceler mesajı karmaşıklaştıran öğeler olarak görülmektedir. Ancak, bir tasarımcı kolayca anlaşılabilir bir görsel bildirişim simgeleri tasarlarken, çizgiler, eğriler ve bunlardan oluşan şekillerle renkleri bir arada kullanarak soyut ya da somut kavramları görselleştirdiğinde algılanması daha kolaylaşmaktadır.

Kullanılan ilk simgeler genellikle küçük resimlerden oluşmuştur. Daha sonra bu alandaki gelişmelerle simgeler ayrı boyutlar kazanmaya başlamıştır. Bugün kullanılmakta olan "Shell" simgesi, önce bir deniz kabuğu çizimi olarak ortaya çıktı ve günümüze gelinceye kadar çok sayıda değişiklikler yapılarak yalınlaştırılıp soyut karktere dönüştürüldü (Şekil 15).

Şekil 15: Shell Ambleminin gelişimi.¹⁰⁹

Shell adı rastlantı sonucu belirlenmiş ve benimsenmiştir. Şirket, o yıllarda gemileriyle deniz kabuğu taşımaktaydı, daha sonra petrol'le uğraşmaya başlar ancak bu ad değiştirilmez. Yapılan deniz kabuğu simgesi, bu petrol şirketinde bugün yalınlaştırılmış biçimde amblem olarak kullanılmaktadır.

¹⁰⁹Yüksel Ünsal, **Bilimsel Reklam ve Pazarlamadaki Yeri**, (İstanbul:abc Kitabevi Yay.1988), s. 298.

V. 3. SİMGELERDE ÇAĞRIŞIM İLİŞKİSİ

Çağrışım ilişkisinin öz niteliği işaretler kuramı (semiyotik) ile psikolojinin temel sorununu oluşturmaktadır. İnsan davranışını etkileyen bildiriler ve görsel bildirişim simgeleri özellikle davranış psikolojisi ve deneysel psikoloji dallarının araştırma alanına girmektedir. "Her uyarıcı, organizmada belleksele bir iz bırakır ve bu uyarıcıla özdeş olan ya da çağrışım ilişkisi kuran her yeni uyarıcı, bu izi yüzeye çıkarır"¹¹⁰. Bu durumu doğal bir örnekle açıklayabiliriz: Havanın bulutlanması ve gök gürültüsü bize yağmuru anımsatır. Bu bildiri çağrışım ilişkisi ile belleğimizde önceden iz bırakan değişik davranış biçimlerini de açığa çıkarabilir. Örneğin; balkondaki elbiselerin toplanması, pencerelerin kapatılması, evden çıkarken şemsiyenin alınması gereği gibi. Her bildiri ve işaret çağrışımsal birer uyarıcı durumundadırlar. Her resim, her biçim, çağrışım yoluyla tümcelere, önermelere gönderme yapmaktadır. "Hiçbir anlam gözetmeden oluşturulabilecek bir biçim bile bir simge özelliği gösterebilir. Sözcüklerin, seslerin, biçimlerin kendi ağırlıkları ve anlam yükleri vardır. Sözcük, ses, biçim bileşimleri bir rastlantıyla bir araya geldikleri zaman bile birtakım anlamlar ortaya koyabilirler".¹¹¹

Anlam aktaran bildiriler, işaretler kuramına göre iki ayrı grupta incelenebilir:

- 1) Doğal Bildiriler.
- 2) Yapay Bildiriler.

¹¹⁰ Erhan, a.g.e., 1978, s. 53.

¹¹¹ Afşar Timuçin, *Estetik*, (İstanbul: BDS Yay., 1993), s. 224.

Doğadaki olaylar arasında mevcut olan bağlantıları yansıtan işaretler doğal bildirilerdir.

Belli bir bildirim i letmek amacıyla insanlar tarafından tasarlanan işaretler ve görsel bildirişim simgeleri yapay bildirilerdir. Bu bildiriler, nitelikleri bakımından kendi içerisinde ikiye ayrılırlar.

1) Gerçeği olduğu gibi yansıtan işaretler: Bu grup içerisinde realist (gerçekçi) resimler, fotoğraflar, panolar, çeşitli ses kayıtları, film ve plastik sanatlarla ilgili birçok çalışma yer alır.

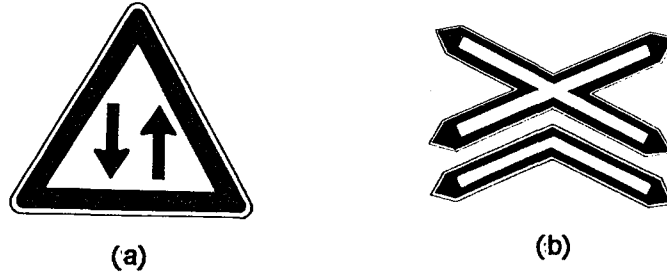
Burada şuna işaret etmekte yarar vardır, Sanatlar her zaman bir başka uyarana bağlı, gerçeği yansıtan birer bildiri niteliği taşımazlar. Kendileri bir gerçek oluştururlar, bir nesnenin, bir olayın işareti olmayıp kendileri nesne niteliği kazanırlar.¹¹²

2) “Bu grup içerisinde yer alan işaretler, “saymaca” olarak adlandırılırlar”.¹¹³ “Bildirişim Aracı” olarak bilinen bu işaretler kullanıldığı toplumdaki bireyler arasında sağlanan “anlaşım” sonucu oluşturulurlar. Örneğin; karayollarında kullanılan ulaşım işaretleri toplumsal bir anlaşım sonucu belli bildirileri i letmek amacıyla yapılmışlardır. İki okul çocuğunu gerçekçi bir biçimde yansıtan resim, ulaşım işareti olarak saymaca bir anlam ifade edebilir. Kullanıldığı yere yakın bir okulun varlığını, dikkatli davranılması gerektiğini ve klakson çalınmaması, gürültü yapılmaması gerektiğini bildirir. Kırmızı bandajlı üçgen içerisinde iki yönlü ok işareti (Şekil 16 a), bölünmüş bir karayolundan iki yönlü yola girileceğini veya normalde tek yönlü olan yolun

¹¹² Erhan, a.g.e., 1978, s. 54.

¹¹³ Aynı, s. 54.

geçici olarak iki yönlü hale getirilmiş olduğunu ifade eder. Yine, karayollarında kullanılan ve Şekil 16 b'de görülen işaret, saymaca olarak iki veya daha fazla hattı bulunan demiryolu geçidine gelindiğini bildirir. Kısaca, bu bildirimlerin anlamlarını çözmek için önceden bilgi edinmek gerekir.

Şekil 16: Toplumsal anlaşım sonucu belli bir bildiri taşıyan trafik işaretleri.¹¹⁴
a) İki yönlü yol, b) Kontrolsüz demiryolu geçidi, en az iki hat.

V. 4. SİMGELERİN GEÇERLİLİĞİ , YETERLİLİĞİ VE ANLAŞILIRLIĞI

İnsanlar arasında anlaşmayı ve bilgi birikimini sağlamak amacıyla oluşturulan simgelerin geçerli, yeterli ve anlaşılır olmaları gerekir.

Simgelerin geçerli, yeterli ve anlaşılır olabilmeleri, anlatmaları gerekeni anlatabilmelerine, başka anlamlara çekilerek çok anlamlı konuma gelmemelerine bağlıdır.

İnsanların her türlü simgeden yararlanarak bilgi birikimine sahip olabilmeleri için simgelerin belirli anlamlarının olması ve herkes tarafından bilinmesi gerekir.

V. 4. 1. Simgelerin Geçerliliği

Simgelerin geçerli olabilmeleri, anlatmaları gereken şeyi anlatabilmelerine bağlıdır.

¹¹⁴ Taşkıran ve Diğerleri, a.g.e., 1991, ss. 72, 79, 85.

İnsanların en büyük özelliklerinden biri, simge yapma ve kullanma yetilerinin oluşudur. Bir nesnenin belirgin yapısını ayırtetmek, farklı bütünlük içinde bu nesneyi belirleyebilmek, görsel olarak mesajı çabuk kavramak, kavram karışıklığından kurtulmak, değişik kitlelerde anlaşılmayı sağlamak, gelecek kuşaklara bilgi aktarmak vb. gibi nedenlerle birçok yerde simgelerden yararlanılır. Toplum içerisinde bir uzlaşma sonucu, anlatması gereken mesajı iyi anlatacak şekilde oluşturulan ve uygun yerlerde kullanılan simgeler geçerliliğini korurlar. Yalnız, insanlar önceden bilgilenecek bunları öğrenmek zorundadırlar. Örneğin; park etmenin yasak olduğunu gösteren bir trafik işareti, görevini yapabilmesi ve geçerliliğini koruyabilmesi için herkes tarafından bilinmelidir.

Hiçbir anlam gözetmeden oluşturulabilecek bir biçim, simge özelliği gösterebilir. Fakat, bir anlama göre kurulmadığı için geçerli bir simge olma özelliğini taşımaz. "Simgeden anlama doğru ilerleyebilmek için simgenin bir anlama göre kurulmuş olması gerekir."¹¹⁵ Simgeler anlamsal bütünlükleriyle varlık gösterirler.

V.4.2. Simgelerin Yeterliliği ve Anlaşılabilirliği

Simgelerin yalnız geçerli olmaları yetmez, bir de yeterli ve anlaşılır olmaları gerekir. "Demek ki, anlatmak istedikleri şeyi tam, eksiksiz olarak, başka anlamlara çekilemeyecek biçimde anlatabilmeleri de gereklidir."¹¹⁶

¹¹⁵ Timuçin, a.g.e., 1993, s. 224.

¹¹⁶ Ozankaya, a.g.e., 1994, s.136.

“İnsanda simgeleştirme yetisi en yetkin biçimde en üstün simgesel anlatım dil’de gerçekleşir. Yazılı, devimsel, görsel vb. tüm diğer bildirişim dizgeleri dilden türemiştir ve dili gerektirir.”¹¹⁷

Her simge bir “belirten” - “belirtilen” ilişkisini ortaya koyar. Belirten olan simge, belirtilen simgedeki anlamı gösterir. Belirten, belirtilenin aynısı olmayabilir ancak, ona verilen anlam, aralarında benzer bir ilişkinin olduğunu gösterir. Örneğin; “elma” sözcüğü simgesel olarak “belirten” durumundadır ve bitki, meyva, yenilebilir olan hakiki elma ise “belirtilen” dir. Simgelerin anlaşılır olmaları, belirten ve belirtilen ilişkisi ile doğru orantılıdır. (Belirten ve belirtilen ilişkisine IV. bölümde gösterebilim açısından yer verilmiştir.) “Simge tam anlamında dolgun, içeriği ile sıkıştırılmış ya da yoğunlaştırılmış bir anlam bütünlüğüdür”.¹¹⁸ Simgelerin geçerli olmaları, anlaşılır olmalarıyla doğru orantılıdır. Simgeler, bazen birden fazla anlamı çağrıştırmakta ve yanlış anlaşılırlıklardır. Bir simge birden fazla anlamda olursa görevini yapamaz duruma gelir. Genel olarak en kolay anlaşılabilir simgelerden biri ok’tur. Bu kolay anlaşılabilirlik olumlu ve olumsuz anlamları birlikte içerir. Çünkü ok, değişik nesnelere yanında kullanılarak çeşitli anlamlara gelebilir. İleriye, yukarıya, aşağıya, daralma, hız, itme, gelecek, burada, saldırma vb. anlamların yerine geçebilir. Ok’un, gerçek olarak yerine geçtiği bir işaretle adlandırılması güçtür. Çünkü, ok’un oluşturduğu anlamı diğer simgeler zor gerçekleştirebilirler.

¹¹⁷ Benveniste, a.g.e., 1994, s. 333.

¹¹⁸ Timuçin, a.g.e., 1993, s. 220.

BÖLÜM VI

PROJENİN ANALİZİ

Araştırmanın bu bölümünde, görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yerini somut olarak gösterebilmek amacıyla, OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni için hazırlanan projenin analizi yapılmıştır. Sırayla; projenin belirlenmesi ve gereksinimi üzerinde durulmuş, projenin çözümünde kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmış, önerilen görsel bildirişim simgeleri semiyotik açıdan değerlendirilmiş ve uygulama sonrası yapılan çalışmadan söz edilerek, önerilen görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yeri ve önemi belirtilmiştir.

VI.1. PROJENİN BELİRLENMESİ VE GEREKSİNİMİ

İnsanoğlu günlük yaşam süreci içerisinde istese de istemese de her an bir iletişim ağı içerisinde. İnsanların çevreye uyumu ve diğer varlıklara karşı üstünlüğü iletişim ile gerçekleştirilebilmektedir. Sözsüz iletişim içerisinde yer alan görsel bildirişim simgeleri, insanların çevrelerine uyum sağlamaları ve çevreyi gereksinimleri doğrultusunda kullanmaları bakımından büyük önem taşımaktadır. Ancak, görsel iletişim araçlarının ülkemizde kullanımı pek yaygın değildir, var olanlar da yetersizdir. Görsel bildirişim simgeleri, iletişim alanında etkin bir yere sahip olmasına rağmen ülkemizde öneminin yeterince anlaşılmadığı görülmektedir.

Şehir yaşamında her gün iç içe bulunduğumuz işaretler (Örneğin, trafik işaretleri, sokak levhaları, yön işaret eden oklar, reklam panoları, afişler vb.) iletişim amacı ile kullanılmaktadırlar. Fakat, bazıları yetersiz olduğu için bilinçli

ve sorumlu eller (Grafik tasarımcılar) tarafından düzeltilmesi gerekmektedir.

Görsel işaretlerle ortak bir dil oluşturma çabaları bilimde, teknolojiye, ekonomide, kültürde ve toplumsal yapılaşmada görülmeye başlamıştır. Bugün Uluslararası ulaşım birimlerinde, iş merkezlerinde, spor alanlarında, turistik yörelerde evrensel anlamlar taşıyan görsel bildirişim simgeleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak, toplumsal yaşam içerisinde görsel iletişimin önemi artmış olmasına rağmen, özellikle ülkemizde kalabalık insan gruplarının bulunduğu çevrelerde, görsel bildirişim simgelerinden oluşan ve görsel iletişimi sağlayan işaretlendirme sistemlerinden bilinçli olarak yararlanılmamaktadır. Bu nedenle görsel bildirişim simgelerinden oluşan bir proje çalışmasının yapılması bu alandaki bir eksikliği giderecek ve konuya duyarlılık açısından yararlı olacaktır.

Yukarıda sözü edilen durumlar da dikkate alınarak, daha sonra hazırlanması düşünülen "Görsel Bildirişim Simgelerinin İletişimdeki Yeri" konulu tez çalışmasına açıklık kazandırması bakımından faydalı olacağı düşüncesiyle Yüksek Lisans ders aşaması içerisinde bir proje çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

Her gün binlerce kişinin giriş çıkış yaptığı OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü, 12 bölüm*, 19 ayrı sosyal ve kültürel hizmet birimiyle geniş bir

*Proje çalışması yapılırken, Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü içerisinde Tarih ve Coğrafya, Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü içerisinde de Matematik, Fizik, Kimya ve Biyoloji ayrı ayrı anabilim dalı iken, proje uygulandıktan sonra her biri ayrı bölüm olmaları nedeniyle levhalar üzerinde yer alan anabilim dalları, projenin analizi yapılırken bölüm olarak değerlendirilmiştir.

yerleşim alanına sahiptir. Fakültede, ikili eğitim-öğretim verilmekte ve yedibinin üzerinde öğrenci bulunmaktadır. Bu kadar kalabalık insanın bulunduğu fakülteye yeni gelen insanların, istedikleri bölümü ve birimi rahatlıkla bulabilmelerini sağlayacak bir görsel iletişim sistemi olmadığından, bu proje temel ihtiyaç olarak saptanmıştır. Söz konusu ihtiyacı gidermek ve kampüse estetik bir görüntü kazandırmak amacıyla proje alanı olarak OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim alanı tercih edilmiştir.

VI. 1.1. Projenin Amacı ve Hedefi

İnsanlar yaşam süreçleri boyunca buldukları çevreyi kendi gereksinimleri doğrultusunda kullanma ve ondan yararlanma çabası içine girmişlerdir. Hızla gelişmekte olan bilim, teknoloji ve sanat bu çabanın gerçekleştirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Özellikle insan-çevre ilişkilerinin önemli bir bölümü grafik tasarım ürünleri ile gerçekleştirilebilmektedir. Uyarıcı bildirişim öğelerinin doğruluğu, yeterliliği, algılanabilirliği ve kullanılabilirliği iletişim açısından çok önemlidir. Görsel bildirişim simgeleri uyarıcı, bilgi verici araçlar olarak iletişimde etkin bir yere sahiptirler. Yalnız, çevremizde görsel bildirişim simgelerinden bilinçli olarak yararlanılmamaktadır. Bu nedenle hazırlanan proje, görsel bildirişim simgelerinin iletişimdeki yerini tesbit etmede örnek bir çalışma olacak, uygulandığı çevrede yerli ve yabancı insanlara yön gösterici öğe olarak yardımcı olacak, doğru, eksiksiz, içeriğine uygun, anlaşılabilir ve biçimsel anlatımı güçlü görsel bildirişim simgeleri tasarlayarak çevremizde bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullanılan işaretlere belli bir düzen getirilmesini de hatırlatacaktır.

Hazırlanan görsel bildirişim simgeleri, uygulama alanı içerisinde kullanılarak, hizmet götürülmesi amaçlanan kitleye ne kadar yararlı olduğunu ölçmek amacıyla bir yıl denenerek (uygulama alanında kullanılarak) daha sonra yapılacak olan anket sonuçları da dikkate alınarak, gerekli eksikliklerin düzeltilmesiyle, farklı alanlarda kullanımını yaygınlaştırmak geleceğe yönelik hedef olarak belirlenmiştir.

VI.2.PROJENİN ÇÜZÜMÜNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

Araştırmanın ilk aşamasında proje alanı olarak belirlenen Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü "Yerleşim Planı" edinilmiş, fakülte bünyesinde bulunan bölümler, sosyal ve kültürel hizmet birimleri tesbit edilmiş, kampüsün fiziksel ve sosyal çevresi incelenmiş, her bölümün öğrenci ve öğretim elemanlarından, bölümleri hakkında bilgi alınmış, çözüme ulaşmada gereksinim duyulan kuramsal veriler genel olarak, iletişim-bildirişim, göstergebilim, temel tasarım, grafik tasarım, trafik, sanat eğitimi ve yaratıcılık alanlarındaki kaynaklardan yararlanılmış, elde edilen tüm veriler değerlendirilmiş, gruplandırılmış, uluslararası düzeyde kabul gören, evrensel anlam kazanan çeşitli sembol katologları incelenmiş, uygulama alanında kullanılacak malzemelerin olanakları ile maliyetleri araştırılmış, yazı karakteri belirlenmiş ve daha sonra farklı seçeneklerden yola çıkarak görsel bildirişim simgelerinin tasarımına başlanmıştır.

Uygulama alanında kullanılması düşünülen yön gösterici işaret panolarını hazırlamak için "Görsel İletişimi Sağlayacak Bir İşaretleme

Sistemi Tasarımı" * yapılmıştır.

Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni için, görsel iletişimi sağlayacak işaretlendirme sistemi hazırlanarak uygulandıktan sonra, bir yıl uygulama alanında deneyerek amacına ulaşip ulaşmadığını tesbit etmek, varsa eksiklikleri gidermek için bir anket yapılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

VI. 2.1. Görsel İletişim Sisteminde Kullanılan İşaret Levhalarının Malzemesi ve Ölçülendirme

Karayollarında trafik işaret levhaları malzemesi olarak tüm dünyada sac ve alüminyum plakalar kullanılmaktadır. Alüminyum levhalar iklim koşullarına uygun, uzun ömürlü ve işleme kolaylığı nedeni ile tercih edilir özellikler taşımaktadır. Ancak, sert cisimlerle çizildiğinde onarımı zor olabilir.

Sac malzemesi ise paslanma özelliğine sahip olduğu için sık sık bakımının yapılması gerekir. Bu nedenle daha az tercih edilmektedir.

Beton bloklardan oluşturulabilecek bir sistemde işaret panoları olumsuz bir görünüm kazanacak, maliyet ve emek kaybı olacaktır.

Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü için tasarlanan işaretlendirme sisteminde, yukarıda belirtilen özellikler nedeniyle alüminyum alaşımlı metal plakalar tercih edilmiştir.

* Üzerine görsel bildirişim simgeleri, yazı ve yön gösterici ok işaretlerinin yerleştirileceği levhalar, panolarla birlikte uygulanacağı sahanın özelliğine uygun olarak tasarlanmış, hazırlık aşamasında kolaylık olması bakımından her yönü ile ölçülendirilerek çizimleri yapılmıştır.

İşaret levhalarını taşıyıcı pano olarak, sağlam, uzun ömürlü ve hazırlığı kolay olması bakımından 6 cm. çapındaki demir su borularının kullanımı uygun görülmüştür.

Levhalarda, ısıya ve olumsuz iklim koşullarına dayanıklı özellikler taşıyan sellülozik boyalar kullanılmıştır.

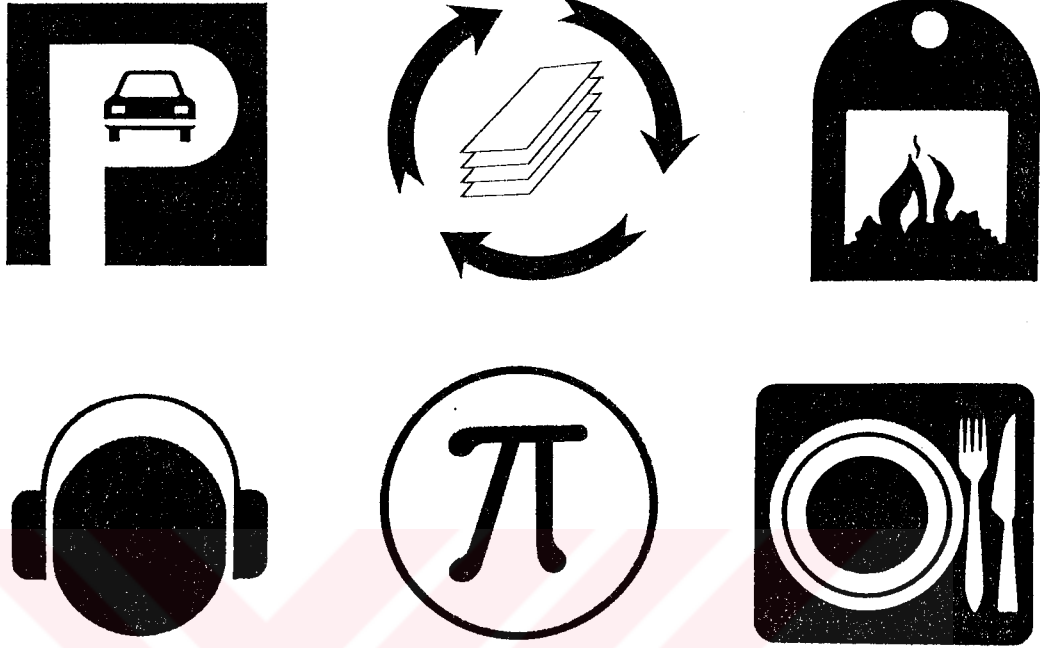
Atakum Kampüsünde ikili (gündüz-gece) eğitim-öğretim yapılmasına rağmen işaret panoları ışıklı düşünülmemiştir. Çünkü, fakülte sahası ayrıca ışıklandırılmaktadır.

Uygulama alanında kullanılacak olan işaret levhalarının malzemesi belirlendikten sonra, panoları hazırlamak için "görsel iletişimi sağlayacak işaretlendirme sistemi tasarımı" yapılarak ölçülendirilmiştir. Panoların yerden yüksekliği 130 cm, eni 135 cm olarak belirlenmiştir. Levhaların 14 x 120 cm boyutlarında olmasına, plakalar üzerinde yer alacak görsel bildirişim simgelerinin 12 x 12 cm'lik bir alan içine yerleştirilmesine, harf büyüklüğünün (boyunun) 7 cm olmasına ve yön gösterici ok işaretlerinin 5 x 8 cm'lik bir dikdörtgen form içine yerleştirilmesine karar verilmiştir.

VI. 2.2 Projenin Hazırlanışı

Proje alanı belirlenerek çözümde kullanılacak yöntem ve teknikler tesbit edildikten sonra uygulama alanı olarak seçilen Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde yer alan 12 bölüm,19 ayrı sosyal ve kültürel hizmet birimlerine ait görsel bildirişim simgeleri farklı seçeneklerden

yola çıkarak hazırlanmıştır.* Şekil 17’de bu görsel bildirişim simgelerinden bazı örnekler görülmektedir.

Şekil 17:OMÜ Eğitim Fakültesi bünyesinde yer alan bölümler, sosyal ve kültürel hizmet birimleri için hazırlanan görsel bildirişim simgelerinden bazı örnekler

Levhalarda görsel bildirişim simgeleri ile birlikte yer alacak yazı karakteri, genişlik-yükseklik oranları ve kalınlık-incelik özellikleri uyumlu, okunabilirliği fazla olarak değerlendirildiği için “Optima Bold” un büyük harfleri (Şekil 18) tercih edilmiştir.

* Anket öncesi hazırlanan görsel bildirişim simgelerinin ilk örnekleri Ek- III’ te “Projenin Uygulanışı” başlığı altında sunulan panolarda görülmektedir. Ancak, yapılan araştırma ve incelemelerle anket sonuçları da dikkate alınarak, görsel bildirişim simgeleri yeniden düzenlenerek eksiklikler giderilmiştir (Bkz. Ek- IV Önerilen Görsel Bildirişim Simgelerinin Sunumu).

ABCÇDEFGĞİJKLMN
 OÖPQRSŞTUÜVWXYZ
 abcçdefgğijklmnoöpqrştuüvwxyz
 0123456789 !"#%&'()*+,-./:;<=>?@{}®

Şekil 18: Optima yazı karakteri.

Uygulama alanında oniki ayrı noktada yön gösterici pano kullanımına karar verilerek 6 cm çapında demir su borularından oluşan 12 ayrı pano 135 x 160 cm boyutlarında yapılmış, üzerinde görsel bildirişim simgesi, yazı ve yön gösterici ok işaretlerinin yer alacağı alüminyum alaşımlı metal plakalar 14 x 120 cm boyutlarında 63 adet hazırlanmıştır.

Görsel bildirişim simgeleleri, yazı ve ok işaretlerinin şablonları çıkarılarak sellülozik boya ile 63 plaka boyanmıştır. Renk olarak gri zemin üzerine, üniversitenin ambleminde yer alan ve dikkat çekici olan lacivert ile bordo tercih edilmiştir. Çünkü, lacivert ve bordo, fakülte sahası ile binalar arasındaki renk uyumunu sağlayabilmektedirler. Bu nedenle panolar, görsel bildirişim simgeleri ve ok işaretleri lacivert, yazılar ise bordo rengi ile boyanmıştır.

Bütün hazırlıklar tamamlanarak Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde, biri çift taraflı olmak üzere toplam 12 panodan oluşan görsel iletişimi sağlayacak işaretlendirme sistemi uygulanmıştır (Bkz. EK-III. Projenin Uygulanışı).

VI. 2.3. İşaret Levhalarının Montajı

Görsel iletişimi sağlayacak işaretlendirme sisteminde kullanılacak işaret panoları üzerine en az 4, en çok 6 levha gelecek şekilde düzenlenmiş, ileride kampüsün yerleşim planında olabilecek değişiklikler dikkate alınarak levhalar rahatlıkla değiştirilebilir türde civatalarla monte edilmiştir.

İşaret panoları merkezi kavşaklarda dikkati dağıtmayacak sayıda yerleştirilmeye çalışılmıştır.

VI.3. ÖNERİLEN GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN SEMİYOTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Daha önce III. bölümde, dil ve dilden sayılan iletişim araçları kuramı olan Semiyotik'in, Semantik, Sentaktik ve Pragmatik açıdan üç ayrı düzeyde incelendiği belirtilerek sembollerin olumlu ve olumsuz yönleri üzerinde durulmuştur. Bu başlık altında ise önerilen görsel bildirişim simgelerinin daha önce verilen bilgiler doğrultusunda nasıl hazırlandığı açıklanmıştır.

Önerilen görsel bildirişim simgeleri tasarım aşamasında, semiyotik açıdan yapılan değerlendirmeler sonucu oluşturulmuşlardır.

VI. 3.1. Semantik Açıdan

Görsel bildirişim simgeleri, kendisi o şey olmadığı halde, işaret ettiği o şeyi çağrıştırarak iletişim sağlayan, mesaj taşıyan uyarıcılar oldukları için anlamsal açıdan büyük önem taşımaktadırlar. Hazırlanan görsel bildirişim simgeleri evrenselleşen bazı sembollerin yeni bir grafik düzenlemesi ile farklı bir biçime dönüştürülmesi ve yeni, özgün tasarımların yapılması ile oluşturulmuşlardır.

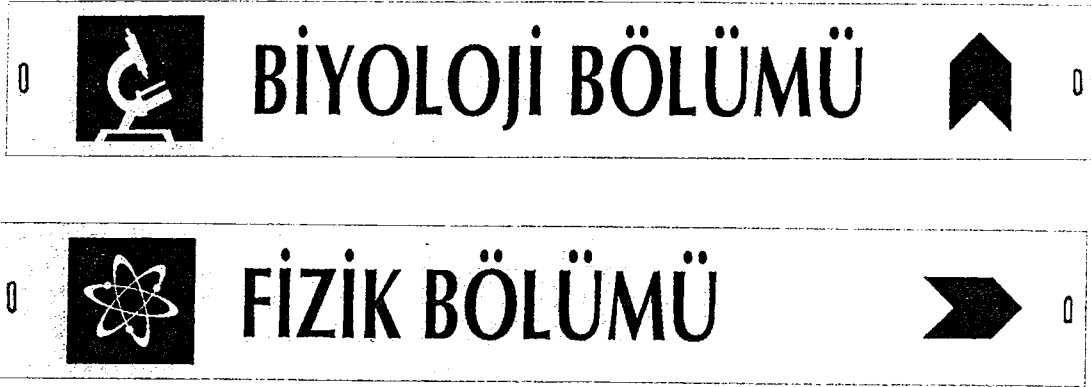
Görsel bildirişim simgelerinin tasarımında anlamsal ve grafiksel açıdan, gereksiz öğelerden kaçınılmıştır. Biçimler olabildiğince yalın bir anlatımla sunulmuştur. İçeriklerinde mesajın anlatımına kolaylık sağlaması için, açık-koyu değerlere dikkat edilmiştir. Önerilen görsel bildirişim simgelerinin işlerlik ve saygınlık kazanması için kendi içlerinde uyumlu olmaları sağlanmıştır.

Görsel bildirişim simgelerinin tasarımları yapılırken, elemanlar dikkatle seçilerek işaret edecekleri birime anlamsal olarak ters düşmeyecek biçimde hazırlanmışlardır. Sosyal ve kültürel hizmet birimleri ile ilgili görsel bildirişim simgelerinden bazıları kullanılan araç-gereçlerin belirgin olması nedeni ile tasarımları ve algılanmaları kolay olmaktadır. Örneğin, yemakhaneler, içerisinde yemek yenilen tabak, çatal, bıçak gibi malzemelerin kullanıldığı birimler olduğu için, bunlarla ilgili semboller tasarlanırken çoğunlukla bu araçlar kullanılmakta ve herkesçe bilindiğinden hemen anlaşılacaktır.

Eğitim-öğretim yapılan akademik birimlerde ön plana atılmış bir eylem ya da araç-gereç çok az olduğu için tasarımlarında zorluk çekilmiştir. Bu konuda evrenselleşen sembollerin sayısı da oldukça azdır. Tasarımlar yapılırken her bölümü en basit ama en anlamlı simgeleyecek elemanlar araştırılmış ve evrensel nitelik taşıyabilecek türde hazırlanmasına çalışılmıştır.

Önerilen görsel bildirişim simgeleri işaret ettiği bölümlere, sosyal ve kültürel hizmet birimlerine ters düşmeyecek biçimde tasarlanmıştır. Özellikle bölümler için önerilen görsel bildirişim simgelerinden bazıları birimi tam olarak simgeleyebilirken, bazıları da sadece çağrıştırmaktadır. Sanat alanında kesin bir öneri olamayacağı için önerilen görsel bildirişim simgeleri, farklı

biçimlerde geliştirilerek düzenlenebilir. Tasarımları yapılan görsel bildirişim simgelerinin anlamlarını öğrenmek güç değil çünkü, uygulama alanında işaret levhalarında, Şekil 19'da görüldüğü gibi görsel bildirişim simgelerinin yanısıra birimlerin adları da yer almaktadır.

Şekil 19: Üzerinde görsel bildirişim simgesi, yazı ve yön gösterici ok işaretinin bulunduğu işaret levhası örnekleri.

VI. 3.2. Sentaktik Açıdan

Tasarımları yapılarak işaret levhalarında kullanılan görsel bildirişim simgeleri anket sonuçları değerlendirilerek yapılan araştırma ve incelemeler sonucu yeniden ele alınarak, kare bir form içerisinde % 55 oranında açık, % 45 oranında koyu lekelerin grafiksel düzenlemeleriyle oluşturulmuştur. Önerilen görsel bildirişim simgeleri, boşluk-doluluk yönünden dengeli, bütünlük açısından uyumlu, anlam olarak algılanabilir türde düzenlenmeye çalışılmıştır.

Işığı yansıtma özelliği bakımından uygun olan gri renkli alüminyum alaşımlı metal plakalar, işaret levhası olarak kullanılmıştır. İşaret levhaları üzerinde yer alan görsel bildirişim simgeleri ve yön işaretleri "lacivert", yazı ise "bordo" rengi ile boyanarak görsel algılama kolaylığı sağlanmıştır. Levhalar bu özelliği ile çevre ve binalarla bir kontrastlık sağlamaktadırlar.

Görsel iletişimi sağlayan işaretlendirme sisteminde işaret levhaları üzerinde yer alan görsel bildirişim simgeleri, yazı ve yön gösteren oklar, grafiksel açıdan uyum içerisinde olacak biçimde düzenlenmiştir.

İşaret levhaları üzerindeki yazıların rahatlıkla okunabilmesi için yazı karakteri yanında harflerin yerleştirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Büyük ve fazla dar olmayan harfler kolay okunabilmektedir. Levhalar üzerindeki yazılar, okunacağı uzaklık dikkate alınarak yazılmışlardır.

Özetle; görsel bildirişim simgelerini oluşturan öğelerin birbiriyle ilişkisi uyumlu, diğer görsel bildirişim simgeleri ve işaretlerle ilişkisi olumlu, fon-form ilişkileri, kontur, kesişmeler, boyutlar, renk ve diğer özellikler mantıklı, içerdiği öğeler görsel algılama kurallarına uygun ve levhalarda kullanılan tüm öğeler birbirleri ile uyumlu olacak şekilde hazırlanmışlardır.

VI. 3.3. Pragmatik Açıdan

Hazırlanan görsel iletişim sisteminde, işaret levhaları, kolayca görülebilir ve görsel bildirişim simgeleri rahatlıkla algılanabilir türde düzenlenmiştir. İşaret panoları herkesin görebileceği yerlere konmuştur. Belli bir uzaklıktan bakıldığında görsel etkisi değişmemektedir.

Hazırlanan sistemde görsel bildirişim simgeleri kötü aydınlatma koşullarında, görüş açısının dar olduğu durumlarda ve diğer görsel algılamayı olumsuz yönde etkileyen durumlardan çok az etkilenirler.

İşaret levhalarında yer alan görsel bildirişim simgeleri, yazı ve yön gösteren ok işaretleri gerektiğinde büyütülüp küçültülebilir. İsteğe göre çoğaltılmaları da mümkündür.

Proje kapsamında yer alan görsel iletişim sistemi hakkında açıklanan tüm bu yapısal ve anlamsal özellikler dikkate alındığında çalışmanın geçerliliği ortaya çıkacaktır. Önerilen sistemde, görsel bildirişim simgeleri ve yazı birlikte kullanılarak her kesimden insana cevap verebilecek türde düzenlenmiştir.

VI. 4. UYGULAMA SONRASI YAPILAN ÇALIŞMA

Proje uygulandıktan sonra bir yıl denenmiş (kullanımda kalmış) ve daha sonra hizmet götürmeyi amaçladığı kitleye ne derece yararlı olduğunu belirlemek, görsel bildirişim simgelerinin iletişimdeki yerini tesbit etmek, varsa eksiklikleri gidermek amacıyla fakülte bünyesinde bulunan 12 ayrı bölümde, (her bölümden 5 birinci sınıf öğrencisi, 5 dördüncü sınıf öğrencisi ve 5'de öğretim elemanı olmak üzere) toplam 180 kişi üzerinde bir anket yapılmıştır (Bkz. Ek-I. Anket Sonuçları). Fakülte bünyesinde, anket uygulama grupları bu şekilde dengeli olarak oluşturulmaya çalışılmıştır.

Yapılan anket sonuçları da dikkate alınarak görsel bildirişim simgeleri daha düzenli olarak kare bir form içerisinde yeniden düzenlenmiş ve görsel bildirişim simgelerinin tamamında bir bütünlük sağlanmıştır (Bkz. Ek-IV. Önerilen Görsel Bildirişim Simgelerinin Sunumu).

Uygulama alanındaki levhalar üzerinde, görsel bildirişim simgeleri yanlarında yer alan yazılarla birlikte anlaşılır olduklarından ve anket sonuçlarından elde edilen bulgular, bölümler için yapılan görsel bildirişim simgelerinin % 70 oranında başarılı olduğunu ortaya çıkardığından dolayı anket sonrası yapılan düzeltmeler sonucu önerilen görsel bildirişim simgeleri ile yer değiştirilmemiştir.(Uygulama alanındaki levhalar üzerinde kullanılan

görsel bildirişim simgeleri, ihtiyaca cevap vermedikleri için değil, daha düzenli hale getirilmek amacıyla düzenlenmişlerdir).

VI. 5. ÖNERİLEN GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN İLETİŞİM ALANINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

İnsanlar, tarih boyunca çevresi ve kendi yaşamı üzerinde etkili olmak, isteklerine uygun yanıtlar aramak, vb. amaçlarla iletişim kurmaya çalışmaktadırlar. Birlikte yaşamının başlıca koşulu olan iletişime bir düzen ve açıklık getirmek isteyen insanlar düşünce ve kavramlara görsel bir anlatım kazandırmak için bugün "görsel bildirişim simgeleri" olarak tanımladığımız araçları sürekli yaratma çabası içerisinde olmuşlardır.

İnsanın kendisini yönlendirmek ve değişen gereksinimlerini karşılamak için çevreden gelen uyarıları eleyerek, düzenleyerek etkin bir anlamlandırma ve bunu paylaşma çabası, iletişimin gereği olarak ortaya çıkmaktadır.

İletişim türlerinin hepsinde temel amaç, çevre üzerinde etkili olmak, başkalarında davranış, tutum geliştirmek, değiştirmek ve bilgi alış-veriş sürecini gerçekleştirmektir. Bu süreç genel olarak sözlü, sözsüz, görsel ve dokunsal iletişim araçları ile sağlanabilir. Her biri kullanıldığı yere göre ayrı anlam taşımaktadır. Ancak, bu iletişim araçları tek başlarına olabilecekleri gibi, ikisi, hatta birkaçı bile bir arada kullanılabilir. Örneğin; video ve televizyon hem görsel hem de işitsel iletişim araçlarıdır. Ekrandaki bir kişinin bazen işaretlerle birşeyler anlatabileceğini düşünürsek, televizyonun da bir sözsüz iletişim aracı olduğu söylenebilir. Önerilen görsel bildirişim simgeleri, görsel iletişim araçları olduğu gibi aynı zamanda sözsüz iletişim araçları niteliğindedirler.

İnsanı diğer yaratıklardan ayıran en büyük özelliklerden biri, çevre ile olan ilişkilerini iletişim yolu ile kurabilmesidir. Toplumsal ilişkilerin düzenini sağlamak amacı ile insanlar, yukarıda belirtilen iletişim araçlarından yararlanmaktadırlar. Bunlar arasında yüksek yerlere konulan uyarı işaretleri, deniz feneri, trafik işaretleri, havaalanlarında kullanılan uluslararası görsel bildirişim simgeleri vb. birer görsel iletişim aracı olarak yazılı ve sözlü anlatımların yanında çok daha hızlı, çok daha özlü ve çok daha kolay bir şekilde bilgi aktarabilmektedirler. Yalnız şu var ki, kullanılan bu gibi işaretler ve görsel bildirişim simgelerinin anlamları üzerinde daha önceden anlaşılmiş, uzlaşmış olunması gerekmektedir.

Görsel bildirişim simgeleri, görsel iletişim araçları arasında yer alırlar ve temel amaçları görsel olarak bildirim işlemini gerçekleştirmektir. Bildirilerin aktarılmasıyla oluşan karşılıklı etkileşim genel olarak iletişimsel bir sistemi oluşturur. Bu nedenle, önerilen görsel bildirişim simgeleri görsel iletişimi sağlamakla, insanların bilgilendirilmesinde çok önemli bir yere sahiptirler. Kullanıldıkları yerde aynı anda onlarca kişiye birden, çok etkili bir bildirimde bulunabilirler. Bu özellikleri ile kalıcı bilgi sağlarlar.

Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni için hazırlanan görsel iletişim sistemi, insan bildirişiminin bir gereksinmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Kampüsün yerleşim düzenini bilmeyen insanlar fakülteye geldiklerinde istedikleri bölümü ve birimi bulmakta zorluk çekmektedirler. Bu problemi ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli yöntemler denenebilir. Örneğin; fakülte girişinde yön göstermede yardımcı olacak nöbetçiler ya da önemli kavşaklarda yerleşim planı panoları yer alabilir. Ancak, nöbetçiler her zaman

yeterli olmayabilirler. Başkalarından yardım almadan daha çabuk ve güvenilir bir şekilde istenilen bölüm ve birimi kolaylıkla bulabilmek için görsel bildirişim simgelerinden oluşan bir görsel iletişim sistemi temel ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu nedenle tasarımı yapılarak uygulama alanında kullanılan görsel bildirişim simgeleri iletişim açısından büyük görevler üstlenmektedirler.

Hazırlanan görsel bildirişim simgeleri proje kapsamı içerisinde ne kadar sınırlandırılmış olursa olsun, tasarım aşamasında evrensel boyutlar düşünüldüğü için hizmet alanı sınırsız tüm evrendir.

Dünya üzerinde çeşitli diller konuşulmaktadır. Birbirinin dilinden anlamayan insanlar, aralarında iletişim kurabilmek için çoğunlukla görsel iletişim araçlarından yararlanmaktadırlar. Bu bakımdan görsel bildirişim simgeleri evrensel iletişim araçları olarak büyük önem taşımaktadırlar.

BÖLÜM VII

SONUÇ

İnsanlık tarihinin her döneminde, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi ve geliştirilmesindeki çeşitli iletişim türlerinden yararlanılmıştır. Bunlar arasında yer alan görsel iletişim, geçmişte olduğu gibi günümüzde de insan yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur.

Görsel iletişim, görsel araçlarla sağlanabilen ve kullanım alanı çok geniş olan bir iletişim türü olarak yaşamın tüm etkinlikleri ile ilgilidir. Bu bakımdan günümüzde kültürlerarası ilişkilerin sıklığı ve yoğunluğu nedeni ile, kolay ve hızlı iletişim biçimi olarak, görsel iletişime daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

Görsel bildirişim simgeleri, birer durağan göstergeler olarak, görsel iletişimin gerçekleştirilmesinde kullanılmaktadırlar ve giderek daha yoğun olarak insan yaşamında yer almaya başlamışlardır. Bugün ise, artık dünyayı saran iletişim ağı içinde yerlerinin tartışılmaz olduğu kanısına varılmıştır.

Bu araştırmada, görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki yerini ve önemini somut bir şekilde tesbit edebilmek için OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni için bir görsel iletişim sistemi projesi yapılarak uygulama alanında kullanıma sunulmuş ve sonuçlarını değerlendirmek üzere, görsel iletişim sistemi ile ilgili bir anket düzenlenerek fakülte bünyesinde öğrenci ve öğretim elemanları arasında uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, ağırlıklı olarak görsel bildirişim simgelerinden oluşan ve görsel iletişimi sağlayıcı işaretlendirme sisteminin % 86.7 oranında ihtiyaç olduğunu sözlü iletişim, görsel iletişim, resimle ve grafikte iletişimin de diğer iletişim türleri arasında % 66.7 oranında ilk sırayı aldıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu da

gösteriyor ki, görsel iletişim araçları niteliği taşıyan görsel bildirişim simgeleri, görsel iletişimi sağlamakta kullanıldıkları için, büyük bir öneme sahiptirler.

Her gün içinde bulunduğumuz çevre içerisinde yüzlerce uyarıcı görsel göstergelerle karşılaşmaktayız. Yaşam biçimimizi etkileyen bu uyarıcı görsel göstergelerin bir düzen içerisinde sunulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Anket sonuçları da dikkate alınarak, önerilen görsel bildirişim simgeleri, hem yeni özgün tasarımlardan, hem de değişik örnekleri yapılan bazı işaretlerin farklı biçimlere dönüştürülmesi ile semantik, sentaktik ve pragmatik açıdan yapılan değerlendirmeler sonucu oluşturulmuşlardır. Her ne kadar proje alanı, OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni ile sınırlı olsa da, görsel bildirişim simgelerinin tasarımları yapılırken evrensel boyutlar dikkate alınmıştır. Görsel bildirişim simgeleri, tasarım aşamasında uyumlu bir sistem içerisinde biçimlendirilmeye çalışılmıştır. İçerdikleri mesajın kolay algılanmasına, sade, yalın olmasına, anlamsal ve grafiksel açıdan gereksiz öğelerin yer almamasına özen gösterilmiştir. Her birimi en basit ama en anlamlı gösterebilecek elemanlar seçilerek anlatım kolaylığı sağlanmıştır. Böylece ortaya çıkan görsel bildirişim simgeleri, çağrışımla yoluyla, önceden edinilen bilgiler doğrultusunda anlaşılabilirler. Kaldı ki, görsel iletişim sisteminde yazı, görsel bildirişim simgeleri ile beraber kullanıldığı için anlamlandırma sorunu ortadan kalkmış ve her kesimden insana cevap verir duruma gelmiştir. Uygulama sahasında kullanıma sunulan görsel iletişim sistemi, Atakum kampüsüne ait bir sorunu gidermeye çalışmış, kampüse estetik bir görüntü kazandırmış ve görsel bildirişim simgelerinin iletişim alanındaki önemini ortaya çıkarmıştır.

KAYNAKLAR

AYDOS, Emel. **Sevgi, Barış, Şefkat Gibi Soyut Kavramların Görsel İletişim Alanında Simge Haline Getirilmesi.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sos. Bil. Enst., 1990.

AKARSU, Bedia. **Terimler Sözlüğü.** İstanbul: İnkılap Kitabevi Yay., 1988.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi. İstanbul: Ana Yay. A.Ş. ve Encyclopediad Britannica, Cilt.11, 1988.

ATALAYER, Faruk. **Görsel Sanatlarda Estetik İletişim.** Eskişehir: Anadolu Ün. G.S.F. Yay., No:6, 1994.

AYGENÇ, Erdal. **Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Görsel İletişim Sistemi.** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sos. Bil. Enst., 1986.

AYGENÇ, Erdal. **Tarihi ve Turistik Yerler için Görsel Bildirişim Sistemi Tasarımı.** (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sos. Bil. Enst., 1992.

BARKAN, Murat. **Eğitim İletişimi Kavramsal Temelleri ve İşlevleri.** Eskişehir: Anadolu Ün. İletişim Bilimleri Fak. Yay., No: 17, 1994.

BARTHES, Roland. **Göstergebilimsel Serüven.** (Çev.: Mehmet Rifat-Sema Rifat), İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1993.

BAŞKAN, Özcan. **Bildirişim -İnsan Dili ve Ötesi.** İstanbul: Altın Kitaplar Yay., 1988.

BALTAŞ, Zuhâl ve Baltaş, Acar. **Bedenin Dili**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994.

BEKTAŞ, Dilek. **Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi**. İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1992.

BENVENİSTE, Emile. **Genel Dilbilim Sorunları**. (Çev.: Erdim Öztokat), İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1994.

BERGER, John. **Görme Biçimleri**. (Çev.: Yurdanur Salman), İstanbul: Metis Yay., 1993.

BÜKER, Seçil. **Sinemada Anlam Yaratma**. Ankara: İmge Kitabevi Yay., 1991.

BURTON, Graeme. **Görünenden Fazlası**. (Çev.: Nefin Dinç), İstanbul: Alan Yay., 1995.

Büyük Türk Sözlüğü. İstanbul: Hayat Yayınları.

BİLGİN, Hüseyin. "Grafik Tasarımda Yaratıcılık ve Fonksiyonları", **Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarını**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi G.S.F.Yay., No:1, 1985.

BİLGİN, Hüseyin. "Görsel Anlatım ve İnsan", **Sanat Yazıları V**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi G.S.F. Yay., 1993.

CÜCELOĞLU, Doğan. **Yeniden İnsan İnsana**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994.

DERMAN, İhsan. **Fotoğraf ve Gerçeklik**. İstanbul: Ağaç Yay., 1991.

DÖKMEN, Üstün. **Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**. İstanbul: Sistem Yay., 1994.

ECO, Umberto. **Açık Yapıt.** (Çev.:Yakup Şahan), İstanbul: Kabalcı Yay., 1992.

ERGÜVEN, Mehmet.**Yoruma Doğru.** İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1992.

ERGİN, Akif. **Öğretim Teknolojisi İletişim.** Ankara: 'PEGEM' Personel Eğitimi Merkezi Yay., No: 17, 1995.

ERHAN, İlhan. **Endüstri Tasarımında Kullanıcı-Araç İlişkileri Açısından Görsel Bildirişim.** İstanbul: Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yay., No: 84, 1978.

ERKMAN, Fatma. **Göstergebilime Giriş.** İstanbul: Alan yay., 1987.

GENÇ, Adem. ve Sipahioğlu, Ahmet. **Görsel Algılama -Sanatta Yaratıcı Süreç.** İzmir: Sergi Yay., 1990.

GÖTZE, Luts. **Semantic Alls Hochschulfach** Ankara:Deutschen Kulturinstitut, 1987.

GUIRAUD, Pierre. **Göstergebilim.** (Çev.: Mehmet Yalçın), Ankara: İmge Kitabevi Yay., No: 81, 1994.

KABAŞ, Özer. **Tüm-Çevresel Gerçekçilik Bildirişim ve Sibermetik Kuramları Açısından Plastik Sanatların Oluşumuna Bir Bakış.** İstanbul: D.G.S.A. Yay., No: 69, 1984.

KAGAN, Moussej. **Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat.** (Çev.: Aziz Çalışlar), Serbest Matbaası, 1982.

KANDİNSKY, Vasiy. **Sanatta Zihinsellik Üstüne.** (Çev.: Tefik Turan), İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1993.

LAGOPOULOS, A. PH. "Mode De Production Asiatique Et Modeles Semiotiques Urbains: Analyse Socio-Semiotique D'agglomerations Antiques Du Moyen-Orient", **Semiotica**.(Edt.:Thomas A.Sebeok), Amsterdam- Berlin-New York: Mouton Publishers, 1985.

LEECH, Geoffrey. "The Study of Meaning", 2nd ed., **Semantics**. England: Combridge University Press., Penguin Books , 1983.

OZANKAYA, Özer. **Toplumbilim**. İstanbul: Cem Yay., 1994.

QUAIL, Denis M.ve Windahl, Sven. **Kitle İletişim Çatışmaları İçin İletişim Modelleri**. (Yayına Haz.: B. Dağtaş- U. Demiray), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yay., 1994.

RUELLE, David. **Rastlantı ve Kaos**. (Çev.: Deniz Yurtören), Ankara: Tübitak Yay., 1995.

RİFAT, Mehmet. **Dilbilim ve Göstergibilimin Çağdaş Kuramları**. İstanbul: Düzen Yay., 1990.

RİFAT, Mehmet. **Göstergibilimin ABC'si**. İstanbul: Simavi Yay., 1992.

SAN, İnci. **Sanat Eğitimi Kuramları**. Ankara: Tan Yay., 1983.

SONGAR, Ayhan. **Sibernetik**. İstanbul: Yeni Asya Yay., 1983.

SÖZEN, Metin. ve Tanyeli, Uğur. **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992

- TANSUĞ, Sezer. **Sanatın Görsel Dili**. İstanbul: Urart Sanat Galerisi Yay.,1982.
- TANSUĞ, Sezer. **Herkes İçin Sanat**. İstanbul :Altın Kitap Yay., 1982.
- TAŞKIRAN, Abdullah., Yaşar, K., Somyürek H.İ. ve Gürbüz, H. **Sürücü Eğitimi**. Ankara: Palme Yay., 1991.
- TUNÇKAN, Ergun. **Grafik İletişimde Sosyo-Ekonomik Değişkenlerle Güdü Kaynakları Arasındaki İlişki**. Eskişehir: Anadolu Ün. Yay., 1989.
- TURANİ, Adnan. **Sanat Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- TİMUÇİN, Afşar. **Estetik**. İstanbul: BDS Yay., 1993.
- UÇAR,T. Fikret. **Görsel İletişim Açısından Ambalaj Tasarımının İncelenmesi**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sos. Bil. Enst., 1991.
- ÜNSAL, Yüksel. **Bilimsel Reklam ve Pazarlamadaki Yeri**. İstanbul: abc Kitabevi Yayınları, 1988.
- VARDAR, Berke. **Dilbilimin Temel Kuram ve İlkeleri**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1982.
- ZILLIOĞLU, Merih. **İletişim Nedir?**. İstanbul: Cem Yayınevi, 1993.

EK - I

ANKET SONUÇLARI

Görsel bildirişim simgelerinin iletişimdeki yerini tesbit etmede, örnek olması açısından yapılan araştırma ve incelemeler sonucu bir proje çalışması geliştirilerek Eğitim Fakóltesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde uygulanmıştır.

Uygulanan çalışmanın, bir yıl denendikten (kullanımda kaldıktan) sonra hizmet götürmeyi amaçladığı kitleye ne derece yararlı olduğunu belirlemek, hazırlanan görsel bildirişim simgelerinin iletişimdeki yerini tesbit etmek ve varsa eksiklikleri gidermek amacıyla bir anket düzenlenmiştir.

Anket formları toplam 180 kişi tarafından cevaplandırılmıştır. Bu araştırmada 60 öğretim elemanı, 60 dördüncü sınıf öğrencisi ve 60 birinci sınıf Öğrencisine ait anket formları değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Anket formlarında yer alan ilk altı soruya ait bulgular, tablolar halinde verilmiştir. 7., 8. ve 9. sorularla elde edilen bulguların tablolar şeklinde düzenlenmesi mümkün olmadığından ayrı ayrı açıklanmışlardır.

Anket sonuçlarının dökümü aşağıda görüldüğü gibidir.

Tablo - 1

OMÜ Eğitim Fakóltesi Atakum Kampüsü Yerleşim Düzeni İçerisinde İstenilen Bölümü Ve İlgili Birimi Rahatlıkla Bulabilmek İçin Yön Gösterici Öge Olarak Bir Görsel İletişim Sistemini İhtiyaç Olarak Algılama Düzeyi

CEVAP SEÇENEKLERİ	ANKET UYGULAMA GRUPLARI						TOPLAM CEVAP SAYISI	%
	ÖĞRETİM ELEMANI	%	ÖĞRENCİ IV. SINIF	%	ÖĞRENCİ I. SINIF	%		
Evet	57	95	48	80	51	85	156	86.7
Hayır	3	5	12	20	9	15	24	13.3
Toplam	60	100	60	100	60	100	180	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde istenilen bölümü ve ilgili birimi rahatlıkla bulabilmek için, yön gösterici öge olarak bir görsel iletişim sistemine % 86.7 oranında ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Tablo - 2
Atakum Kampüsü Yerleşim Düzeni İçin Hazırlanan Görsel İletişim Sisteminin Yön Gösterici Öge Olarak İhtiyaca Cevap Verme Düzeyi

CEVAP SEÇENEKLERİ	ANKET UYGULAMA GRUPLARI						TOPLAM CEVAP SAYISI	%
	ÖĞRETİM ELEMANI	%	ÖĞRENCİ IV. SINIF	%	ÖĞRENCİ I. SINIF	%		
Evet	41	68.3	35	58.3	29	48.3	105	58.3
Hayır	19	31.7	25	41.7	31	51.7	75	41.7
Toplam	60	100	60	100	60	100	180	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi, Atakum kampüsü yerleşim düzeni için hazırlanan görsel iletişim sisteminin yön gösterici öge olarak % 58.3 oranında iltiyaca cevap verdiği görülmektedir.

Tablo - 3
Grafik Tasarımı Yapılarak Uygulama Alanında Kullanılan Çalışmada Bölümleri İfade Eden Görsel Bildirişim Simgelerinin Başarı Düzeyleri

CEVAP SEÇENEKLERİ	ANKET UYGULAMA GRUPLARI						TOPLAM CEVAP SAYISI	%
	ÖĞRETİM ELEMANI	%	ÖĞRENCİ IV. SINIF	%	ÖĞRENCİ I. SINIF	%		
Uygun	39	65	44	73.3	43	71.7	126	70
Uygun Değil	21	35	16	26.7	17	28.3	54	30
Toplam	60	100	60	100	60	100	180	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi, grafik tasarımı yapılarak uygulama alanında kullanılan çalışmada bölümüleri ifade eden görsel bildirişim simgelerinin % 70 oranında başarılı olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo - 4
Yön Gösterici Öge Olarak Görsel Bildirişim Simgelerinden Oluşan Yeni Bir Görsel İletişim Sisteminin Nasıl Hazırlanabileceğine Dair Tercihler

CEVAP SEÇENEKLERİ	ANKET UYGULAMA GRUPLARI						TOPLAM CEVAP SAYISI	%
	ÖĞRETİM ELEMANI	%	ÖĞRENCİ IV. SINIF	%	ÖĞRENCİ I. SINIF	%		
Resimsel	12	20	13	21.7	7	11.6	32	17.8
Yazısal	2	3.3	2	3.3	4	6.7	8	4.4
Resimsel ve Yazısal	46	76.7	45	75	48	80	139	77.2
DiğerDüşünceleriniz	0	0	0	0	1	1.7	1	0.6
Toplam	60	100	60	100	60	100	180	100

Tablo 4'te de görüldüğü gibi, yön gösterici öge olarak görsel bildirişim simgelerinden oluşan yeni bir görsel iletişim sisteminin nasıl hazırlanabileceğine dair yapılan tercihlerde, "Resimsel ve Yazısal" seçeneğinin genel ortalamada %77.2 oranında ilk sırada tercih edildiği sonucuna varılmıştır.

Aşağıda Tabo 5'te görüldüğü gibi, görsel iletişim sistemini yeniden oluşturmak gerekirse, uygulama alanında Türkçe yazı kullanılan levhalarda hangi yazı dilinin kullanılmak istendiğine dair yapılan tercihler, genel ortalama olarak % 52.8 oranında "Türkçe" yazı kullanılmak istendiği görülmektedir.

Tablo - 5

Görsel İletişim Sistemini Yeniden Oluşturmak Gerekirse Uygulama Alanındaki Türkçe Yazı Kullanılan Levhalarda Hangi Yazı Dilinin Kullanılmak İstendiğine Dair Tercihler

CEVAP SEÇENEKLERİ	ANKET UYGULAMA GRUPLARI						TOPLAM CEVAP SAYISI	%
	ÖĞRETİM ELEMANI	%	ÖĞRENCİ IV. SINIF	%	ÖĞRENCİ I. SINIF	%		
Türkçe	41	68.3	22	36.7	32	53.3	95	52.8
İngilizce	1	1.7	2	3.3	1	1.7	4	2.2
Türkçe-İngilizce	18	30	35	58.3	26	43.3	79	43.9
Diğerleri	0	0	1	1.7	1	1.7	2	1.1
Toplam	60	100	60	100	60	100	180	100

Tablo - 6

Atakum Kampüsü Yerleşim Düzeni İçerisinde Kullanılan Yön Gösterici Görsel İletişim Sistemi Yeniden Oluşturulmak İstendiğinde Öncelik Verilmesi Gereken Yerlere Dair Tercihler

CEVAP SEÇENEKLERİ	ANKET UYGULAMA GRUPLARI						TOPLAM CEVAP SAYISI	%
	ÖĞRETİM ELEMANI	%	ÖĞRENCİ IV. SINIF	%	ÖĞRENCİ I. SINIF	%		
Bina İçlerine	0	0	2	3.3	4	6.7	6	3.4
Bina Dışlarına	5	8.3	13	21.7	5	8.3	23	12.7
Bina İç ve Dışlarına	55	91.7	45	75	51	85	151	83.9
Toplam	60	100	60	100	60	100	180	100

Tablo 6'da görüldüğü gibi, görsel iletişim sistemi yeniden oluşturulmak istendiğinde öncelik sırasının % 83.9 oranında "Bina İç ve Dışlarına" verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Bundan sonraki bölümde, tablolardan önce anket formlarının değerlendirilmesi ile ilgili ön açıklamada da belirtildiği gibi 7., 8. ve 9. sorular olduğu gibi yer almakta ve bulgular ayrı ayrı açıklanmaktadır.

Soru 7) Bölümünüzü en uygun hangi simge (örneğin; Biyoloji Eğitimi Bölümü'nü "mikroskop", Tarih Eğitimi Bölümünü 'kale' simgesinin temsil etmesi gibi) ve renk ifade edebilir?

Bu soruya öğrenci ve öğretim elemanları tarafından bütün bölümlerde çeşitli cevaplar verilmiştir. Bu nedenle yalnız bir bölüme ait bulgular örnek olması bakımından açıklanmıştır. Örneğin; Resim-İş Eğitimi Bölümü için öneri olarak verilen cevaplar şunlardır:

Sembol; Palet, fırça, Şövalye vb.

Renk: Mavi, kırmızı, sarı, lacivert ve siyah.

Soru 8) Bir toplumsal ilişkiler sistemi olarak ilişkilerin yapısına, kullanılan kanallara, araçlara, kodlara, zaman ve mekana bağlı olarak sizce aşağıdaki iletişim türlerinden hangisi diğerlerine göre daha önemli olabilir? Öncelik sırasına göre üçünü işaretleyiniz.

Bu soruda verilen iletişim türleri (Bkz. Ek- II Soru 8) kullanıldıkları yere ve zamana göre her biri ayrı önem taşıyor olmalarına rağmen çok genel anlamda öncelik sırasına göre üçünün belirlenmesi istenmiştir. Verilen cevaplar çok çeşitli olmuştur. Toplam 180 kişi arasında 120 kişi "sözlü iletişim", "görsel iletişim", "resimle ve grafikte iletişim"i ilk üç sıraya koymuşlardır.

Soru 9) Lütfen, görsel iletişim sistemi ile ilgili olarak Fakülte içerisinde karşılaşılan diğer sorunları belirtiniz.

Bu sorunun ortaya çıkardığı bulgular, benzerleri seçilerek aynen aktarılmıştır. Verilen yanıtlar şunlardır:

- Özellikle binaların içinde görsel iletişim sisteminin olması gerekir.

- Binaların içerisinde sınıf kapılarına ders yapılan bölümlerle ilgili görsel bildirişim simgeleri yerleştirilmeli.

- Anabilim-Anasanat dalları ile ilgili görsel bildirişim simgeleri bütün bölümler için yapılarak binaların içerisinde uygulanmalı.

- Yapılan sistem yeterlidir. Ancak, panoları daha çok yerde kullanmak yararlı olur.

- Görsel iletişim sisteminde kullanılan levhalar çeşitli renklerde olsa daha güzel olur.

- Görsel iletişim sisteminde yön gösteren oklar iyi tesbit edilmeli.

- Her bölüme ait görsel bildirişim simgeleri bölüm girişinde olmalıdır.

- Görsel bildirişim simgeleri daha büyük kullanılmalı.

- Her kat için o katta bulunan bölümleri ifade edici görsel bildirişim simgeleri kullanılmalı.

- Sınıfların içlerinde tanıtıcı olması açısından o bölümle ilgili görsel bildirişim simgesinin yerleştirilmesi gerekir.

- Panolar ışıklı ve fosforlu olmalı.

- İşaret levhalarında Türkçe'nin yanında ikinci bir dil'de kullanılabilir.

- Öğrencileri eğitici görsel bildirişim simgelerinin yapılması gerekir.

(Örnek; sigara içilmez, gürültü yapılmaz.)

- Bina içlerindeki görsel simgelerde bütünlük yok.

- Kampüste iletişim gereği afiş, pankart, ilan vb.belirli yerlerde olmalı.

- Not bildirişimi için büyük pano olmalı.

- Kitap ve faaliyet tanıtım panoları olmalı.

- Şu anda kullanılan görsel iletişimle ilgili semboller oldukça yeterli ancak, bütün şubelere yaygınlaştırılabilirse daha yararlı olur.

Anket sonuçları incelendiğinde Atakum Kampüsü yerleşim planı için bir görsel iletişim sisteminin % 86.7 oranında ihtiyaç olduğu, hazırlanan görsel iletişim sisteminin % 58.3 oranında ihtiyaca cevap verdiği ve bölümlere ait yapılan görsel bildirişim simgelerinin % 70 oranında başarılı olduğu görülmektedir. Yalnız, bina dışlarında uygulanan bu görsel iletişim sistemi yeniden oluşturulacak olursa, önceliğin % 83.9 oranında bina içlerine ve dışlarına verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

EK-II

ANKET FORMU ÖRNEĞİ

Bu anket " Bir Proje Çalışması Çerçevesinde Görsel Bildirişim Simgelerinin İletişimdeki Yeri" konulu Yüksek Lisans tez çalışmasını hazırlamak ve OMÜ Eğitimi Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içindeki görsel iletişim sisteminde olası eksiklikleri gidermek amacıyla düzenlenmiş olan çalışmanın amacına ulaşip ulaşmadığını tesbit etmek için hazırlanmıştır.

Göstereceğiniz ilgiye teşekkür ederim.

Proje Danışmanı
Yrd.Doç.S.Turan BAYER

Araştırmacı
Araş. Gör. Tank YAZAR

I- Üniversitedeki konumunuz **Öğretim Elemanı () Öğrenci ()**

II- Bölümünüz (.....)

III- Atakum Kampüsünde kaç yıldır bulunuyorsunuz? (.....)

1- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde istenilen bölümü ve ilgili birimi rahatlıkla bulabilmek için yön gösterici öge olarak bir Görsel İletişim Sistemini ihtiyaç olarak görüyor musunuz?

Evet () Hayır ()

2- Atakum kampüsü yerleşim düzeni için hazırlanan Görsel İletişim Sistemi yön gösterici öge olarak ihtiyaca cevap veriyor mu? **Evet () Hayır ()**

3- Grafik tasarımı yapılarak uygulama alanında kullanılan çalışmada bölümünüzü ifade eden görsel bildirişim simgesi sizce uygun mu?

Uygun () Uygun Değil ()

4- Eğer yön gösterici öge olarak görsel bildirişim simgelerinden oluşan yeni bir görsel iletişim sistemi hazırlanacak olsa nasıl olmasını isterdiniz?

Resimsel ()

Yazısal ()

Resimsel ve Yazısal ()

Diğer düşünceleriniz (.....)

5- Uygulama alanında kullanılan levhalarda Türkçe yazı kullanılmıştır. Bu görsel iletişim sistemini yeniden oluşturmak gerekirse, hangi dilin kullanılmasını isterdiniz?

Türkçe () İngilizce () Türkçe-İngilizce ()

Diğerleri (.....)

6- Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içerisinde kullanılan yön gösterici görsel iletişim sistemini yeniden oluşturmak gerekirse sizce öncelik nerelere verilmelidir?
Bina içlerine () Bina dışlarına () Bina içlerine ve dışlarına ()

7- Bölümünüzü en uygun hangi simge (örneğin; Biyoloji bölümünü, *Mikroskop* ve Tarih bölümünü, *Kale* simgesinin temsil etmesi gibi) ve renk ifade edebilir?
 (.....)

8- Bir toplumsal ilişkiler sistemi olarak ilişkilerin yapısına, kullanılan kanallara, araçlara, kodlara, zaman ve mekana bağlı olarak sizce aşağıdaki iletişim türlerinden hangisi diğerlerine göre daha önemli olabilir? Öncelik sırasına göre yalnız üçünü işaretleyiniz.

- Sözlü iletişim ()
 Sözsüz iletişim ()
 Resimle ve grafikle iletişim ()
 Uzaktan iletişim ()
 İşitsel iletişim ()
 Görsel iletişim ()
 Yazılı iletişim ()
 Formel (biçimsel ve sözel anlatımlı, bilgi verici, resmi, dikey) iletişim. ()
 İnfornel (biçimsel ve resmi olmayan yatay) iletişim. ()
 Müzikle iletişim ()
 Yüzyüze iletişim ()
 Dokunma ile iletişim ()
 Kendi kendine iletişim ()
 Telekomünikasyon ()
 Doğal araçlarla iletişim ()
 Yapay araçlarla iletişim ()
 Kitle iletişimi ()

9- Lütfen, görsel iletişim sistemi ile ilgili olarak fakülte içerisinde karşılaşılan diğer sorunları belirtiniz.

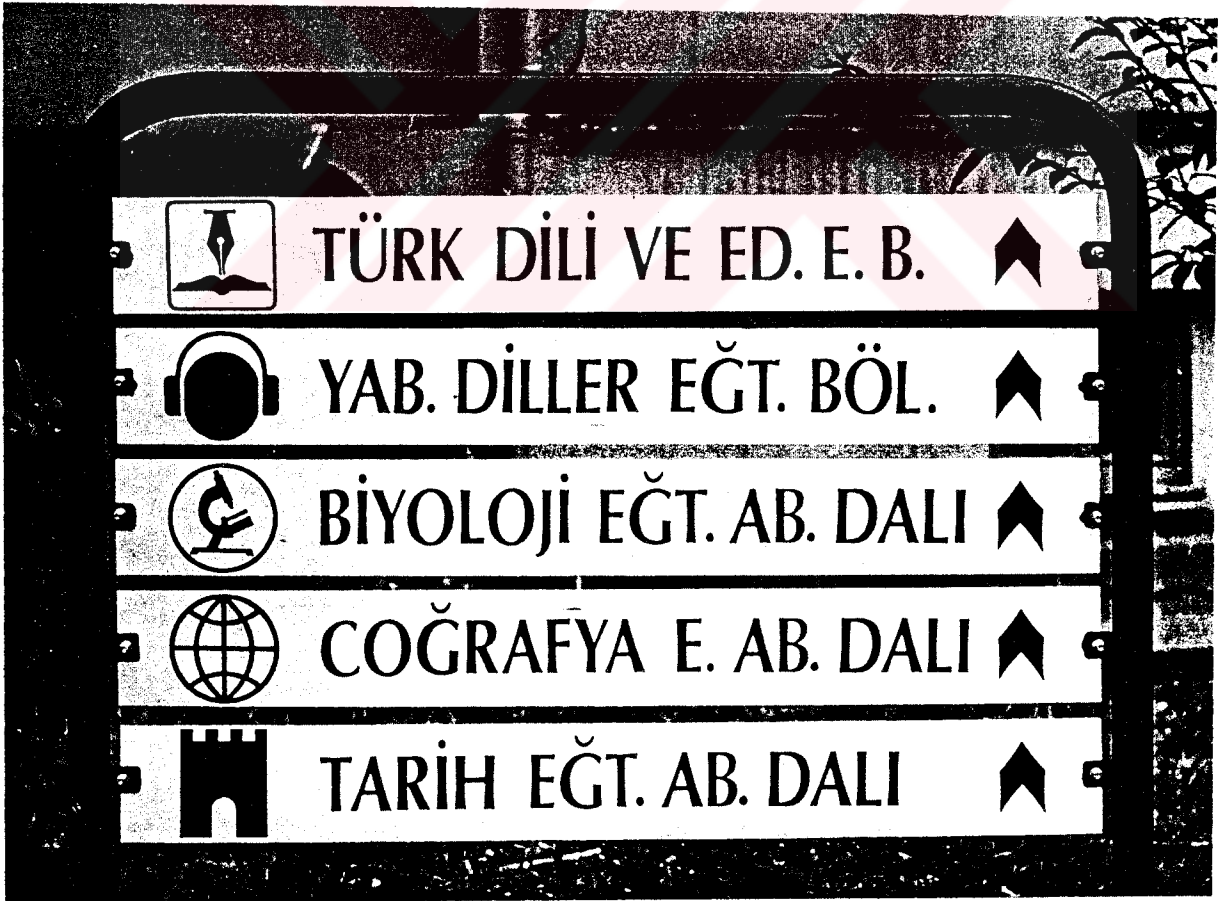
- 1-
- 2-
- 3-
- .
- .
- .

EK- III

PROJENİN UYGULANIŞI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde bulunan bölümlere, sosyal ve kültürel hizmet birimlerine ait görsel bildirişim simgelerinin tasarımları yapılarak, Eğitim Fakültesi Atakum kampüsü yerleşim düzeni için “Görsel İletişimi Sağlayan İşaretleme Sistemi Projesi” hazırlanmış ve aşağıda görüldüğü gibi uygulanmıştır.

Görsel iletişimi sağlayan işaretleme sisteminde yer alan “anabilim dalları”, proje uygulandıktan sonra “bölüm” haline getirilmişlerdir, dolayısıyla Anabilim Dalları için hazırlanan görsel bildirişim simgeleri, bölümler için de aynen geçerlidir.

Fot. 1: Görsel İletişimi Sağlayan İşaretleme Sistemi.

Ölçek: 1/ 10

Fot. 2

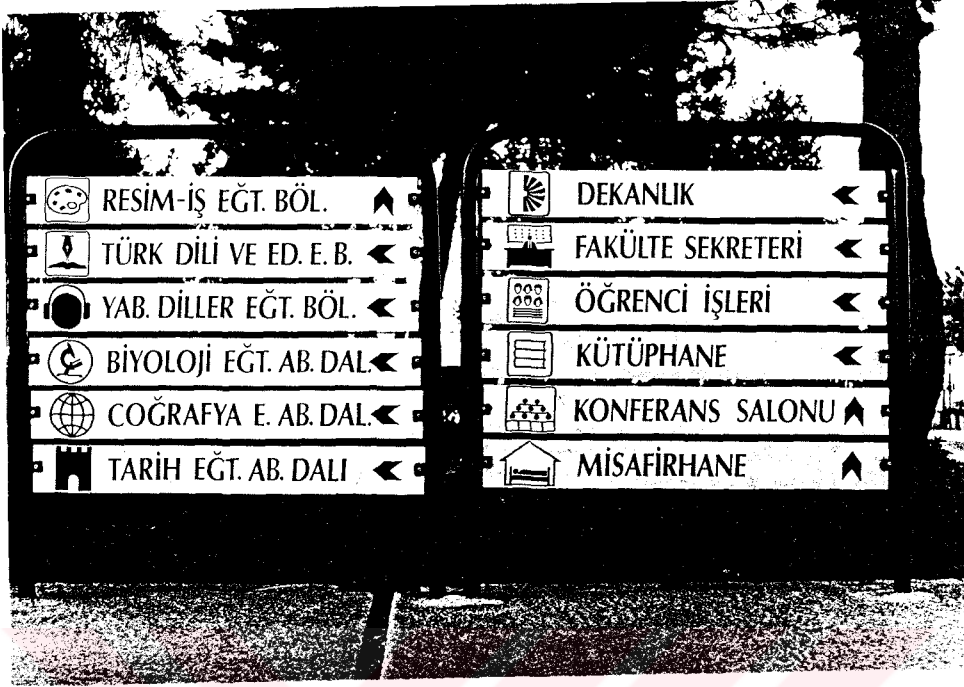
Fot. 3

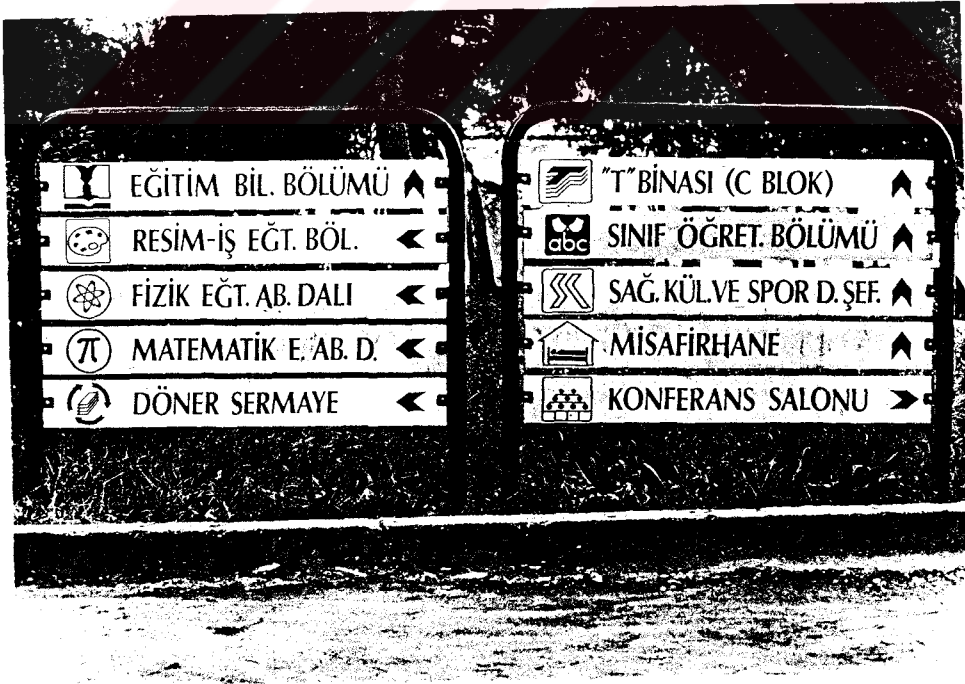
Fot. 4

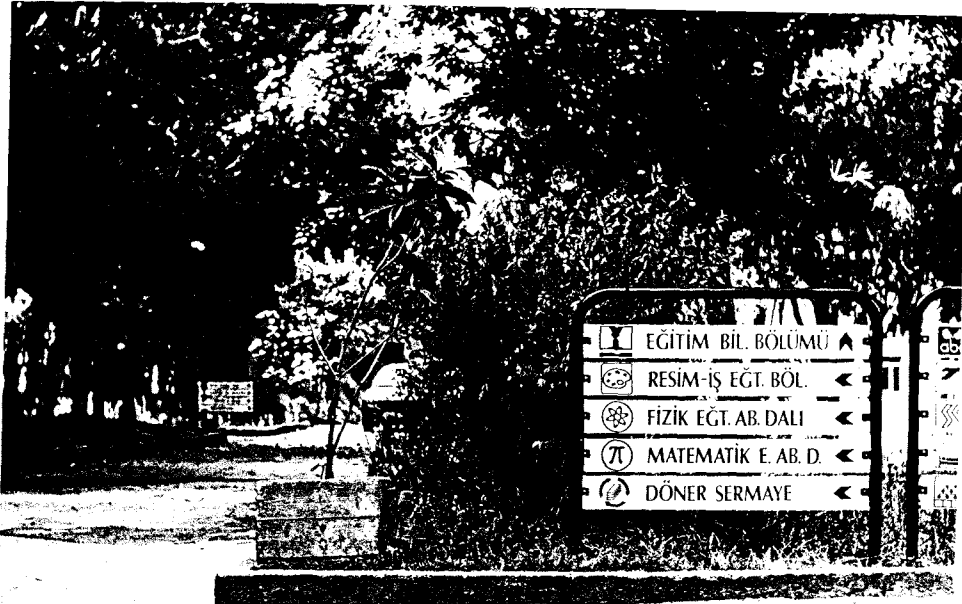
Fot. 5

Fot. 6

Fot. 7

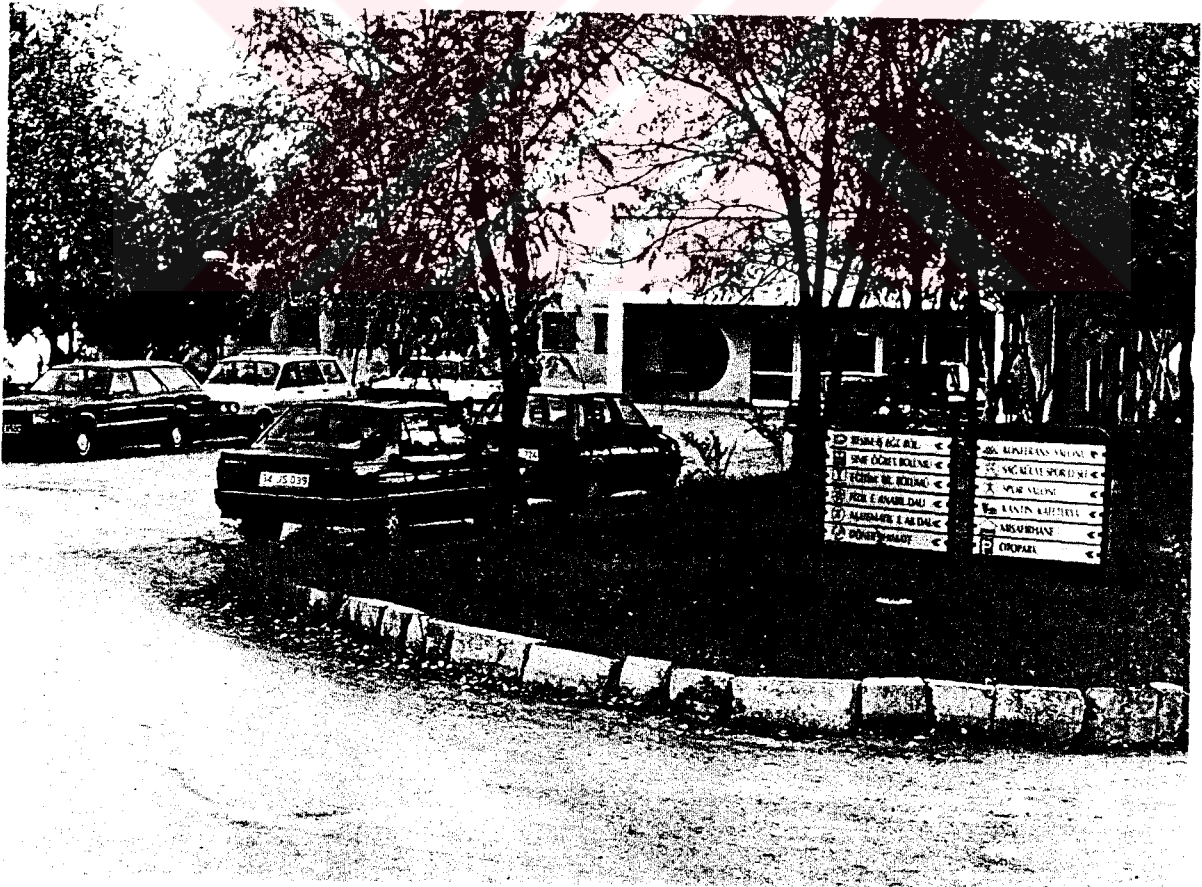
Fot. 8: Fotoğraf 2'nin uzaktan görünümü

Fot. 9

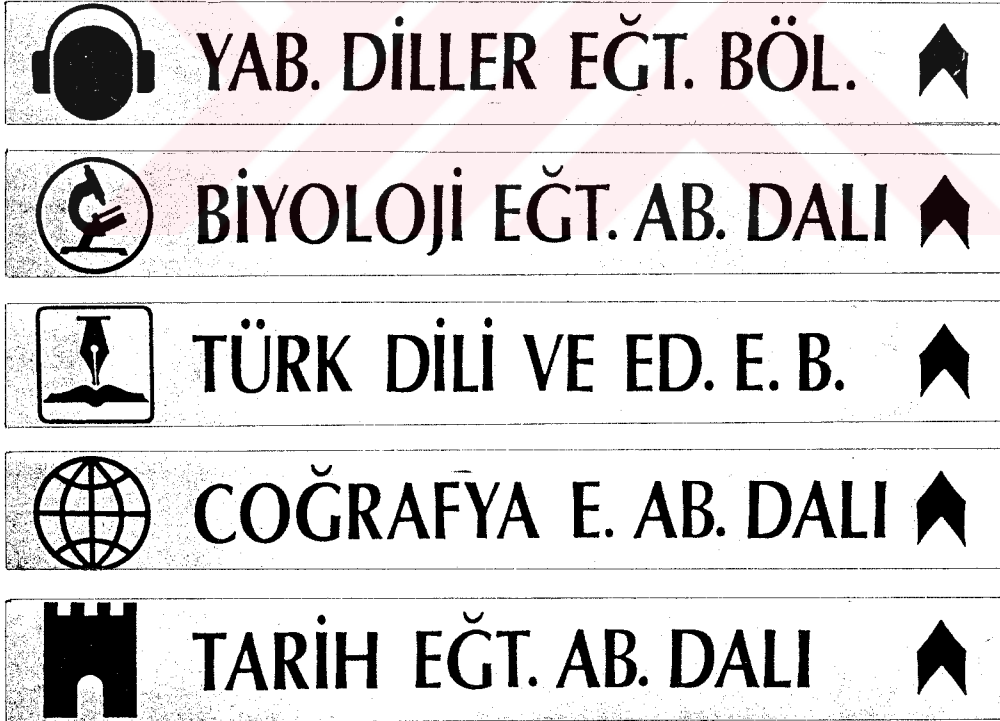
Fot. 10: Fotoğraf 11'deki Panoların yakın görüntüleri.

Fot. 11: Fotoğraf 10' daki Panoların uzaktan görüntüleri.

Fot. 12

Fot.13: Uygulama alanında kullanılan işaret levhalarından bazı örnekler

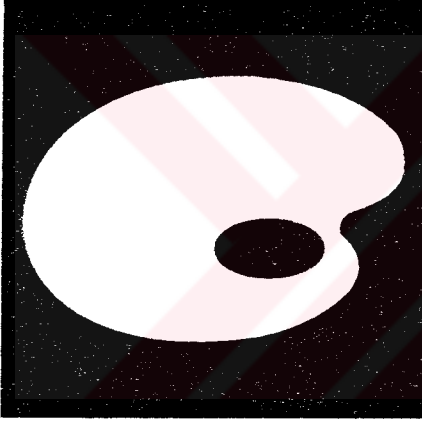

Fot. 14: Uygulama alanında kullanılan işaret levhalarından bazı örnekler.

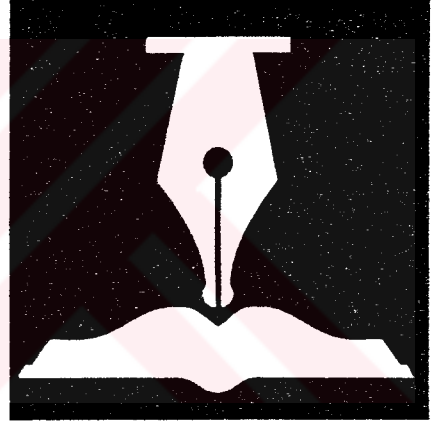
EK - IV

ÖNERİLEN GÖRSEL BİLDİRİŞİM SİMGELERİNİN SUNUMU

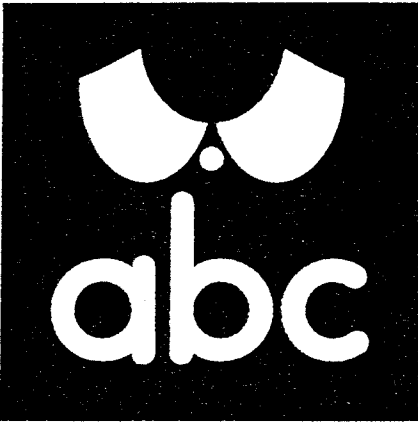
Daha önce tasarımları yapılarak uygulama alanında kullanılan görsel bildirişim simgeleri, (Örnek için Bkz. Şekil 17 ve Ek- III) yapılan araştırma ve incelemeler sonucu anket sonuçları da dikkate alınarak, yeniden düzenlenmiş ve aşağıda görüldüğü gibi önerilmiştir. Ancak, aşağıda siyah-beyaz örnekleri sunulan görsel bildirişim simgeleri, uygulama alanında, diğer örneklerde olduğu gibi lacivert olarak kullanılacaktır.

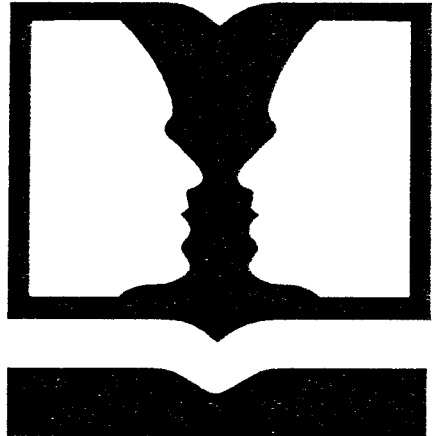
Resim-İş Eğitimi Bölümü

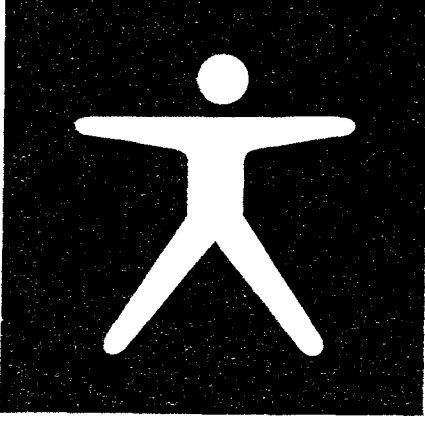
Türk Dili ve Ed. Eğt. Böl.

Sınıf Öğretmenliği Bölümü

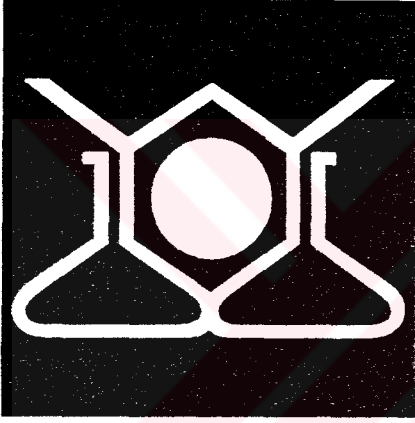
Eğitim Bilimleri Bölümü

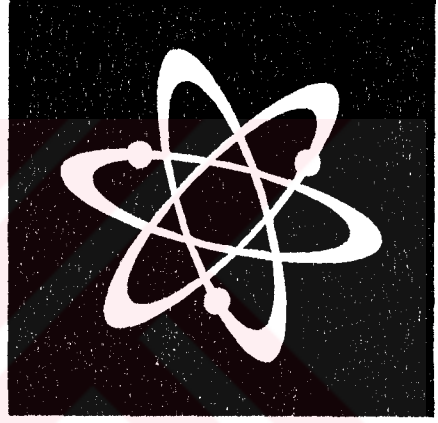
Beden Eğitimi Bölümü

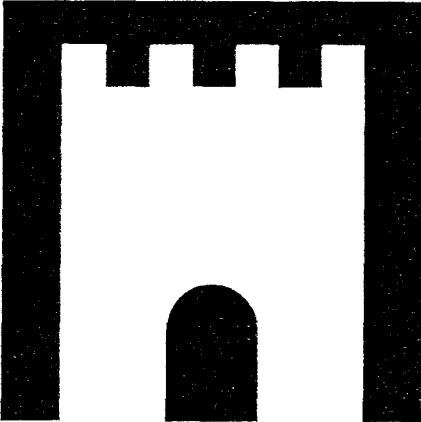
Yabancı Diller Eğt. Böl.

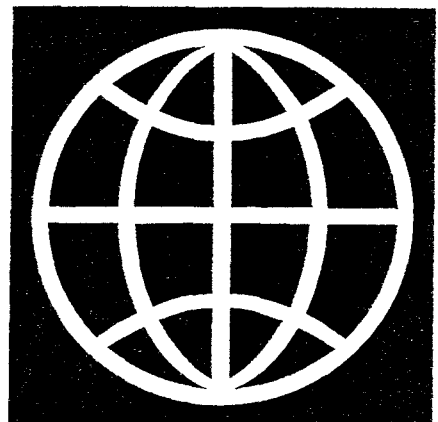
Kimya Eğitimi Bölümü

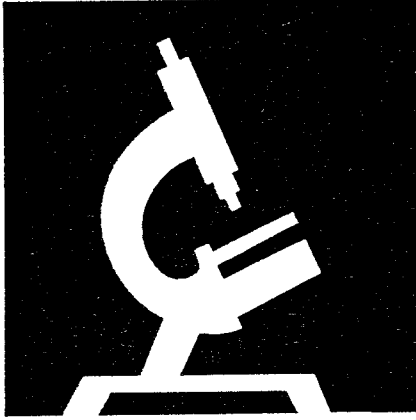
Fizik Eğitimi Bölümü

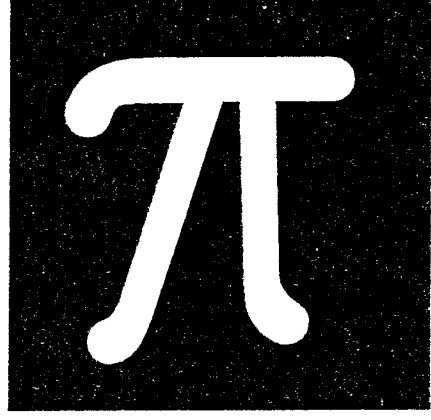
Tarih Eğitimi Bölümü

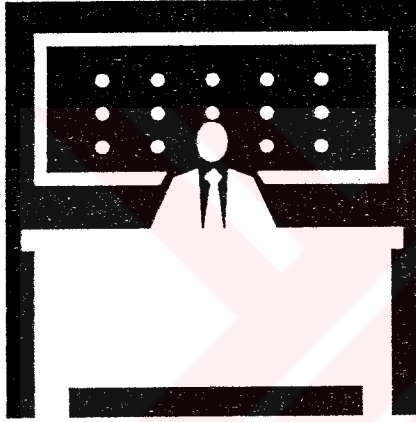
Coğrafya Eğitimi Bölümü

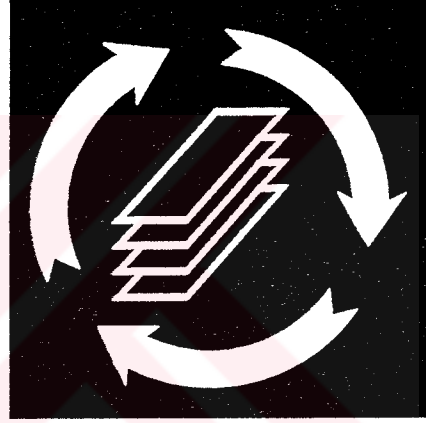
Biyoloji Eğitimi Bölümü

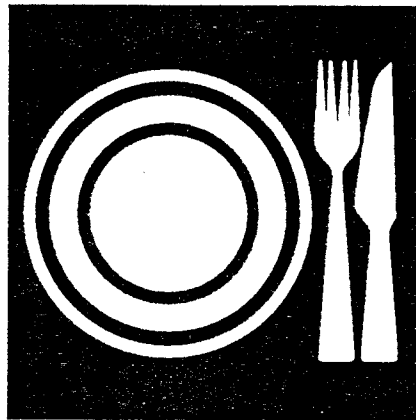
Matematik Eğitimi Bölümü

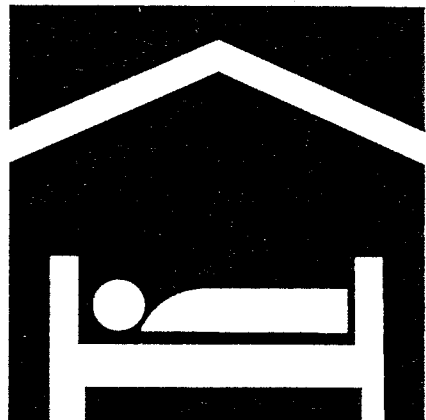
Fakülte Sekreteri

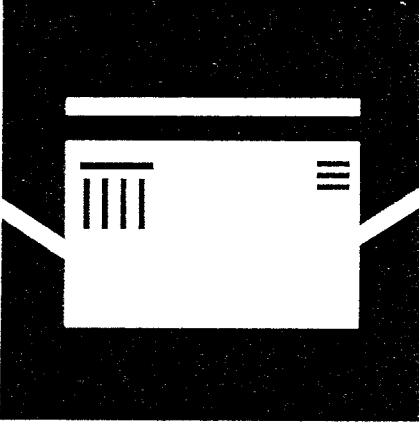
Döner Sermaye

Yemekhane

Misafirhane

Fotokopi

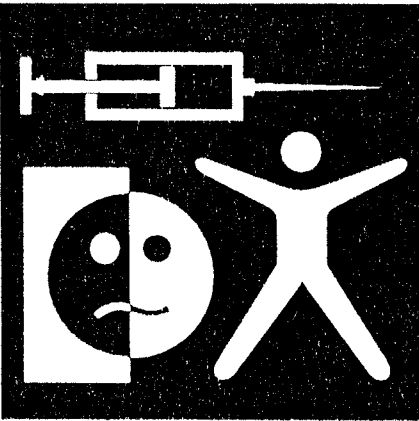
Mescit

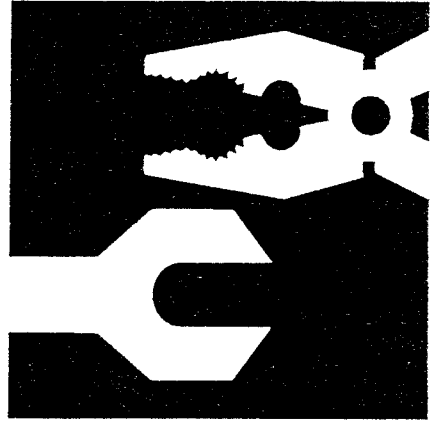
Kantin - Kafeterya

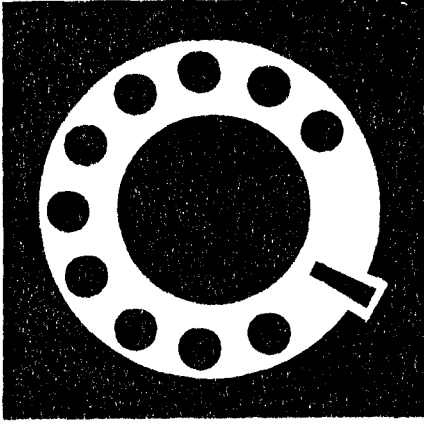
"T" Binası (C) Blok

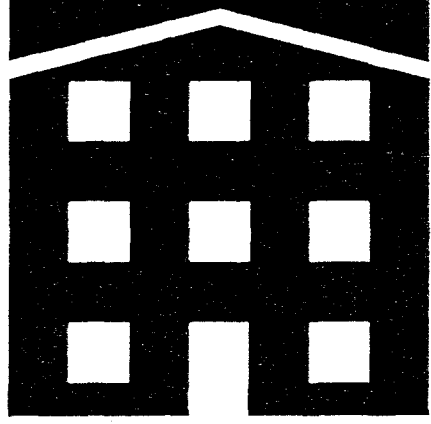
Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi

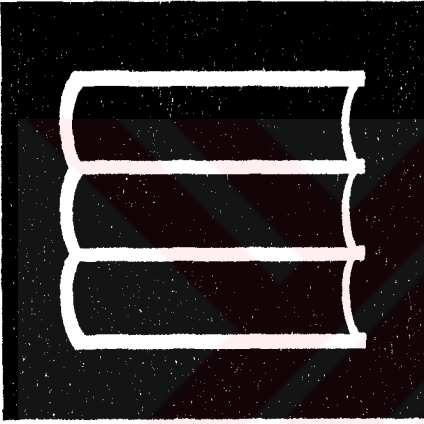
Teknisyenler

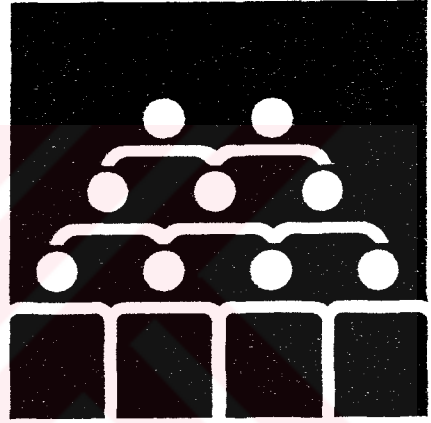
Telefon

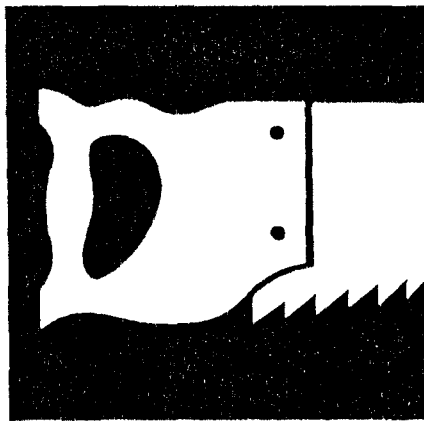
Lojmanlar

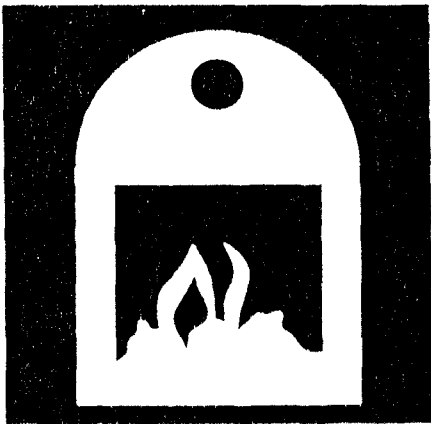
Kütüphane

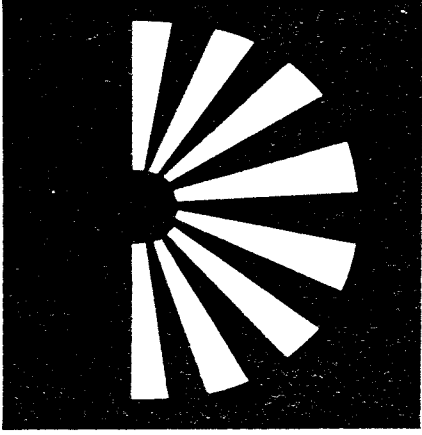
Konferans Salonu

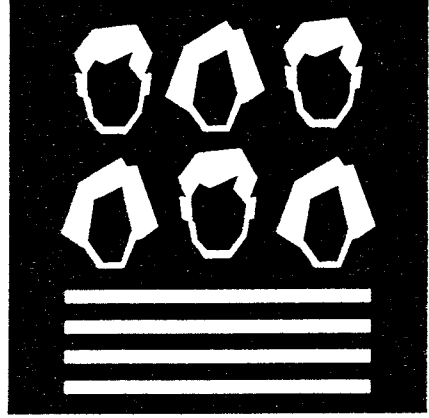
Marangozhane

Kalorifer Kazan Dairesi

Dekanlık

Öğrenci İşleri

Otopark

EK- V

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Algı: Her tür gerçekliğin duyu organları aracılığı ile alınıp zihinde bilgiye dönüşmesi işlemi.¹

Algı Alanı: Belirli bir süre içinde deneğin ayırtedici tepkiler yapabildiği çevre, özellik ve varlıkların tümü.²

Algı Süresi: Algının gerçekleşmesi için beyin süreçlerinin gerektirdiği süre.³

Algılama: İçinde yaşanılan gerçekliğin farkına varma süreci.⁴

Algılanan: Algılanabilir özelliklere sahip olup, sürece konu olan.⁵

Algılayan: Algılama sürecini yaşayan kişi.⁶

Algısal Bütünlük: Bir varlığın, bir nesnenin soyut özellikler ya da ayrıntılar toplamı olarak değil, tümü ile algılanmasından oluşan bütünlük. (Bir arada bulunan türlü nesnelerin de ayrı ayrı değil, bir bütün olarak algılanışı buna dayanır).⁷

Amblem: Bir şeyi simgeleyen biçim imgesi.⁸

Anlam: Düşündüğünüz şeydir! Basında ya da yayıncılıkta iletişimin anlamı, sizi anlatmaya çalıştığına inandığınız şeydir.⁹

¹ Metin Sözen ve Uğur Tanyeli , **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992), s. 17

² Erdal Aygenç, **Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Görsel İletişim Sistemi**, (Ankara: H.Ü. Sos. Bil. Enst., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1986), s. 52.

³ Aynı, s. 52.

⁴ İhsan Derman, **Fotoğraf ve Gerçeklik**, (İstanbul: Ağaç Yay., 1991), s. 109.

⁵ Aynı, s. 109.

⁶ Aynı, s.109.

⁷ Aygenç, a.g.e., 1986, s. 52.

⁸ Adnan Turani, **Sanat Terimleri Sözlüğü**, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993), s. 11.

⁹ Graeme Burton, **Görünenden Fazlası**, Çev.: Nefin Dinç, (İstanbul: Alan Yay., 1995), s. 219.

Anlamlandırma: Alıcının, bir göstergenin bütün diğer gösterilenler arasında gerçekten ifade ettiğine inandığı şeydir.¹⁰

Bellek: Yaşantıları, öğrenilen konuları, bunların geçmişte ilişkisini bilinçli olarak anlıkta saklama gücü.¹¹

Dil: Birey ya da toplumun iletişimde kullandığı sözlü, yazılı ve devimsel simgelere dayanan anlaşma aracı.¹²

Diyalektik: (Eytışim) İdeaların bilgisine vardiran yol, mantıksal yöntem.¹³

Dizge: Kendi içinde kapalı, düzenli bir bütün ya da birbirine bağlı bilimsel, felsefi düşünceler birliği.¹⁴

Entropi: Belli bir mesaj türünün ortalama bilgi miktarı.¹⁵

Epistemoloji: Çeşitli birimlerin ilkelerini, varsayımlarını ve sonuçlarını eleştirerek inceler, onların mantıksal kökenini (ruhbilimsel değil), nesnel değerini belirlemeye çalışır.¹⁶

Esperanto: Polonyalı doktor Zamenhof tarafından 1887'de meydana getirilen basit bir yapma dil.¹⁷

Estetik: Güzelliğin insan akli ve duyuları üzerindeki etkilerini konu olarak ele alan felsefe dalı.¹⁸

Etimoloji: Bir kelimenin nereden geldiğini ve nasıl teşekkül ettiğini, muhtelif kelimelerin kökünü araştıran ilim kolu.¹⁹

İdeograf: Matematik ya da benzeri bilim dallarında kullanılan simgesel işaretler.²⁰

¹⁰ Burton, a.g.e., 1995, s. 218.

¹¹ Aygenç, a.g.e., 1986, s. 52.

¹² Aynı, s. 52.

¹³ Bedia Akarsu, **Terimler Sözlüğü**, (İstanbul: İnkılap Kitabevi Yay., 1988), s. 78

¹⁴ Akarsu, a.g.e., 1988, s. 55

¹⁵ **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi** Ana Yayıncılık A.Ş., 1988), s. 164.

¹⁶ Akarsu, a.g.e., 1988, s. 70.

¹⁷ **Büyük Türk Sözlüğü**, (İstanbul: Hayat Yayınları), s. 350.

¹⁸ Turani, a.g.e., 1993, s. 40.

¹⁹ **Büyük Türk Sözlüğü**, s. 355.

²⁰ Aygenç, a.g.e., 1986, s. 53.

İdeogram: Bir düşün'ü anlatan simgesel işaretler.²¹

İletişim Birimi: Birim, soyut bir kavramdır. Birbirleriyle karşılıklı mesaj alış-verişi yapan insan, havyan ya da makinenin her birine "iletişim birimi" adı verilir.²²

İmge: Bir nesneyi doğrudan doğruya yeniden tanıtmaya yarayacak bir biçimde gözönüne seren şey, duyu organları ile algılanmış olan bir şeyin somut ya da düşünsel kopyası.²³

İmgelem: Bir nesneyi, o nesne (karşımızda) olmaksızın tasarımlama yetisi.²⁴

Piktogram: Gösterdikleri şeyi simgelediklerinden anlamca sınırlı işaretlerdir.²⁵

Pragmatizm: Doğruluğu ve gerçekliği tek yanlı olarak yalnızca eylemlerin sonuçları ve başarıları ile değerlendiren öğretisi.²⁶

Semantik: Anlambilim.²⁷

Sembol: Bir şeyi tanıtan, temsil eden biçim, alamet. Soyut bir fikri ifade eden timsal.²⁸ Bir başka adı "simge" dir.²⁹

Sembolik: Simgesel.³⁰

Semiyotik: Göstergibilim.³¹

Sentaktik: Sözdizimsel.³²

²¹ Aygenç, a.g.e., 1986, s. 53.

²² Doğan Cüceloğlu, **Yeniden İnsan İnsana**, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994), s. 68.

²³ Akarsu, a.g.e., 1988, s. 104.

²⁴ Aynı, s. 104.

²⁵ Merih Zillioğlu, **İletişim Nedir?**, (İstanbul: Cem Yay., 1993), s. 162.

²⁶ Aygenç, a.g.e., 1986, s. 53.

²⁷ Pierre Guiraud, **Göstergibilim**, Çev.: Mehmet Yalçın, (Ankara: İmge Kitabevi Yay., No: 81, 1994), s. 157.

²⁸ Turani, a.g.e., 1993, s. 124.

²⁹ Akarsu, a.g.e., 1988, s. 157.

³⁰ Aynı, s. 157.

³¹ Aynı, s. 157.

³² Aygenç, a.g.e., 1986, s. 54.

EK - VI**T.C.****ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA
SAMSUN**

Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim-İş Eğitimi (Grafik) Anasanat Dalı
932379 nolu Yüksek Lisans öğrencisiyim.

1993-1994 öğretim yılı yaz dönemi ders aşamasında, daha sonra belirleyeceğim tez çalışmasını dikkate alarak, atelye çalışması içerisinde, Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni için bir "Görsel İletişim Sistemi Tasarımı" hazırladım ve fakültemiz sahasında uyguladım.

"Bir Proje Çalışması Çerçevesinde Görsel Bildirişim Simgelerinin İletişimdeki Yeri" konulu Yüksek Lisans tez çalışmasını hazırlamak ve OMÜ Eğitim Fakültesi Atakum Kampüsü yerleşim düzeni içindeki Görsel İletişim Sisteminin hizmet götürmeyi amaçladığı kitleye ne kadar yararlı olduğunu ölçmek amacıyla düzenlemiş olduğum bu çalışmanın başarı düzeyini tesbit etmek için bir araştırma yapmaktayım.

Bu araştırmanın amacına ulaşabilmesi için fakültemiz bünyesinde bulunan tüm bölümlerdeki öğrenci ve öğretim elemanlarına Ek'te birer örneği sunulan Anket Formları'nı uygulamak istiyorum.

Gerekli uygulamanın yapılabilmesi için emir ve müsaadelerinizi arz ederim. Saygılarımla.

06.03.1996

Araş.Gör. Tarık YAZAR

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA
SAMSUN

Danışmanı olduğum, Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim-İş Eğitimi (Grafik) Anasanat Dalı 932379 nolu Yüksek Lisans öğrencisi Tarık YAZAR'ın tezi için, sonuçları önemli olan bu tür bir araştırma yapması gerekmektedir.

Gereği için müsaadelerinizi arz ederim. Saygılarımla.

06.03.1996

Tez Danışmanı

Yrd.Doç. S.Turan BAYER

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ

SAYI: B.30.2.ODM.0.36.00.00/ 200 - 351
KONU:

14 /03/1996

RESİM-İŞ EĞİTİMİ BÖLÜM BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 12.03.1996 tarih ve RES/200-24 sayılı yazınız.

Yüksek Lisans öğrenciniz Tarık YAZAR'ın Fakültemiz Öğretim Elemanları ve Öğrencilerine yönelik araştırma yapma izin isteği uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr.Mustafa DİKİCİ
Dekan